

80. Keskiviikkona 16 päivänä kesäkuuta 1993

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 1891

Hallituksen esitys n:o 26
Lakialoite n:o 36/1992 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1136, 1224 ja 1312/1991 vp
Sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintö n:o 14

Ainoa käsittely:

2) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1991 1910

Kertomus n:o 11/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

3) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus neuvoston toiminnasta 1992 1913

Kertomus n:o 15/1992 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14

Ensimmäinen käsittely:

4) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta 1916

Hallituksen esitys n:o 361/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

5) Ehdotukset laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi 1922

Hallituksen esitys n:o 241/1992 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 25

6) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta 1923

Hallituksen esitys n:o 65
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26

7) Ehdotukset laeiksi Joensuun yliopistosta, Tampereen yliopistosta, Turun yliopistosta ja Turun kauppakorkeakoulusta annettujen lakien muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 78
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 6

8) Ehdotukset laeiksi peruskoululain 8 ja 85 §:n, lukiolain, iltalukiolain 16 §:n ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 82
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7

9) Ehdotukset laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 1933

Hallituksen esitys n:o 81
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8

10) Ehdotukset laiksi työnantajan työtömyysvakuutusmaksusta vuonna 1993

sekä laiksi yksityisen työnantajan kansan-
eläkemaksun korottamisesta vuonna 1993 1936

Hallituksen esitys n:o 86
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö
n:o 15

11) Ehdotus laiksi työttömyyskassalain
muuttamisesta 1937

Hallituksen esitys n:o 87
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö
n:o 16

Esitellään:

12) Ed. Vehkaojan ym. lakialoite n:o 27
laiksi yksityisistä teistä annetun lain 96 §:n
muuttamisesta 1938

13) Ed. Vehkaojan ym. lakialoite n:o 28
laiksi teletalainlain 9 §:n muuttamisesta ..,

Pöydällepanoa varten esi-
tellään:

14) Maa- ja metsätaloustieteiden valtiokunnan
mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä
laiksi maaseutuelinkeinolaista muuttamisesta
(HE 83) ”

15) Taloustieteiden valtiokunnan mietintö n:o 21
valtiokunnan periaatepäätöksestä
Imatran Voima Oy:n ja Teollisuuden Voima
Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitos-
yksikön rakentamisesta ”

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Paakkinen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Ant-
tila U., Haavisto, Hautala, Hurskainen, Hämäläinen,
Juhantalo, Jäätteenmäki, Karhunen, Kauppinen,
Korkea-osa, Kuittinen, Kuuskoski, Laaksonen,
Luttinen, Moilanen, Näsi, Paasio, Pelttari,
Perho-Santala, Pura, Rehn E., Riihijärvi,
Salolainen, Savolainen, Viljamaa, Virrankoski
ja Vähäkangas.

S. Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen
varapuhemies Pesälä sekä edustajat Hurskainen,
Jäätteenmäki, Hämäläinen, Anttila U., Pelttari,
Haavisto, Hautala ja Juhantalo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päi-
västä sairauden takia ed. Viljamaa sekä yksityis-
asioiden takia edustajat Kuittinen, Näsi, Savo-
lainen ja Vähäkangas, tästä ja huomista päi-
västä yksityisasioiden takia edustajat Kauppinen
ja Korkea-osa sekä tämän kuun 18 päivään virka-
tehtävien takia ed. Pura ja yksityisasioiden takia
edustajat Haavisto ja Moilanen.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies:
Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjel-
män ohella kuluvaan kesäkuun 11 päivästä ovat
eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset
n:ot 90—93, jotka nyt on edustajille jaettu.

Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1992

Ensimmäinen varapuhemies:
Ilmoitetaan, että eduskunnan kirjaston hallituk-
sen kirjelmän ohella viime huhtikuun 22 päivästä
on eduskunnalle saapunut eduskunnan kirjas-
tosta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettu kertomus
kirjaston toiminnasta vuonna 1992. Tämä kerto-
mus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jaka-
malla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies:
Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemie-
helle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjalli-
siin kysymyksiin n:ot 233, 244, 250, 252, 253,
260—263 ja 266. Nämä kysymykset vastauksi-
neen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Ehdotukset laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 26

Lakialoite n:o 36/1992 vp

Toivomusaloitteet n:ot 1136, 1224 ja 1312/1991 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus n:o 14

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus n:o 14. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityksen tavoitteena on vähentää eläkemenoja noin miljardi markkaa vuonna 2000 ja jo 10 miljardia markkaa vuonna 2030. Se on suuri summa, vaikka eläkemenot nopeasti kasvavat. Tänä vuonna eläkemenot kokonaisuudessaan ovat noin 66 miljardia markkaa, joista yksityisen sektorin eläkkeet noin 45 miljardia ja kansaneläkkeet noin 19 miljardia, eli näistä nyt tämän lain yhteydessä puhutaan. Julkisen sektorin vastaavat eläkelait tulevat myöhemmin eduskunnan käsiteltäväksi.

Mainitut säästöt syntyisivät pääasiassa sen johdosta, että laissa säädetään työntekijäin osallistumisesta eläkemenojen kattamiseen pysyvästi työntekijän TEL-maksun muodossa. Tänä vuonnahan palkansaaajat maksavat ensimmäistä kertaa 3 prosentin suuruisen TEL-maksun, josta on säädetty yksivuotisella lailla.

Nyt hallitus ehdottaa TEL-maksujen sisällyttämistä pysyvästi eläkelakeihin. Maksun suuruus määräytyisi siten, että kun TEL-maksu kokonaisuudessaan, siis myöskin työnantajan maksu mukaan luettuna, ylittää 18,2 prosenttia, niin palkansaaajat maksaisivat puolet ylimenevästä osuudesta. Kun tiedetään, että korotustarve kasvaa jatkuvasti, niin vuosituhannen vaihteessa työntekijän maksuosuus on varmasti noussut nykyisestä 3 prosentista ainakin kaksinkertaiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa aivan samaa kuin veronkorotus, koska TEL-maksu aina vähennetään palkan päältä. Vaikka se on verovähennyskelpoinen,

niin huomattava osa siitä jää palkansaajan maksettavaksi. Suuremman helpotuksen saatietysti aina suurituloinen, ja siinäkin mielessä tämä on väärä järjestelmä.

Me ehdotamme, että tässä yhteydessä ei päätetäisi työntekijän osallistumisesta työeläkejärjestelmän rahoitukseen. Kuten sanoin, tämä käytännössä merkitsee yhtä kuin veronkorotus, ja veroasiat pitäisi käsitellä yhtä aikaa, jotta tiedetään, mikä on kokonaisrasitus kunakin vuonna. Sen vuoksi ehdotamme kaikista lakiesityksistä poistettavaksi työntekijän eläkemaksun säätämistä koskevat pykälät.

Työntekijän maksulla on myöskin toinen vaikutus, jolla vaikutetaan suoraan eläkkeiden tasoon. Julkisuudessa on puhuttu ja valtiovarainministeriön virkamiesten taholta esimerkiksi Sallaksen paperissa syksyllä esitetty, että eläkkeiden taso pudotettaisiin 50 prosenttiin, kun nykyisin täysi eläke yksityisellä sektorilla on 60 prosenttia.

Sillä, että työeläkemaksu vähennetään eläkkeen perusteena olevasta palkasta, käytännössä eläketasoa pudotetaan huomattavasti. Nyt kun maksu on 3 prosenttia, sen vaikutus ei ole vielä kovin suuri, mutta kun me alamme puhua jostain 6:n taikka jopa 10 prosentin työntekijän TEL-maksusta, niin kun se vähennetään eläkepalkasta, niin sen merkitys eläkkeen tasoon on todella huomattava. Näin aivan kuin vaivihkaa eläketasoa pudotetaan. Jos tämän päälle vielä ryhdytään eläkeprosenttia elikkä eläkekarttumaa pienentämään, ei tuleville sukupolville jää eläkkeistä paljon enempää kuin on nykyisillä eläkkeellä olevilla sukupolvilla.

Meillähan on 60 prosentin tavoitetaso työeläkkeissä, mutta eihän se ole vielä toteutunut. Ainoastaan niillä, jotka ovat työkyvyttömyyseläkkeellä ja joillakin nuoremmilla yksilöllisellä varhaiseläkkeellä olevilla ikäluokilla voi olla 60 prosentin eläketaso todellisuudessa. Mutta koska työeläkejärjestelmä on tullut voimaan vuonna 62, niin suurimmalla osalla ei ole 40:tä vuotta kasassa, joilla olisi 1,5 prosentin kertymällä 60 prosentin eläke saatu, vaan tällä hetkellä ns. eläkkeen tavoitetaso elikkä se, millä yleensä vanhuuseläkkeelle siirrytään, on vain noin 45 prosenttia. Näillä muutoksilla, mitä hallitus tässä tekee, päädytään aika pian sille samalle tasolle, jos nämä kaikki suunnitelmat hyväksytään, että jatkossakin eläketaso on vain jokin 45—50 prosenttia korkeimmillaan. Me emme siis myöskään hyväksy sitä, että TEL-maksu vähennetään eläkepalkkaa laskettaessa.

Vielä sen verran jatkan työntekijän TEL-maksun vaikutuksista eläkemenoihin, että niiden säästövaikutuksethan riippuvat tietysti siitä, siirtyvätkö työntekijän maksamat TEL-maksut tosiasiasa palkankorotuksien kautta jälleen palkkoihin ja sitä kautta työntekijän maksettavaksi. Jos ne eivät siirry, niin silloin mainitsemani 10 miljardin säästö vuositasolla vuonna 2030 saavutetaan, mutta jos ne taas siirtyvät, säästöt jäävät pienemmiksi. Todennäköistä tietysti on, että vaikka ne eivät alkuvuosina siirrykään, esimerkiksi tänä vuonnahan ne eivät lainkaan siirry palkkoihin, on oletettavaa, että emme me kymmentä, emme viittäkään vuotta elä niin, etteikö palkankorotuksia tulisi ja sitä kautta ne osittain siirtyvät palkkoihin. Silloin säästöt jäävät tietysti pienemmiksi.

Kaiken kaikkiaan tämä ja muut suunnitteilla olevat heikennykset, varsinkin julkisen puolen heikennykset, merkitsevät sitä, että eläkemenoja leikataan todella rajusti.

Toinen puoli, jolla hallitus tällä esityksellä pyrkii pienentämään eläkemenoja, on tietysti eläkeikärajojen korotukset yksilöllisessä varhaiseläkkeessä. Näistä jo eilen puhuin ja sanoin, että tässä suhdannetilanteessa erityisesti, jos koskaan, on täysin perusteetonta korottaa yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa. Varsinkin nyt kun eläkeikäraja on 55 vuotta, voidaan puhua siitä, että tämäkin, joka on puolet työkyvyttömyyseläkkeestä, on itse asiassa osaeläke; vain puolet hakijoista saa sen. Tuoreet hylkyprosentit kertovat, että kansaneläkejärjestelmässä yksilöllinen varhaiseläke on tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä ikäryhmässä 55—59 hylätty 51,2 prosentilla naishakijoista ja 39,1 prosentilla mieshakijoista. Työeläkejärjestelmässä luvut ovat vielä korkeammat: Miehilläkin hylkyprosentti on 47,7 ja naisilla 54 prosenttia. Siis eihän meillä todellisuudessaakaan 55 vuoden eläkeikärajaa yksilöllisessä varhaiseläkkeessä ole ollut, kun hylkyprosentit ovat tätä luokkaa. Näitä hylkyprosentteja voidaan käyttää perusteluina myös sille, että ei ole mitään tarvetta korottaa ikärajaa, koska näitä ei myönnetä.

Sillä, että hylkyprosentit ovat näin suuret, tosiasiasa aiheutetaan erittäin paljon turhia kuluja. Olisi paljon järkevämpää, että meillä olisi yksinkertainen järjestelmä, jolla varsinkin tässä suhdannetilanteessa suuren työttömyyden aikana päästettäisiin eläkkeelle iän, työttömyyden ja myös sillä perusteella, että vanhempi on valmis siirtymään eläkkeelle ja hänen tilalleen palkataan nuorempi työntekijä. Pelkästään näiden

perusteiden pitäisi riittää eläkkeen myöntämiseen, ja silloin myöntämis- ja valituskuluissa saavutettaisiin huomattavat säästöt.

Hallitus yrittää pienentää eläkemenoja myös siten, että yli 60-vuotiaille maksetaan 2,5 prosentin karttuman mukaan eläkettä. Mielestäni tämä on täysin väärä toimenpide tässä suhdannetilanteessa. Kun katsotaan, ketkä ne ovat, jotka ylipäänsä voivat jatkaa työelämässä 60 ikävuoden jälkeen, niin ne ovat hyväosaiset. Yllemmistä toimihenkilöistä tilastojen mukaan suurin osa pystyy jatkamaan normaaliin vanhuuseläkeikään saakka, mutta kun puhutaan raskaassa työssä olevista ihmisistä, niin ei heillä ole mitään edellytyksiä jatkaa. Teollisuustyössä monelta työpaikalta kaikki yli 60-vuotiaat on jo aika päiviä sitten laitettu kokonaan pois työttömyyseläkkeelle tai he ovat sairauden takia joutuneet ennenaikaiselle eläkkeelle.

Jos nyt hallitus haluaa eläkemenoja säästää, tässä on minulla ehdotus, että ei hyväksytä eläkekertymän korottamista yli 60-vuotiailla. Ne, jotka jaksavat olla töissä, voivat olla nykyisellä kertymällä. Totta kai, jos terveys kestää ja työtä riittää, se on mahdollista, mutta parempi ja ihmisten, niin nuorten kuin vanhojen, kannalta olisi ja inhimillisempää, että vanhemmat pääsisivät eläkkeelle ja nuoret töihin, ja jos haluaa jatkaa, hän voi jatkaa samoilla ehdoilla. On täysin väärä toimenpide tässä korottaa eläkekertymää, ja sen vuoksi me ehdotamme näiden pykälien, myös tämän, poistamista. Tässä on yksi säästökeino, ei mikään kovin suuri, mutta kuitenkin.

Arvoisa puhemies! Toisessa käsittelyssä käsittelemme sisällön. Valitettavasti ministeri Huuhtanen ei ole ollut valmis opposition neuvottelutarjoukseen tarttumaan, vaan on kolme tai viisi kertaa ilmoittanut, että opposition nyt vain pitäisi olla järkevä ja hyväksyä hallituksen esitys sellaisenaan, kun me olemme ilmoittaneet, että tulemme esittämään kansaneläkelain jättämistä lepäämään.

On totta, että järjestelmästä tulee muotopuoli, mutta kuitenkin monelle ihmiselle on ainoa tapa turvata toimeentulo, että saa edes kansaneläkkeestä yksilöllisen varhaiseläkkeen 55-vuotiaana. Suurimman osan ei kannata sitä ottaa eri aikaan kuin työeläke, mutta 57-vuotiaana kannattaa jo kaikkien ottaa kansaneläke, jos sen vain saa. Monessa tilanteessa se on ainoa, mitä voi saada, varsinkin kun hallitus aikoo päivärahasta saantia vähentää niin, että myös peruspäivärahan tulee tuleen enimmäisraja. Meille tulee iso jouk-

ko väliinputoajia, jotka jäävät kokonaan paitsi toimeentuloa. He jäävät ilman työttömyyspäivärahaa tulevaisuudessa ja nyt näiden suunnitelmien mukaan myös ilman eläkettä. Silloin se, että voisi edes kansaneläkkeen saada yksilöllisenä varhaiseläkkeenä 55-vuotiaana, on monelle ihmiselle pelastus, ja niille, joille se on epäedullista, tämä asia voidaan kyllä selvittää, koska näissä haetaan ennakkopäätöstä eikä yksilöllisiä varhaiseläkkeitä suoraan myönnetä, joten sitä tarvitse pelätä, että tulee väärä päätös.

Arvoisa puhemies! Koska hallitusryhmät eivät ole olleet valmiita neuvottelemaan ja ministeri Huuhtanenkin marssi ulos salista, tässä vaiheessa ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin valiokunnan mietintöön jätetyn I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Tässä me ehdotamme ikärajojen säilyttämistä 55:ssä yksilöllisessä varhaiseläkkeessä ja myös työttömyyseläkkeen ikärajan palauttamista 55:een ja myös osa-aikaeläkkeen pudottamista 55:een. Mutta myös me olemme valmiit neuvottelemaan, niin kuin oppositio yhdessä on ollut valmis neuvottelemaan, siitä, että saadaan ne muutokset, mitkä II vastalauseessa on. Nämä esitykset ovat kyllä vasemmistoliiton ryhmän kynästä syntyneet, vaikka ne näkyvät vastalauseissa vain sosialidemokraattien ja vihreiden paperissa. Sen, että kansaneläkelakia ei jätettäisi lepäämään, me olemme valmiit hyväksymään, jos hyväksytään nämä ehdotukset, mitä II vastalauseessa on työntekijäin eläkelain voimaantulosäännöksestä esitetty, eli 41 syntyneet saisivat vielä yksilöllisen varhaiseläkkeen ja myös, että osa-aikaeläke pudotettaisiin 55 ikävuoteen.

Edustajat Hurskainen ja Jäätteenmäki merkitään läsnä oleviksi.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Stenius-Kaukosen puhe oli jälleen kerran sisäisesti erittäin riisittainen. Te olitte huolissanne tulevista sukupolvista ja heidän eläkekertymästään mutta samalla annoitte ymmärtää, että tulevat sukupolvet saavat eläkkeensä, jos emme tee mitään. Siis jos säilytämme nykyiset eläkemaksut, nykyisen eläkeiän sekä sen saamisedellytykset nykyisellään, se takaisi ikään kuin varmasti eläkekertymän. Näinhän asia ei ole. Minusta on aivan selvää, että jos me haluamme tuleville sukupolville taata eläkkeet samalla tavoin kuin nykyiset

eläkkeellä olevat sukupolvet saavat, meidän on tehtävä jotakin.

Silloin oikeudenmukaisin ja järkevin ratkaisu on nimenomaan eläkemaksujen omavastuun korottamisen tie, johon on tänä vuonna 3 prosentin osuuden osalta lähdetty ja joka toimii monissa Euroopan maissa erinomaisen oikealla ja hyvällä tavalla. Kyllä minä ymmärrän, että teidän linjanne on se perinteinen linja, että pannaan nämäkin maksut työnantajien maksettavaksi. Minä olen pitkin talvea kuullut vasemmiston puolelta hyvin lämpimiä puheita erityisesti pienen ja keskisuuren yritystoiminnan puolesta. Tässä on taas erinomainen tapa osoittaa, että te aidosti olette sen puolella. Jokainen lisätty eläkevakuutusmaksu yrittäjille on kaatamassa lisää yrityksiä ja aiheuttamassa sen kautta lisää työttömyyttä.

Julkisen talouden räjähtämässä oleva eläkepommi on hyvä esimerkki kaikesta tästä. Siellä on yhteensä 400 miljardia maksamatonta eläkevastuuta. Millä te, ed. Stenius-Kaukonen, aiotte sen hoitaa? Tulevilla veronkorotuksillako? Eli jälleen kerran siirretään tuleville sukupolville, nuorille sukupolville, sellaisia maksuja, joihin tänä päivänä työssä olevien ihmisten pitää itse osallistua.

Ed. Hämäläinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen arvosteli TEL-maksun tuloa pysyväksi voimakkaasti kahdella tavalla: ensinnäkin, että siitä tulee meille tavallaan veroluontoinen maksu, ja toisaalta, että sillä tavalla eläketaso alenee. Molemmissa näissä nostetuissa kysymyksissä on myös hyvin myönteinen puoli. Se, että TEL-maksu tulee pysyväksi, tuo tähän sitä vakuutusluonnetta, jota varsinkin vasemmiston puolelta on voimakkaasti korostettu, että työeläke- ja ansiosidonnaiset sosiaaliturvajärjestelmät ovat ansaittuja. Tähän asti ne ovat olleet luvuttuja mutta eivät suinkaan vielä ansaittuja. Sitä osoittavat ne suuret eläkevajeet ja eläkepommit, jotka ovat tulossa.

Samalla tavalla sen, että se mahdollisesti tulevaa eläkeprosenttia alentaa, ei kai pitäisi olla meille ja varsinkaan nuoremmalle sukupolvelle, niin kuin ed. M. Laukkanenkin totesi, paha asia, sen että eläkkeet pystytään vähemmällä kustantamaan tulevaisuudessa. Minusta tältä osin laki-

esitys on varsin hyvä ja tuo varmuutta ja pysyvyyttä TEL-järjestelmään, jota tietysti pitää puolustaa.

Sitten ed. Stenius-Kaukonen arvosteli yksilöllisen varhaiseläkkeen hylkyprosenttia, nimenomaan arvosteli sitä, että ikäraja nostetaan. Minusta tämänkin pitäisi osoittaa, kuinka huono järjestelmä tämä tällaisenaan on. Sen takia ei voi tarpeeksi paljon korostaa sitä, että meidän pitäisi päästä itse valittuun eläkkeelle menemiseen ja nimenomaan osa-aika-eläkkeen kautta.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sekä ed. M. Laukkaselle että ed. Kemppaiselle, varsinkin ed. Laukkaselle: Nythän on niin, että hallitukselle ja keskustapuolueelle ei riitä se, että TEL-maksut säädetään pysyviksi ja että ne kasvavat, vaan nimenomaan se, että ne heikentävät tulevaa eläketasoa, on tämän ristiriidan aihe. Eli on aika ongelmallinen tilanne, että samalla kun omavastuut lisääntyvät, etuudet heikkenevät. Salavinkhaa tullaan todellakin sisäkautta siihen tilanteeseen, että eläkkeiden tavoitetaso putoaa mahdollisesti 50 prosenttiin, todellisuudessa siis huomattavasti sen alle, niin kuin ed. Stenius-Kaukonen aiemmin jo totesi. Sitäkö haluatte?

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos edustajat M. Laukkanen ja Kemppainen kuuntelivat tarkkaan, ehdotin hylättäväksi näitä pykäläiä, koska näillä tehdään pysyvä järjestelmä. Sanoin, että kokonaisveroasteesta pitää määrätä niin, että tiedetään, mikä se kokonaisuudessaan tulee olemaan, eli tämä pitää mielestäni vuosittain edelleen määrätä, kuten tähänkin asti työnantajan maksu on määrätty joka vuosi erikseen, eikä pidä tehdä tällaista pysyvää automaattia.

Kuten puheenvuorossani myös totesin, jos työntekijän maksamat TEL-maksut siirtyvät palkkoihin palkankorotuksina, kuten ne väistämättä varmasti tulevat ainakin osittain siirtymään, eihän tässä mitään säästöä tätä kautta saavuteta. Lopputulokseksi jää se tosiasia, että eläketasoa alennetaan. Kyllä lähivuosina tietysti työntekijöiltä viedään TEL-maksulla ostovoimaa miljardejakin markkoja juuri väärään aikaan.

Kun olemme kuulleet yksityisen työeläkejärjestelmän edustajia, siellä kyllä toistetaan jatkuvasti, että ei yksityinen työeläkejärjestelmä ole rahoituskriisissä, vaan nämä pystytään maksamaan. Mutta nämä pitää sopia erikseen eikä

tässä yhteydessä. Kysymystä siitä, maksaako työnantaja vai työntekijä, voidaan vielä erikseen harkita. Lopputuloks on se, että palkkoihin ne kulut kuitenkin todennäköisesti siirtyvät.

Mitä tulee yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaan, me olemme ehdottaneet luopumiskorvausjärjestelmää. Parempi olisi se, että olisi selkeät kriteerit, joilla päästään, eikä niin, että hakemuksia tutkitaan ja väännetään ja käännetään ja tähän käytetään suuria määriä varoja.

Myöskin hylkäysprosentit ovat liian suuret. Ei mikään järjestelmä voi olla toimiva, jos näin suuri osa hakemuksista hylätään. Sen vuoksi olemme kiinnittäneet toistuvasti huomiota myös siihen, että hylkyprosentti pitää saada alenemaan.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Markku Laukkanen puheenvuoron johdosta totean, että hän yritti antaa tästä vakavasta ongelmasta, julkisen sektorin eläkevastuusta, joka on meidän kaikkien ongelmamme, sellaisen vaikutelman, kuin se olisi jotenkin vasemmistoliiton tai sen edeltäjän SKDL:n aikaansaama. Haluan tältä osin huomauttaa, että keskustapuolue on ollut vuosikymmenet niin kunta- kuin valtiosektorillakin vastuussa, hallitusvastuussa. Tältä osin te kannatte huomattavasti enemmän vastuuta tästä tilanteesta, missä ollaan. Mutta kuten totesin, se on meidän kaikkien vastuunamme.

Mitä tulee suomalaisen eläkejärjestelmän suurimpiin ongelmiin, suurin ongelmahan ei ole se, missä iässä eläkkeelle päästään. Vaikka ikäraja nostettaisiin kuinka paljon, työntekijät yksinkertaisesti eivät jaksakaan työelämässä. Tosiasiahan on se, että eläkkeellesiirtymisikä on alle 60. Se on suurin ongelma. Suurin ongelma on se, miten kehittäisimme työelämää, niin että ihmiset jaksaisivat työssään eläkeikään saakka. Tämän ed. Markku Laukkanen myös tarkoituksellisesti unohti. Me tiedämme, että työelämän kehittämisessä ei ole tapahtunut juuri mitään viime vuosina.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen vastauspuheenvuoro oli varsin sekava, kun hän käsitteli eri sukupolvien asemaa. Näen, että eläkeongelmiin täytyy löytää kestäviä ratkaisuja, mutta malli, jossa työntekijän eläkemaksu vähentää tuloa, jonka perusteella eläke maksetaan, on sukupolvien välillä epätasa-arvoistava, suoraan sanottuna eriarvoistava.

Nyt nuorempien ikäpolvien, jotka todennäköisesti joutuvat pidemmän aikaa maksamaan työntekijän eläkemaksua, lopullinen eläkekarttuma jo tämän vuoksi jää suhteellisesti pienemmäksi. Tilanteessa, jossa on epäselvää, missä määrin eläkevarat riittävät, näyttää varsin todennäköiseltä, että eläkemaksut kasvavat. Tästä on seurauksena tietyt kumuloituvat vaikutukset niin, että nuorten sukupolvien eläkkeiden määrä jää verrattain pieneksi.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Laukkasen puheenvuoron johdosta haluan muistuttaa, että me olemme täällä jo päättäneet, että julkisen sektorin eläkkeet siirtyvät TEL-tasoisiksi uusissa työsuhteissa. Hyvässä yhteisymmärryksessä työmarkkinajärjestöjen kanssa ollaan muuttamassa myös työsuhteessa olevien eläkejärjestelmiä.

Nämä ovat erittäin suuria uudistuksia, samoin kuin joustavia eläkkeitä koskeva uudistus. Näissä kaikissa on mielestäni huomattavaa juuri se, että työmarkkinajärjestöt ovat näissä mukana. He näkevät sen, että meidän kansantaloutemme ei kestä eläkejärjestelmiä, jos ei niitä muuteta. Tällaiset pehmeät keinot, kuten joustavien eläkejärjestelmien kehittäminen, ovat oikeita. Juuri niillä pystytään estämään tavoitetason alenema, johon ed. Vehkaoja viittasi. Niillä juuri pyritään siihen, että eläkkeiden taso pystyttäisiin säilyttämään ja pystyttäisiin säilyttämään nykyinen työeläkejärjestelmämme.

Tosiasiata on, että kaikki muut näyttävät tämän asian ymmärtävän, sosialidemokraatitkin jopa tämän talon ulkopuolella mutta eivät täällä, vaan toistuvasti väittävät, että näissä olisi kysymys joistakin hallituksen ilkeistä hankkeista. Te kieltäydyste ymmärtämästä, että tämä on työmarkkinajärjestöjen yhteistyössä tekemä uudistus. Työmarkkinajärjestöjen ja palkansaajien puolella tämä vaikea ongelma ymmärretään. Koettakaa nyt vihdoin viimein tekin ymmärtää tämä tilanne.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Taina antoi siinä mielessä väärän kuvan, että ikään kuin niillä ratkaisulla, joita nyt on saatu aikaan yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa, olisi julkisen talouden eläkeongelma kerta kaikkiaan ratkaistu. Sillä on otettu askeleita sen ratkaisemiseksi, mutta siitä huolimatta, ed. O. Ojala, siellä makaa hirmuinen markkamäärä miljardeja odottamassa vuoden 2005 kieppeillä. Sitä asiaa

ei voida hoitaa silloin veronkorotuksilla, vaan sitä ennen täytyy markkoja lähteä keräämään juuri tällä rakenteella, mistä nyt keskustelemme. Tämä on ensimmäinen osauudistus, ja tätä täytyy vain rohkeasti jatkaa, jotta eläkemaksukyky niinä vuosina julkisellakin sektorilla säilyy.

Ed. Vehkaoja, ydinhän on siinä, mistä eläke-markat kerätään. Minulle sopii erinomaisesti, että säilytämme nykyisen eläketason, eläkeiän ja kokonaisuudessaan kaikki saamisedellytykset, kunhan huolehdimme siitä, että eläke-markat kertyvät. Te ette ole valmiit tällä hetkellä menemään riittävän pitkälle niissä rakenteellisissa uudistuksissa, joilla turvaamme eläkemaksujen kertymisen. Ja jos te annatte palkansaajille sellaisen kuvan, että tämä uudistusten vastustaminen turvaa palkansaajan aseman, se on väärä kuva, se on palkansaajien huijausta. On paljon rehellisempää kertoa, että olemme kriisissä ja tarvitsemme uusia rakennelmia, jotta markat löytyvät myös tulevien sukupolvien eläkkeisiin.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisin kuin ed. Taina väitti, niin kyllä tässä salissakin sosialidemokraatit ovat huolissaan siitä, miten pystytään tämä suomalaisten tuleva eläketurva rahoittamaan. Samat sosialidemokraatit ovat neuvottelleet myös ammattiliitoissa sellaisista ratkaisuista, joilla mahdollisimman oikeudenmukaisella tavalla pystyttäisiin varautumaan näihin valtaviin ongelmiin, jotka edessä ovat, jos nimittäin talouspolitiikka edelleen hoidetaan niin kehnosti kuin nyt keskustavetoisessa hallituksessa on hoidettu ja sillä lailla viety pohja koko sosiaaliturvan pysyvältä ja kestävältä rahoitukselta.

Me tarvitsemme huomattavia sopeuttavia toimenpiteitä, mutta niiden ajoituksen suhteen täytyy olla tarkka. Myöskin pitää välttää sellaiset paniikkiratkaisut, joista nyt on ollut hallituksen erinäisissä aamuöiden ratkaisuissa kysymys. Suomalaisen sosiaali- ja eläketurvan taso ei ole mitenkään poikkeavan korkea. Pystymme sen rahoittamaan, kunhan vain paneudumme näihin ongelmiin tasapainoisesti ja tosiaankin näitä leikkauksia toteutetaan oikeudenmukaisella tavalla ja pyritään myöskin ohjaamaan ne enemmän tulohaitarin yläpäähän.

En ota tarkemmin kantaa siihen, onko tässä sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä nyt sitten tämmöistä pitkän aikavälin sosialidemokraattista linjaa viitoitettu, mutta tässä salissa ja sen ulkopuolella kyllä sosialidemokraatit ovat hyvinkin valmiita ennakkolulottomiin ratkai-

suihin, joilla pystytään löytämään sellainen tukeva taso suomalaisten eläketurvalle, ettei jouduta vuosittain ja puolivuositain aina uutta levottomuutta ja hätää aiheuttaviin leikkauksiin.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Me olemme tekemisissä kustannuksiltaan hyvin merkittävän kokonaisuuden kanssa, kun ajatellaan sitä, että sosiaalimenot koko kansantaloudessa ovat tänä vuonna arviolta noin 180 miljardia markkaa ja eläkemenoit runsaat 65 miljardia ja niistä työeläkemenoit lähes 30 miljardia markkaa.

Päinvastoin kun täällä ed. Taina totesi, tämä keskustelu on osoittanut, että sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on mielestäni erittäin asiallisesti tähän tilanteeseen suhtauduttu. On nähty se, että ensinnäkin EY-neuvotteluissa työeläkejärjestelmän säilyttäminen suomalaisissa käsissä ja rahastojen turvaaminen, jotka tällä hetkellä ovat noin 140 miljardia markkaa, edellyttää, että tällaista hallittua uudelleenarviointia tehdään, ja siitähän tässä on kysymys. Paljon vaikeampi tulee olemaan seuraava vaihe, jossa kuntien ja valtion eläkeikiin tullaan puuttumaan ja myös sitten pitemmällä tähtäyksellä eläketasoon.

Tällä hetkellä kun teoreettisesti työeläkejärjestelmässä eläkeprosentti on keskieurooppalaisesti keskitasoa eli 60, niin käytännössä se on noin 50. Harva työntekijä pääsee — ottaen huomioon, että on erilaisissa työsuhteissa, vaikka on 40 vuotta töissä — 60 prosentin eläketasoon, vaan käytännössä se on viitisenkymmentä. Ainoastaan kunnan ja valtion virkamiehet pystyvät saamaan 66 prosentin eläketason.

Tämän uudistuksen yksi merkittäviä uusia asioita on juuri se, että työntekijän itse maksama työeläkemaksu prosentuaalisesti tulee vähentämään kullekin kalenterivuodelle vahvistettua työansiota. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jos työntekijä alkaa maksaa tulevaisuudessa yhä suuremman osan itse omasta eläketurvastaan — itse tarkoittaa tässä sitä, että hän tekee sen omaan lukuunsa — niin silloin tämä maksu, jos se nousee vaikka 10 prosenttiin, tulee 10 prosenttia alentamaan eläketasoa, joka käytännössäkin, kuten sanoin, on tällä hetkellä 50, vaikka se teoreettisesti on 60, joten tässä on kysymys käytännössä merkittävästä asiasta.

Sen takia me sosialidemokraatit tässä II vastalauseessa, johon sisältyviä lakiehdotuksia ehdotan käsittelyn pohjaksi tässä yhteydessä, esitimme 7 §:n osalta, että tätä pykälää muutettaisiin niin, että siitä poistettaisiin eläkemaksupro-

sentin mukainen kalenterivuoden työansiota vähentävä osuus.

Toinen yksityiskohta tässä vastalauseessa, liittyy osa-aikaeläkkeeseen. Hallitushan esittää sen ikärajan 58 vuodeksi. Olimme itse sitä mieltä ja monet hallituspuolueiden edustajat valiokunnassakin, että se olisi nyt symbolisesti edes 57 vuotta sen takia, että meillä on liian jyrkkä raja täydellisen eläkkeelle siirtymisen ja sen välillä, että eläkehakemus hylätään. Niin kuin täällä on todettu, huomattava osa, noin puolet eläkehakemuksista, hylätään. Pitäisi sen rinnalla vaihtoehtona olla toisenlainen järjestelmä, jota eräissä paikoissa, mm. Tampereen kaupungissa, on asiantuntijoitten mukaan pystytty markkinoimaan ja käytännössä soveltamaan hyvin, eli osa-aikaeläkejärjestelmä. Sen eläkeiän pitäisi olla alempi kuin näiden muiden, jotta se olisi todellinen vaihtoehto. Se olisi sekä työnantajien että työntekijöiden kannalta hyvä ratkaisu, mutta näissä työmarkkinajärjestöjen neuvotteluissa ei tämä näkökulma ole tullut riittävän hyvin esille, koska se tässä esityksessä ei näy, sillä rahasta tässä vaiheessa tässäkin asiassa ei ole kysymys.

Kolmas asia, joka liittyy tähän vastalauseeseen, on se, että yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikäraja säilytettäisiin 55 vuodessa myös vuosina 1940 ja 1941 syntyneiden ikäluokkien osalta.

Tämän kokonaisuuden kannalta — eläkepalkan laskentaan vaikuttavaa eläkemaksuprosenttia lukuun ottamatta — nämä asiat, jotka olivat neuvottelussa mukana, mm. viimeksi vielä tänä aamuna ministeri Huuhtasen kanssa, eivät markkamääräisesti ole kovinkaan merkittäviä. (Ed. Stenius-Kaukonen: Voiko sitä nimittää neuvotteluksi?) — Kyllä sitä voi nimittää. — Mutta joka tapauksessa ne olisivat tärkeitä. Siinä mielessä esitimme, että nämä muutokset voitaisiin hyväksyä, mutta neuvotteluissa hallituksen edustajien kanssa ei ole päästy sellaiseen lopputulokseen kuin olisimme toivoneet. Mutta tässä äänestyksessähän jokainen hallituspuolueen edustaja voi tilannetta arvioida omasta näkökulmastaan.

Täällä on paljon puhuttu siitä, mitkä tulevat olemaan myös julkisen sektorin eläkeongelmat, ja siitähän, millä tavoin työntekijät osallistuvat tähän. Sikäli aina annetaan väärä kuva työeläkejärjestelmästä, että työntekijät eivät jo tässä vaiheessa olisi osallistuneet vuosikymmeniä oman eläkejärjestelmänsä rahoitukseen. Suomessa sosiaaliturva perustuu palkanalennuksiin. Eli työnantaja maksaa työntekijän puolesta

nämä maksut. Kun työeläkejärjestelmä sosiaalidemokraattien lakialoitteen pohjalta hyväksyttiin eduskunnassa 60-luvun alussa, niin meille tuli eurooppalaisittain ja pohjoismaisittain aika ihmeellinen järjestelmä, jossa työntekijät saivat työeläkejärjestelmän ja työnantajat saivat yksityisiin vakuutuslaitoksiin, joista suurimmat ovat Ilmarinen ja Eläke-Varma, rahastot, jotka tällä hetkellä ovat 140 miljardia markkaa.

Ne riittävät tähän järjestelmään. Tämä on matemaattisesti luotu niin, että tämä pitää. Järjestelmän matemaattinen isä Teivo Pentikäinen, joka nyt on eläkkeellä, on moneen kertaan vakuuttanut, että laskelmat pitävät edelleen paikkansa. Ongelmaksi on tullut puolimiljoonainen työttömyys, joka vie näistä rahastoista noin 5 miljardia markkaa vuodessa, koska työttömästä ei makseta maksuja. Ja toinen on se, että palkat ovat alentuneet myös johtuen työttömyydestä ja siitä, että niitä ei ole korotettu. Palkkasumma on pudonnut noin 200 miljardiin 80-luvun lopun 230 miljardin markan tasosta. Palkkasumma on siis pudonnut noin 30 miljardia. Nämä yhdessä vaikuttavat siihen, että työeläkejärjestelmä nyt poikkeuksellisesti matemaattisestikin on ongelmissa. Mutta pitkällä tähtäyksellä tämä ei ole työeläkejärjestelmässä ongelma, vaan tämä pystytään hoitamaan ainakin näillä ratkaisuilla, joita tässä nyt ollaan tekemässä.

Täällä eräässä puheenvuorossa on jo todettu, että Suomessa eurooppalaisittain on keskitasoinen järjestelmä eläkeikien osalta ja eläkkeiden karttumisprosentin eli noin 40 vuoden osalta; julkisen sektorin 30 vuotta on suhteellisen alhainen. Ongelmaksi meillä muodostuu se, että täyden eläkkeen saaminen tulee entistä vaikeammaksi. Se tulee merkitsemään erityisesti sitä, että naisvaltaisilla työaloilla olevien naisten, jotka eivät pysty olemaan 40:tä vuotta työelämässä, eläketaso ei koskaan tule olemaan 60:tä prosenttia. Tämä on tasa-arvonkin näkökulmasta erittäin suuri ongelma.

Arvoisa puhemies! Lopuksi korostaisin sitä, mitä valiokuntakin yksimielisesti mietinnössään totesi: Eläkejärjestelmillä ei pidä huolehtia suomalaisen työelämän laiminlyönneistä. Tällä hetkellä jo työterveyslääkärit ja monet työelämän sairauksien kanssa tekemisissä olevat ovat huolestuneita siitä, että ne, jotka ovat töissä, ja suurin osa suomalaisista on töissä, kärsivät tästä tilanteesta siinä mielessä, että työoloihin ei enää kiinnitetä huomiota edes sen verrata, mitä Suomessa on kiinnitetty tähän mennessä. Jos me vertaamme esimerkiksi japanilaisiin tai keskieu-

rooppalaisiin työpaikkoihin, niin suomalaiset työpaikat ovat usein esimerkiksi tehtaissa epäsiistejä. Siellä ei ole sellaista viihtyisyyttä eikä terveellisyyttä, jota työpaikalta voitaisiin edellyttää, niin että työ voisi työpaikalla todellakin olla ilo. Monestikaan se ei edes maksa mitään, vaan kysymys on siitä, että meillä Venäjän raja on liian lähellä ja samanlainen välinpitämättömyys näissäkin asioissa kuin Venäjällä. Eli ei välitetä siitä, millä tavoin voitaisiin työoloja parantaa.

Kun meillä ihmiset elävät entistä pidempään, miehet noin 72 ikävuoteen, naiset 78:aan, on tietysti täysin selvää, että jossakin sen pitää myös näkyä. Eli pitää antaa mahdollisuus siihen, että ihmiset voivat vapaaehtoisesti olla työelämässä mukana, ja sitä voisi vielä kannustaakin. Tässä mielessä esimerkiksi osa-aikaeläkejärjestelmä on hyvä ratkaisu, joten sitä pitäisi myös edelleen kehittää.

Edustajat U. Anttila ja Peltari merkitään läsnä oleviksi.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Käydyssä alkukeskustelussa tuntui hallituspuolueiden edustajille jääneen epäselväksi, ovatko opposition edustajat kiinnostuneita eläkkeiden rahoitusongelmien ratkaisemisesta. Itse olen hyvin vakavasti sitä mieltä, että eläkkeiden rahoituskysymys ja se, minkä suuruiset eläke-etuudet voidaan taata, on hyvin laaja ja merkittävä kysymyskokonaisuus suomalaisessa sosiaalipoliitikassa. Siihen liittyy myös kysymys eri sukupolvien oikeuksista eläkkeeseen. Tämä näkökulma mielestäni on käydyssä eläkekeskustelussa ollut hieman liian vähän esillä.

Heti aluksi, arvoisa puhemies, kannatan ed. Skinnarin tekemää ehdotusta siitä, että II vastalauseen mukaiset lakiesitykset otettaisiin käsitteilyn pohjaksi. Ed. Skinnari näitä vastalauseen ajatuksia esittelikin. Tuon tässä nyt esiin joitain näkökulmia omista ajatuksistani niihin liittyen.

Keskustelussa on ehkä liikaakin korostunut se, että nyt aivan akuutisti tämä eläkeikien laskeminen olisi suuri pulma. Elämme nyt tilanteessa, jossa merkittävä osa ikääntyvästä väestöstä kärsii työttömyydestä. Mielestäni olisi järkevää, että tälle väestönosalle tai näille työttömyysuhan alaisille voitaisiin tarjota mahdollisuus siirtyä yksilölliselle varhaiseläkkeelle. Siksi pidän erittäin tärkeänä ehdotusta, että vielä vuonna 41 syntyneet pääsisivät tämän alemman

yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan eli 55 vuoden piiriin.

Sinänsä tämä esitys ei merkitse suurta muutosta siinä, kuinka paljon sosiaaliturvaa rahoitetaan. Kyse on vain siitä, että sen sijaan että maksetaan työttömyysturvaa, maksetaan eläketurvaa eli nämä kulkevat eri luokan ja eri rahoitusjärjestelmän kautta. Mielestäni jonkinlainen kompensatiojärjestelmäkin olisi mahdollista rakentaa, mikäli tämä esitys hyväksyttäisiin ja ainakin niiltä osin, milloin on kyse siitä, että henkilö siirtyisi työttömyysturvan tai työttömyysuhan alaisuudesta yksilöllisen varhaiseläkkeen piiriin.

Mielestäni toinen vastalauseessa esiin nostettu ajatus eli se, että 57 vuotta on osa-aikaeläkkeen alaikäraja, on erittäin keskeinen kysymys koko eläkejärjestelmän rakenteen kannalta. On järkevää, että ihmisille ensimmäisenä tarjotaan mahdollisuutta osa-aikaeläkkeeseen, vasta sitten yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Pitkällä jäniteellä tällaiset osaeläkemallit toivottavasti saavat suurempaa ja ennakkoluulottomampaa kannatusta, koska tällaiset mallit voivat tarjota ihmisille toisaalta virikkeitä työelämässä ja toisaalta mahdollisuuden riittävään lepoon ikääntymisen myötä.

En vastusta sitä, että työntekijän eläkemaksu säädetään pysyväksi. Näen, että se on keskeinen osa eläkkeiden rahoitusta varsinkin tässä taloudellisessa tilanteessa. Mutta en voi hyväksyä sitä, että työntekijän eläkemaksu vähentää sitä tuloa, jonka perusteella eläke lasketaan. Tästä vähenemisyydestä on seurauksena sukupolvien välisen kuilun kasvaminen. Nuoremmat ikäpolvet todennäköisesti joutuvat pitemmän aikaa näitä eläkemaksuja maksamaan, ja myös tästä seuraa, että heidän lopullinen eläkekertymänsä kuihtuu tämän myötä. Pidän tätä erittäin merkittävänä epäkohtana varsinkin nyt, kun lama koskettaa nuoria pahasti. Monet nuoret kärsivät työttömyydestä. Toisaalta tämän vuoden alusta on toteutettu julkisen sektorin eläkeuudistus eli tämän vuoden alun jälkeen julkisen sektorin palvelukseen tulleiden henkilöiden eläke-etuja on heikennetty. Myöhemmin saamme nähdä, missä laajuudessa eduskunta hyväksyy vastaavan tyyppisiä esityksiä koskien jo palveluksessa pitempään olleita työntekijöitä.

Arvoisa puhemies! Vielä näistä muista ajatuksista, joita tässä keskustelussa on ollut esillä. Ed. Stenius-Kaukonen on esittänyt luopumiseläkejärjestelmän toteuttamista. Mielestäni tämä esitys on kokeilemisen arvoinen. En ole aivan

varma, että se saisi kovinkaan suurta kannatusta, mutta toki tämän hankkeen etenemistä ei tule lähteä estämään. Luopumiseläkejärjestelmää vastaan tosin toimivat nämä taloudelliset realiteetit, joissa esimerkiksi kuntasektorilla ja hyvin monessa yrityksessä painitaan, eli yrityksillä ei ole mahdollisuuksia palkata uutta väkeä, mikäli palkkaamisen ehtoja ei tehdä jollakin tavalla houkuttelevammaksi. Tietysti esimerkiksi luopumiseläkkeen houkutus voisi olla siinä, että ikääntyvän työntekijän tilalle saataisiin uusi työntekijä, jolla voi olla tuoreempi ammattikoulutus taustallaan. Kuitenkin toivoisin, että tämä ehdotus saisi tässä käsitellyssä tuulta siipiensä alle, ja toivoisin myös, että sosiaali- ja terveystoimistierityksessä tutkittaisiin tarkemmin sen toteuttamismahdollisuuksia joko esitetyssä tai jossakin muussa muodossa.

Edustajat Haavisto ja Hautala merkitään läsnä oleviksi.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin kommentoida tätä ns. luopumiseläke-käsitettä. Minusta se on kyllä äärettömän ristiriitainen. Siinä halutaan rinnastaa maatalouden luopumiseläkejärjestelmän ja toisaalta yritetään markkinoida sitä sellaisena, että se toisi työpaikkoja nuorille. Mutta maatalouden luopumiseläkkeessähän on nimenomaan se tavoite, että siinä luovutaan työstä, jätetään tekemättä se työ, eli sitä työtä ei saa tehdä, joten sen tavoite on aivan toisenlainen. Sen takia jos tällaista suhdannepoliittista varhaiseläkejärjestelmää ajettaisiin, jossa tavoitteena tai velvollisuutena olisi nuorten työllistäminen, sen nimi ainakin pitäisi olla toinen ja tällaiset assosiaatiot ja rinnastukset pitäisi jättää tekemättä.

Toisaalta näitä järjestelmiä on kokeiltu, ja ne ovat kyllä aika huonosti toimineet. Keskimäärin, mitä on tutkimuksia tullut, niin kolmen luopuvan ja eläkkeelle siirtyvän tilalle on voitu korkeintaan palkata yksi työntekijä, joten aika huonosti ne ovat siltä osin toimineet eivätkä, esimerkiksi suhdannetilanteessa olisi kovin hyviä työllistämiskeinoja.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maatalousyrittäjäkin luopuu tekemästä työstä. Hänen tilalleen ei todellakaan voi toinen yrittäjä tulla. Siinä mielessä jos ed. Kemppaiselle paremmin sopii,

niin kyllä me voimme nimittää tätä sukupolvenvaihdoseläkkeeksi yhtä hyvin. Mutta se, joka saisi tämän eläkkeen, luopuisi työn tekemisestä, ja sitä jatkaisi nuorempi henkilö. Siinä mielessä ei tämä nimi nyt ole ongelma. Sitä voidaan muuttaa.

Niin kuin olen alusta alkaen sanonut, niin myöskään se malli, mitä me olemme ehdottaneet, ei ole mikään viimeinen sana tässä asiassa, vaan se on ollut pohjaehdotus. Olemme toivoneet, että tästä asiasta voitaisiin neuvotella ja yhteisesti katsoa, löytyisikö sitten, jos muilla on kritiikkiä ehdotettuun malliin, se toteuttamiskelpoinen malli, jolle löytyisi riittävästi kannatusta.

Mutta valitettavasti tätä asiaa ei ole haluttu lähteä tutkimaan vaan se tyrmätään, niin kuin ed. Kempainen tässäkin teki ja viittaa johonkin kokeiluun, joka on tehty joskus 70-luvun lopussa. Eihän siinä ollut edes kysymys siitä, että olisi velvoitettu ottamaan toista työntekijää tilalle, vaan se jäi vapaaehtoiseksi. Siinä mielessä niitä työpaikkoja ei sitten luotu. Mutta jos tästä tehdään järjestelmä, joka edellyttää, että toinen tulee tilalle, ennen kuin se voidaan toteuttaa, tämä on aivan eri asia. Toivon, että ed. Kempainen voisi tätä asiaa harkita.

Me olemme esittäneet sitä alun perin kolmen vuoden kokeilulakina. Nyt kun tässä yhteydessä lakialoitteemme tulee hylätyksi, rupeamme rakentamaan uutta lakialoitetta ja toivomme, että saamme keskustan mukaan tähän, koska tiedän, että keskustan eduskuntaryhmässä on erittäin paljon kansanedustajia, jotka ovat lämpimästi tukeneet tätä ajatusta. Sen vuoksi toivon neuvoteltua asiasta.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni tätä luopumis- tai sukupolvenvaihdoseläkeasiaa kannattaa tutkaila siltä kannalta, mitkä ovat lopulliset nettokustannukset tällaisella mallilla. Kun kuitenkin merkittävä osa väestöstä on työttömänä, oli sitten kyse siitä, että kyseistä yritystä saneerataan — tietysti saneerauksen seurauksena ei välttämättä haluta ottaa uutta väkeä — tai siitä, että nuoria on työttömänä, pitäisi arvioida menojen kokonaisuutta ja hyvinkin ennakkoluulottomasti miettiä järjestelyjä, jotka olisivat kokonaisuuden kannalta järkeviä.

Kyllähän ongelmana on myös se, että monet nuoret turhautuvat työttöminä, varsinkin jos heillä ei ole mahdollisuutta saada koulutustaan vastaavaa työtä eli koulutus tavallaan valuu hukkaan tai toisaalta heillä ei välttämättä ole

mahdollisuutta saada koulutuspaikkaakaan. Toisaalta sitten monet ikääntyvät ihmiset ovat uupuneita eivätkä välttämättä ole tyytyväisiä siihen, että joutuvat tavallaan väkisinkin jatkamaan työssä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun aikaisemmin ed. Stenius-Kaukonen muutti näkemyksensä luopumiskorvauksesta sukupolvenvaihdokseen, se oli aivan oikea asia. Sukupolvenvaihdoksessa nuori ihminen asettuu ikääntyneen tilalle, tuo uutta verta.

Ed. Ulla Anttila puhui nettokustannuksista. Emme me voi yhteiskunnassa laskea nettokustannuksia sen paremmin kuin bruttokustannuksia ottamalla laskukone käteen ja laskemalla, mitkä ovat suoranaiset vaikutukset, kestävätkö esimerkiksi sellainen, että joku eläkeikä lasketaan, jolloin nuoret astuvat tilalle jne., mikä on kohonneiden eläkemaksujen vaikutus, siis eläkekustannukset jne. Tätä asiaa on tarkasteltava pidemmällä tähtäimellä.

Jos me emme pysty tekemään sillä tavalla, että työntekijöiden eläkeikää lasketaan ja avataan uusia työmahdollisuuksia saada työtä yhdelle ja kahdelle sukupolvelle, jotka ovat tällä hetkellä kriittisessä tilanteessa ja ovat nuoria ihmisiä, ne kustannusvaikutukset pitkällä tähtäimellä kaikkiaan tulevat olemaan kovin kohtalokkaat suomalaiselle yhteiskunnalle. Eli tätä pitäisi ajatella sillä tavalla. Jos me menetämme yhden ja kaksi sukupolvea, jotka nyt vielä kirkkain silmin katsovat tulevaisuuteen, sitä menetystä ei laskukoneilla pystytä laskemaan. Näitä asioita ei Suomessa esimerkiksi Ahon hallitus ollenkaan ota huomioon. Nyt on se aika, jolloin niin pitäisi tehdä, jotta säästytään korvaamattomilta inhimillisiltä ja taloudellisilta menetyksiltä.

Ed. Vehkaja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle olisin kyllä halunnut todeta, että ed. Stenius-Kaukonen esitys sukupolvenvaihdoseläkkeestä tai miksi se täällä nyt ristittiin, oli ja on tarkoitettu nimenomaan väliaikaiseksi, suhdannetilanteeseen sopivaksi ratkaisuksi, joten tämä pitkävaikutteisten tarkastelujen osuus ei tähän samalla tavalla edes sovi kuin muihin kysymyksiin.

Sen sijaan taloudellisten kokonaisvaikutusten laskeskelu olisi minusta tärkeätä, mutta tässä niin kuin monessa muussakin asiassa tuntuvat jämähtävän byrokratian rattaisiin nämä kysymykset eikä näytä siltä, että tästä yhteiskunnasta löytyisi tahoja, jotka edes tosissaan yrittäisi pa-

neutua kokonaiskustannusten taikka nettokustannusten arviointiin.

Tässä kysymyksessä on usein viitattu siihen, ettei sellaista voida tehdä, koska nämä rahat tulevat eri taskuista ja tavallaan ei voi käydä toisen taskulla ja sitten tarkastella yhteiskunnan koko tasolla lopputulosta. Mielestäni näin kuitenkin pitäisi voida menetellä, koska kyllä tämä yhteiskunnan näkökulma on kuitenkin kestävien ratkaisujen etsinnässä se ainoa oikea näkökulma.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Vehkaoja siitä, että totta kai, kun mietitään erilaisia vaihtoehtoisia malleja tässä tilanteessa, jossa pohditaan eläkemenoja ja toisaalta kampaillaan työttömyyden kanssa, täytyy pyrkiä siihen, että laskelmat olisivat mahdollisimman täsmällisiä. Toinen asia sitten on, että tällaisia taloudellisia ja henkisiä kustannuksia, jotka ovat laman seurauksia, ei voi mitata samalla tavalla. Totta kai työttömyyden vähentämistä täytyy pitää ihan arvona sinänsä ja muuttaa se kasvavaksi työllisyydeksi, mutta todellakin kyllä näitä taloudellisia laskelmia tarvitaan sen takia, että löydettäisiin sellainen malli, jolla saataisiin mahdollisimman paljon uusia työpaikkoja. Samanlaisesti esimerkiksi tällä sukupolvenvaihdoseläkemallilla voitaisiin luultavasti myös näitä henkisiä kustannuksia vähentää.

Ed. O. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Huuhtanen joutui muiden kiireidensä takia juuri poistumaan salista. Kuitenkin hänelle annoin ennakkovinkin siitä, mikä tulee olemaan puheenvuoroni sisältö. Nimittäin en aio nyt niinkään puuttua tässä hallituksen esitykseen n:o 26 ja sen sisältöön, koska täällä ovat ed. Stenius-Kaukonen, ed. Skinnari ja ed. Ulla Anttila käyttäneet mielestäni erittäin asiantuntevat ja periaatteelliset puheenvuorot lain sisällöstä ja oma mielipiteeni käy ilmi I vastalauseesta.

Mutta, arvoisa puhemies, olisin halunnut kiinnittää huomiota tämän lain osalta kansalaisten oikeusturvakysymykseen ja siihen, miten kansalaiset voivat itse perehtyä lakeihin, joita me täällä säädämme, ja niiden sisältöön ja omaan oikeusturvaansa. Mielestäni hyvä lainsäädäntötapa edellyttäisi kyllä sitä, että kansalaiset pystyvät itse tutustumaan lakiin ja ymmärtämään, mitä laissa tarkoitetaan, ja sen perusteella selvittämään omia etujansa. Nyt ei kuitenkaan valitettavasti näin ole.

Aion lukea nimittäin, jos rouva puhemies sen sallii, eduskunnan pöytäkirjaan tämän lakipaketin, siis tässä on useita lakiesityksiä, 1. lakiesitystä, joka on siis laki työntekijäin eläkelain muuttamisesta, sen johtolauseeseen. Se on pitkä, mutta, jos rouva puhemies sallii, minusta on perusteltua ja asiallista lukea se, koska siitä käy ilmi se ongelma, minkä kanssa olemme tekemisissä.

Toivoisin todella, että meillä voitaisiin nyt siirtyä sellaiseen lainsäädäntökäytäntöön, että aika ajoin ministeriössä kirjoitettaisiin koko laki uusiksi sillä tavoin, että kansalaiset todella tietävät, mitä laki pitää sisällään. Nimittäin väitän, että tässä salissa ehkä ed. Stenius-Kaukosta lukuun ottamatta hyvin harva kansanedustaja tämän johtolauseen ja lakitekstien jälkeen ymmärtää, mistä on kysymys. Jos rouva puhemies sallii? (Ed. Stenius-Kaukonen: En minäkään ymmärtäisi, jos en olisi 15:tä vuotta harjoitellut!) — Ed. Stenius-Kaukonen huutaa, että hän on 15 vuotta opetellut tätä, mutta minä olen nyt vasta kaksi vuotta ollut täällä eduskunnassa ja minä en ymmärrä.

Pöytäkirjatoimistolle toteaisin, että koska todellakin voi olla, että minäkin täältä nopeasti luen väärin, niin sivulta 30 hallituksen esityksestä käy ilmi tämän ensimmäisen lain johtolause ja se kuuluu näin:

”Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/61) 4 c §:n 5 (poist.) ja 11 momentti ja 5 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 4 c §:n 5 (poist.) momentti 18 päivänä tammikuuta 1985 annetussa laissa (50/85) ja 11 momentti 31 päivänä joulukuuta 1985 annetussa laissa (1127/85) sekä 5 §:n 2 momentti 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (666/85),

muutetaan 1 §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta, 2 §:n 5 momentti, 4 c §:n 1—3 ja 10 momentti, 4 e §, 4 f §:n 1 momentin johdantokappale, 4 g §:n 1 ja 2 momentti, 5 §:n 1 momentti, 5 b §, 5 c §:n 1 momentti, 6, 7 ja 7 b §, 8 §:n 2 ja 3 momentti, 8 a §:n 1 momentin 4 kohta, 8 c §:n 3 momentti, 8 f §, 12 §:n 1 momentin 1, 2 ja 4 kohta sekä 3 momentti, 12 a §:n 1 momentti, 17 §:n 1 momentti ja 19 b §,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentin johdantokappale 11 päivänä marraskuuta 1988 annetussa laissa (922/88), 1 §:n 1 momentin 1 kohta ja 5 §:n 1 momentti 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetussa laissa (593/78), 2 §:n 5 momentti 24 päivänä elokuuta 1984 annetussa laissa (607/

84), 4 c §:n 1—3 ja 10 momentti, 12 a §:n 1 momentti ja 17 §:n 1 momentti mainitussa 18 päivänä tammikuuta 1985 annetussa laissa, 4 e § muutettuna mainitulla 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetulla lailla ja 30 päivänä kesäkuuta 1989 annetulla lailla (605/89), 4 f §:n 1 momentin johdantokappale ja 4 g §:n 1 ja 2 momentti 8 päivänä elokuuta 1986 annetussa laissa (603/86), 5 b § muutettuna 20 päivänä syyskuuta 1974 ja 26 päivänä kesäkuuta 1981 annetuilla laeilla (749/74 ja 472/81) sekä mainituilla 28 päivänä heinäkuuta 1978 ja 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetuilla laeilla, 5 c §:n 1 momentti mainitussa 30 päivänä kesäkuuta 1989 annetussa laissa, 6 § muutettuna 30 päivänä joulukuuta 1965, 14 päivänä heinäkuuta 1969, 12 päivänä heinäkuuta ja 31 päivänä joulukuuta 1985 sekä 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetuilla laeilla (707/65, 469/69, 592 ja 1120/85 sekä 612/91) ja mainitulla 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetulla lailla, 7 § muutettuna mainituilla 30 päivänä joulukuuta 1965, 8 päivänä elokuuta 1986 ja 11 päivänä marraskuuta 1988 annetuilla laeilla sekä 15 päivänä joulukuuta 1978, 29 päivänä joulukuuta 1988 ja 10 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla (980/78, 1323/88 ja 1068/90), 7 b § muutettuna mainituilla 18 päivänä tammikuuta 1985, 8 päivänä elokuuta 1986 ja 29 päivänä joulukuuta 1988 annetuilla laeilla, 8 §:n 2 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (109/82) ja 3 momentti 8 päivänä heinäkuuta 1992 annetussa laissa (630/92), 8 a §:n 1 momentin 4 kohta ja 8 f § 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (949/92), 8 c §:n 3 momentti 9 päivänä helmikuuta 1990 annetussa laissa (100/90), 12 §:n 1 momentin 1 kohta 29 päivänä kesäkuuta 1990 annetussa laissa (599/90) sekä 2 ja 4 kohta sekä 3 momentti mainitussa 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetussa laissa ja 19 b § muutettuna mainitulla 20 päivänä syyskuuta 1974 annetulla lailla sekä 16 päivänä joulukuuta 1966 ja 14 päivänä huhtikuuta 1978 annetuilla laeilla (639/66 ja 274/78), ja

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 30 päivänä joulukuuta 1965, 24 päivänä elokuuta 1984 ja 8 päivänä elokuuta 1986 annetuilla laeilla sekä 10 päivänä huhtikuuta 1981 annetulla lailla (257/81), uusi 6 momentti, jolloin nykyinen 6 momentti siirtyy 7 momentiksi, uusi 4 h §, jolloin nykyinen 4 h—4 n §:t siirtyvät 4 i—4 o §:ksi, 5 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 28 päivänä heinäkuuta 1978 ja 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetuilla laeilla, uusi 6 momentti, 6 §:n edelle uusi väliot-

sikko, lakiin uusi 6 a—6 c §, 7, 7 b ja 8 §:n edelle uusi väliotsikko, 8 §:ään, sellaisena kuin se on 18 päivänä kesäkuuta 1971, 29 päivänä joulukuuta 1972, 12 ja 26 päivänä heinäkuuta 1985, 23 päivänä joulukuuta 1987, 8 päivänä heinäkuuta ja 18 päivänä joulukuuta 1992 annetuilla laeilla (500/71, 934/72, 592 ja 663/85, 1108/87 sekä 630 ja 1332/92) sekä mainituilla 20 päivänä syyskuuta 1974, 28 päivänä heinäkuuta 1978, 5 päivänä helmikuuta 1982, 18 päivänä tammikuuta ja 26 päivänä heinäkuuta 1985, 9 päivänä helmikuuta 1990 ja 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetuilla laeilla, uusi 7 momentti, jolloin nykyinen 7—9 momentti siirtyvät 8—10 momentiksi, sekä 10 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 10 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, (poist.) seuraavasti:”

Arvoisa puhemies! Ilmeisesti hyppäsin jossain vaiheessa yhden rivin yli, mutta joka tapauksessa tämän hengästyttävän lukemisen jälkeen ainakin niille, jotka täällä paikalla ovat, varmaan tuli selväksi, miten epäselvää on. Juuri kansalaisten oikeustajun kannalta täällä esitetyt lait, joita toistuvasti muutetaan, edellyttäisivät hyvän hallintotavan ja lainsäädäntötavan kannalta, että ne aika ajoin kirjoitetaan kokonaan uusiksi. Tästä me myös valiokunnassa keskustelimme, ja toivon, että ministeri Huuhtanen ja myös muut ministerit omalla hallinnonalallaan lähtevät korjaamaan tätä tapaa.

Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala kiinnitti sinänsä oikeaan asiaan huomiota, jos hän arvioi sitä, kuinka monimutkaista ja vaikeata asiasisällöltään eläkelainsäädäntö Suomessa on.

Mutta johtolauseellahan ei ole mitään sen kanssa tekemistä. Se on tekninen, lähinnä laki-kirjan kirjoittajalle ja myös näiden eläkesäännösten kansanpainosten tekijöille suunnattu ohje. Eläkelaitosten käytännön työntekijöillä on käytettävissään itse säännöstekstit näiden muutosten jälkeen. Tuo, että pelkästään johtolauseeseen kiinnitetään huomiota, on vähän harhaanjohtavaa, ja vähän turhaakin on tässä ruveta sitä lukemaan. Yhtä hyvin voisi Helsingin puhelinluetteloa ruveta lukemaan. Nimittäin itsekkin olen näitä johtolauseita kyllä sen verran laatinut, että tiedän, että on aika tärkeätä, että katsotaan, mitä joudutaan muuttamaan, ja myös muutokset käyvät ilmi selvästi, se mitä pykälää muute-

taan. Jos pelkästään tähän kiinnitetään huomiota, mitä johtolauseessa lukee, se on sama kuin näytelmää lukiessa jätettäisiin kokonaan vuorosanat väliin ja luettaisiin vain ne suluissa olevat ohjeet.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin vastaisin ed. Outi Ojalalle. Kyllähän tässä voi tulla myös hieman periaatteellisempi asia mieleen, kun kuunteli tuota pitkää johtolauseetta. Minulle ainakin nousi mieleen se, eikä tämä jollakin tavalla voisi osoittaa peruskysymystä oikeutetuksi siitä, mitkä kaikki asiat tänä päivänä on vyörytetty yhteiskunnan tehtäväksi.

Täällä on lähdetty ikään kuin siitä, että on olemassa jokin yhteiskunta, joka tekee kaiken, ja sitten hukutaan suorastaan lainsäädäntötulvaan. Tuskin enää osamme ajatellaakaan, että voisi olla toisenlainen ajattelutapa tässä kaikessa ja protestoitaisiin koko lainsäädäntöä ja ajateltaisiin, että todellakin ihmiset eikä yhteiskunta yhä enemmän huolehtisivat omista asioistaan ja sitä mukaa kuin olisivat kykenemättömiä huolehtimaan omista asioistaan, niin sitten vuorostaan ne jotka olisivat kykeneviä auttamaan näitä toisia, auttaisivat. Tällaista on ollut varmasti monta vuosituhatta ihmiskunnan historiassa, ja vasta viimeiset vuosikymmenet ovat johtaneet tällaiseen hirvittävään lainsäädäntötulvaan, jossa yhteiskunta on ikään kuin asetettu sellaiseksi tahoksi, jonka pitää kaikki huolehtia kehdestä hautaan.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalan lukema pitkä johtolause oli tosiaan näännyttävä, mutta se on varmaan tosiaan eräänlainen välivaihe ennen kuin uusi painos lakikirjasta saadaan. Siinä tuo johtolause on varmasti jo ututettu pykäliin sisään.

Olen sitä mieltä kuitenkin, että on hyvä pysähtyä tällaisiin kohtiin. Tästä hän lähti, että kansalaisten oikeusturva on vaarassa, kun tällaista tehdään. Tärkeistä lakiuudistuksista mielestäni tulisi saada katupainoksia ihmisille. Se olisi varmasti kansalaisten oikeusturvan kehittämisen kannalta hyvä ajatus. Kaikki uudistukset pitäisi saada myös kansalaisten suoraan tietoon. Emme me voi ajatella, että vain juristit voivat elää laillisesti maassamme.

Hallitusta ehkä tämä esitys siinä määrin hävettää, että katupainosta ei ole odotettavissa ainakaan tästä laista, mutta yleisemmin ajateltu-

na meidän pitäisi maassamme oppia siihen, että kansalaiset saisivat melkein mistä kadunkulmasta tahansa käsiinsä tällaisia keskeisiä lakiesityksiä ja niissä tapahtuneita muutoksia.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Koskinen mielestäni tavallaan juristina juristeja puolusteli, niin — ed. Vehkaojalle myös toteaisin — kyllä kysymys on nyt muustakin kuin johtolauseesta. Vaikka tämä kirjoitetaan uuteen lakikirjaan, niin siellä näkyvät kaikki nämä muutokset. Juristien on sitä tietenkin helppo lukea tai ed. Stenius-Kaukosen, joka ei ole juristi, mutta on 15 vuotta näitä opiskellut. Mutta ei se riitä, että kansalaisille on kansalaispainos, vaikka se on ihan tärkeää. Vaikka työeläkelaitokset ja työnantajat antaisivat kuinka työntekijöille tietoa siitä, niin kuten ed. Stenius-Kaukonen hyvin tietää, kun joutuu viranomaisia vastaan välillä oikeuksiansa penäämään ja selvittämään ja lukemaan näitä muutoksia, niin ei se myöskään ole kovin yksinkertaista. Kyllä minusta parempi tapa olisi, että aika ajoin kirjoitetaan koko laki uusiksi. Totta kai lain perusteluista voi näkyä vanhat käsittelyvaiheet, tarinat ja se, milloin mitäkin on muutettu. Se olisi minusta paljon järkevämpi tapa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vuodesta 1978 olen eläkeasioita yrittänyt sillä tavalla opiskella, että olen yrittänyt neuvoa ihmisille, mitä heidän on tehtävä, kun he hakevat eläkettä tai ovat saaneet hylkäävän päätöksen. Aika pian havaitsin, että TELin 6 §:n 3 momentti on ratkaiseva eläkkeen määrän ja yleensä eläkeoikeuden kannalta hyvin monessa tapauksessa. Jos avaatte huviksenne hallituksen esityksen sivulta 65, huomaa, että 6 §:n 3 momentti oli 3 palstaa pitkä. Miksi se oli näin pitkä ja minkä takia johtolause on näin pitkä, johtuu siitä, että tätä momenttia on muutettu muuttamisen jälkeen, koska on aina uudestaan todettu, että on tilanteita, joissa ihmiset putoavat kohtuuttomalla tavalla väliin.

Nyt hallitus ehdottaa että 6 §:n 3 momentti jaetaan kolmeksi uudeksi pykäläksi, 6 a—6 c §:ksi. Kaikki nämä uudetkin pykälät ovat aika pitkiä. Rohkenen vieläkin väittää, että vaikka lukisi edestakaisin näitä uusia pykälä, ei niistäkään saa selvää, mitä niissä tarkoitetaan. Olen ennenkin väittänyt, että näin on, juuri sen vuoksi, että tiedän, että jollen olisi itse kantapään kautta näitä ihmisten kanssa opiskellut, en itsekään vielä tietäisi, mitä tämä pykälä tarkoittaa.

Tämä on kaikkein oleellisin uusienkin heiken nysten osalta. Nyt työttömyyseläkkeessäkin tullaan vaatimaan tämä tuleva aika, joka on suluisa selitetty, mitä se tarkoittaa. Kun sitä vaaditaan, se tarkoittaa, että moni tulee putoamaan pois tämän eläkkeen piiristä. Myös yksilöllisessä varhaiseläkkeessä tulevan ajan vaatimus on ja moni putoaa pois, koska ei näitä ehtoja täytä. Tätä on aina täydennetty, että saataisiin väliin putoajia pois.

Noin kymmenen vuotta sitten valiokunta yksimielisesti esitti, että koko työntekijäin eläkelaki kirjoitettaisiin uudestaan niin, että jokainen sen ymmärtää. On edellytettävä, että laki ymmärretään, kun se luetaan, ja tätä ei tämä täytä. On syytä toistaa tämä vaatimus vähän useammin kuin kymmenen vuoden välein, että asia saadaan kuntoon.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vain ed. Vehkaojalle kertoa, että tämä lakiehdotus perustuu työmarkkinajärjestöjen yhteiseen sopimukseen eli palkansaajajärjestöjen ja työnantajajärjestöjen sopimukseen ja hallitus on ollut tätä lakia toteuttamassa. Hallituksella ei ole tässä esityksessä mitään hävettävää.

Ed. L a i n e: Rouva puhemies! Ed. Outi Ojala erehtyi yhdessä asiassa, kun hän kertoi, että hän lukee hallituksen esityksen sivulta 30 johtolauseen. Se ei pidä paikkaansa, hän luki sen sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietinnön sivulta 6. Se on hieman erilainen kuin hallituksen esityksessä. Minäkin olin kymmenen vuotta sosiaali-valtiokunnan jäsen. Olen enemmän kiinnittänyt huomiota pykälien sisältöön, johtolause on tavattoman tärkeä tutkia silloin, kun kirjoittaa esimerkiksi vastalauseen. Siinä pitää tutustua johtolauseeseen.

Ed. Taina sanoi äsken, että ei hallituksella ole mitään hävettävää ja että tämä on työmarkkinajärjestöjen esitys. Ed. Taina, emmekö me ole täällä eduskunnassa erittäin monta kertaa, niin te siellä oikealla kuin me täällä vasemmalla, moittineet juuri siitä, että työmarkkinajärjestöt ratkaisevat eduskunnalle kuuluvia asioita? Emmekö me ole juuri vaatineet, että eduskunnalla pitää olla oikeus päättää lakien sisällöstä ja täytyy olla oikeus muuttaa hallituksen esityksiä?

Muistan kyllä esimerkiksi omasta kokemuksestani sosiaalivaliokunnassa, miten usein tultiin asiantuntijataholta ja varsinkin hallituksen ta-

holta lyömään nyrkkiä pöytään, ettei pilkkukaan saa muuttaa, koska näin ovat työmarkkinajärjestöt sopineet. En ole tätä sellaisena lakina pitänyt, johon eduskunta ei saisi tarttua.

Täällä keskustelun alussa kiinnitettiin huomiota siihen, että maassa on erittäin suuri vastuuvajaus eläketurvan rahoituksen osalta. Mielestäni keskustelun alkuvaiheessa selvitettiin, että kysymys on lähinnä julkisen puolen eläkkeistä. Kun esimerkiksi eduskunnan perustuslakivaliokunnassa nyt esillä olevan asian yhteydessä kysyttiin Eläketurvakeskuksen edustajalta, asiantuntija Riitta Korpiluomalta, mikä on hänen käsityksensä vastuuvajauksen osalta, niin hän sanoi, ettei ole mitään huolia, mutta hän tarkoitti tietenkin esitystä, joka nyt on käsillä, eli siis tätä yksityisen eläkejärjestelmän rahoitusta, tarkoitan nyt tätä TEL-maksua koskevaa hallituksen esitystä. Siitä on muistaakseni kolme eri lakia tässä paketissa.

Kiinnitän huomiota TEL-maksun korotukseen. Täällä on jo todettu, että TEL-maksun korotus työntekijöille merkitsee ostovoiman heikentämistä, ja se on ehdottomasti huono asia. Erittäin huonoa ja kestävämpiä on se, että mitä enemmän työntekijä maksaa työeläkemaksua, sitä pienemmän eläkkeen hän tulee saamaan, koska eläkkeen määräytymisen perusteena oleva palkka jää pienemmäksi, koska siitä pudotetaan tämä TEL-maksuosuus pois.

Muutoinkin olen samaa mieltä kuin täällä jossakin puheenvuorossa aikaisemmin todettiin, että TEL-maksu on yhteydessä palkkaan. Aikanaan palkka määriteltiin pienemmäksi sen vuoksi, että työnantaja sitoutui lakien mukaan maksamaan TEL-maksun. Sehän on lakien mukaan työnantajan velvollisuus. Työnantaja joutuu ottamaan työntekijöitä koskevan vakuutuksen. Työnantaja on joutunut siitä johtuen maksamaan TEL-maksun. Nyt se on tämän vuoden osalta väliaikaisesti säädetty myös työntekijöiden maksettavaksi, ja nyt hallitus esittää, kuten täällä on todettu, pysyvää maksua.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon liittyy eräviä mielipiteitä, joita toisessa kiinnitetään huomiota TEL-maksun perintään. Haluaisin eriyttää mielipiteeseen kirjatun lisäksi todeta, että TEL-maksua peritään myös siltä osin kuin eläketurva ei kerry. Tosin hallituksen esityksen perusteluissa sanotaan, että TELin osalta eläkemaksu pidätetään siltä osin kuin työnantaja on palkanmaksuhetken mukaisesti arvioituna velvollinen järjestämään työntekijälle eläketurvaa. Mutta lyhytaikaisten työsuhteiden osalta vastaa-

vaa mainintaa ei ole eikä myöskään taiteilijoiden ja toimittajien eläkelakien osalta.

Hallituksen esityksessä on myös mielenkiintoinen delegointi, joka näkyy perusteluissa. Nimitäin sivulla 9 sanotaan, että työntekijän eläkemaksun muutos on vuosittain 50 prosenttia TEL-eläkevakuutusmaksun muutoksesta, jolleivät työntekijän ja työnantajien keskusjärjestöt toisin sovi. Siis tässä perusteluilla luovutetaan tämä valta työmarkkinajärjestöille. Näin ei kuitenkaan ole itse lakitekstiin kirjoitettu.

Lopuksi muutama sana perustuslakivaliokunnan tulkinnoista. Eilen arvosteltiin, kritisoiitiin, perustuslakivaliokuntaa ja mielestäni kyllä oikein siitä, että perustuslakivaliokunnan enemmistön — sanon nyt näin, koska enemmistöhan siellä aina päättää — tulkinnat eivät ole johdonmukaisia. Itse asiassa perustuslakivaliokunnan tulisi voida nojata enemmän sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsityksiin ja lausuntoihin silloin, kun kysymys on esimerkiksi lakisääteisen toimeentuloturvan sisällöstä. Jos suinkin olisi mahdollista tässä eduskunnassa asia niin järjestää, että perustuslakivaliokunta voisi pyytää ensin sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon ja tuon lausunnon jälkeen ratkaista esimerkiksi sääntämisyjärjestyksen, silloin voitaisiin välttyä niiltä epä johdonmukaisuuksilta tai asiantuntemattomuuksilta, joita nyt väitetään, ja mielestäni osittain oikeutetusti, perustuslakivaliokunnan mietintöihin sisältyvän. Onhan se myönnettävä, että kummalliselta tuntuu, kun kansaneläkelain mukaan ja työeläkelain mukaan määräytyvät eläkkeet arvioidaan erilaisiksi lepäämäänjättämissäännöksen osalta. Näin nyt tapahtuu. Vähemmistö perustuslakivaliokunnassa ei olisi tällaista erottelua tehnyt, mutta valiokunnan enemmistö ratkaisi asian toisin.

Kun tällaisia esimerkkejä on ollut menneisyydessä useita ja pelkään, että esimerkiksi perhetukea koskevan lain käsittelyssä tullaan jälleen kiinnittämään huomiota samantapaiseen ongelmaan, joka nyt esiintyy, syystä haluaisin kiinnittää huomiota siihen, mitä perustuslakivaliokunta lausui silloin, kun valtiopäiväjärjestyksen muutosta koskeva ratkaisu eduskunnassa tehtiin. Perustuslakivaliokunta lausui näin: "Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon viitaten perustuslakivaliokunta korostaa olevan tärkeää, että toimeentulon lakisääteinen perusturva -käsitteen sisältöä yksittäisissä lainsäädäntökysymyksissä voidaan eduskunnassa tarvittaessa selvittää yhteistoiminnassa perustuslakivaliokunnan sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan kesken."

Tämä perustuslakivaliokunnan lausuma, jonka eduskunta päätöksellään vahvisti, on jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi. Luullakseni pitäisi pohtia sekä perustuslakivaliokunnan että ehkä sosiaali- ja terveysvaliokunnan piirissä, miten tämä eduskunnan tarkoittama toive tai tahto voitaisiin toteuttaa. Uskon, että silloin välttyttäisiin siltä kritiikiltä, joka on kohdistettu perustuslakivaliokuntaan. Mielestäni pitäisi harkita sitä mahdollisuutta, että perustuslakivaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta voisivat pitää yhteisiäkin kokouksia. Sellainen ei ole kyllä käytäntö. Tai voisipa kerran tai kaksi kertaa vuodessa kokoontua vaikka yhteiseen seminaariin, jossa tätä lakisääteisen perusturvan käsitteen sisältöä yhdessä tarkasteltaisiin. Luullakseni tämä ongelma muutoin tulee esiin jatkossakin ainakin niin kauan, kunnes meillä on toteutettu perusturva-uudistus sellaisena, että ei ole aukkoja toimeentuloturvasa, minkä jälkeen valtiopäiväjärjestyksen sitä mainintaa, johon edellä viittasin, voitaisiin ehkä harkita uudelleen.

Ed. M. Laukkane (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Laineen esille ottamaa mahdollisuutta siitä, että perustuslakivaliokunta ja sosiaalivaliokunta voisivat todellakin pitää yhteisiä kokouksia varsinkin tässä vaiheessa, kun lakisääteisen perusturvan linjasta on tehty. Mikäpä siinä, mutta en kyllä suoralta kädeltä, ed. Laine, muista yhtään sellaista puuttumista johonkin etuisuuteen, jonka te ette olisi katsonut henkilökohtaisesti olleen tämän perustuslain sääntämisyjärjestyksen suojassa. En oikein jaksa uskoa, löytyisikö siitäkään yhteisestä työstä aitoa linjan hakemista, vaan pahaa pelkään, että siinäkin linnoitaututaan aika lailla samoihin aselmiin. Nythän tavallaan irvokkaimpia ovat olleet ne ratkaisut, joissa arpa on ratkaissut sen, mikä on lakisääteistä perusturvaa ja mikä ei.

Rouva puhemies! Lopuksi haluan vain todeta sen, että en jaksa oikein olla niin optimistinen tästä perusoikeusuudistuksesta, että sitä kyetään kirjoittamaan niin yksilöidysti ja tarkasti, etteikö tulkintatarvetta ja tulkintamahdollisuutta vielä jää. Jos näin tehdään, on aivan selvää, että silloin pitää lakitasoisesti pystyä äärimmäisen tarkkaan säännöskirjaamiseen, ja sellastahan perusturvan määrittely ei missään oloissa voi olla.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. M. Laukkaselle toteaisin, että perustuslakivaliokunnassa arpa ei

ole ratkaissut yhtään lakisääteistä perustoimeentuloturva-asiaa. Mikäli ed. Laukkanen muisteli oikein, ainoan kerran, jolloin tämän eduskunnan aikana perustuslakivaliokunnassa arpa on ratkaissut, oli kysymys — VJ 67, perustuslainsäätämisjärjestys, vai tavallisena lakina — jolloin oma esitykseni lakisääteisestä perustoimeentuloturva ei edes tullut äänestykseen.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ed. Laine puhui erittäin tärkeästä asiasta, kun hän puhui perustuslakivaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan yhteistyöstä, kun pohditaan, mikä on toimeentulon lakisääteinen perusturva. Sille asialle on toden totta tehtävä jotain.

Ed. Taina vähän aikaa sitten ainakin kymmenennen kerran sanoi, että tämä hallituksen esitys on hyvä, tässä ei ole mitään huonoa eikä heikkoa. Koska tämä on työmarkkinajärjestöjen kanssa sovittu, tämä pitää pilkkuakaan muuttamatta hyväksyä. Selkäpiitäni karmii, kun kuuntelen ed. Tainan puheita, koska me olemme saaneet valtakirjan säätää lait tässä maassa. Näillä puheilla, varsinkin kun ne liittyvät siihen, että ei välitetä ottaa selvää, mitä ne lakiesitykset pitävät sisällään, mitä valiokunnalle tuodaan käsiteltäväksi, suljetaan kokonaan pois, että meidän ei tarvitse edes tietää, mitä on esitetty. Se on todella pelottavaa. Siitä juuri seuraa, että tälläkin esityksellä jatkossa tulleen välinpitoajatapauksia aiheuttamaan entistä enemmän.

Tähän asti olen kritikoinut tätä esitystä pääasiassa. Koska esityksessä on myös pieniä hyviä puolia, haluan tuoda esille ne. Voin myös sanoa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta aikaisemmissa mietinnöissään on vaatinut näitä korjauksia. Koska itsekin katson, että olen voinut vaikuttaa näihin juuri sen takia, että olen puhunut näistä toistuvasti, haluan tuoda muutaman parannuksen esille.

Tärkein näistä on se, että nyt työtönkin henkilö voi saada yksilöllisen varhaiseläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alusta eikä se tule aina takautuvasti vuosi hakemisesta, niin kuin nyt on tapahtunut. Siitä on seurannut, että työttömyyspäivärahaa peritään takaisin, ja siitä on seurannut todella iso soppa, mitä pidemmältä ajalta näitä on takautuvasti maksettu, kun vielä verotus on selvitetty. Tämä on hyvä ja se on hyvä, että nyt voidaan hakemisaikaa pidentää, yksilöllistä varhaiseläkettä voidaan myös laittaa lepäämään, jos jatkaa työntekeä. Voi ansaita entistä enemmän ja saada yksilöllisen varhais-

eläkkeen puolikkaana eläkkeenä. Nämä ovat hyviä toimenpiteitä, joilla juuri voidaan estää sitä, että kaikki eivät siirry kokonaan eläkkeelle.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Stenius-Kaukoselle todeta, että me kansanedustajat edustamme täällä kansaa ja me teemme päätöksiä sillä perusteella, miten me ajattelemme kansan toivovan ratkaisuja tehtävän. Tässä tapauksessa edustavat kansaa eli niitä ihmisiä, joita asia koskee, työntekijäjärjestöt suurine jäsenmäärineen ja työnantajajärjestöt suurine jäsenmäärineen. Ne ovat ilmoittaneet tahtonsa, että laki pitää tässä muodossa säätää. Minä annan sille kansan mielipiteelle erittäin suuren arvon, eikä selkäpiitäni karmi tämä asia yhtään.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomessa on 5 miljoonaa ihmistä ja onneksi heistä työssä käyvistä kuuluu miljoona jäsentä SAK:hon. On erittäin hyvä, että ed. Taina antaa SAK:lle ja sen mielipiteille suuren arvon. Se edustaa todella miljoonaa palkansaajaa tässä maassa. Mutta kaikki eivät ole työelämässä mukana. Meillä on miljoona eläkeläistä, meillä on miljoona lasta ja meillä on 500 000 työtöntä, joista huomattava osa on sellaisia, että he eivät ole kassojen jäseniä. Mielestäni on päivänselvä asia, että ammattijärjestöt ajavat jäsentensä etua. Tämä on heidän tehtävänsä ja kuuluu heille. Kun he jäsentensä etua yrittävät ajaa, he tekevät sen mukaisia ehdotuksia. Mutta meidän tehtävämme täällä eduskunnassa on katsoa koko kansan kannalta asioita. Ikävä kyllä on sanottava, minäkin SAK:n jäsenenä voin sen sanoa, että valitettavasti työmarkkinajärjestöiltä jäävät heikoimassa asemassa olevat ihmiset välillä huomaamatta.

Kun puhutaan nimenomaan tästä esityksestä, niin SAK:han esimerkiksi olisi ollut huomattavasti parempien ehdotusten kannalla, mutta he ovat joutuneet taipumaan, koska työnantaja-puoli oli järkkymätön eikä suostunut siihen, että esimerkiksi yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja ei olisi nostettu tai ainakin olisi tehty pidempi siirtymäkausi. Juuri sitähan me olemme täällä esittäneet elikkä me olemme toimineet täsmälleen niin kuin SAK:kin on esittänyt osittain ja osittain olemme tehneet pidemmälle meneviä ehdotuksia juuri siltä pohjalta, että me katsomme kokonaisuutta ja me katsomme yksittäisiäkin välinpitoajatapauksia, joita isoissa neuvotte-

luissa usein ei käydä läpi aivan viimeistä henkilöä myöten.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun vain ed. Tainan puheenvuoroon siltä osin, kun hän puhui, että toimitaan niin kuin ajatellaan kansalaisten tahoton. Väittäisin, että politiikan uskottavuuden suurin kriisi syntyy juuri siitä, että ei kysytä millään relevantilla tavalla, mitä todella kansalaiset tahtovat. Siinä mielessä, vaikka kuulostaa-kin kauniilta, että eduskunta jotenkin päättäisi näistä asioista ikään kuin kansan syviä tunteja tutkien, niin kyllä kai meidän täytyy olla aika rehellisiä tässä suhteessa ja myöntää, että kun hallituksen pelisäännöt kieltävät muuttamasta hallituksen esitystä muuten kuin aivan poikkeuksellisisa tapauksissa, niin eduskunta joutuu enemminkin tyytymään kumileimasimen rooliin. Sen vuoksi kansan enemmistön tahdon kuulemisen asemesta jossakin muutama kymmenen päättää päättää, miten täällä asioita viedään eteenpäin.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tainan vastauspuheenvuoro oli minulle ainakin yllätys, ällistytävä toteamus, nimenomaan se, että vaikka kuinka suuri joukko kuuluu ammattijärjestöihin, meidän pitäisi automaattisesti hyväksyä heidän esityksensä. Aivan kuten ed. Stenius-Kaukonen totesi, maassa on hyvin paljon muitakin ihmisiä, jotka eivät ole aktiivisyydessä eivätkä ole jäseninä, moni on kotona, työttömänä jne. Kyllä eduskunnan tehtävänä on katsoa nimenomaan se, onko väliinputoajia, ja puolustaa myös heikompiosaisia ihmisiä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tainalle: En minä voi käsitellä, että suuriäänisesti voitaisiin sanoa, että esimerkiksi ay-liike on halunnut tätä hallituksen esitystä siinä muodossa kuin se on. Kolmikantaisesti asiaa on käsitelty, ja niiden vaiheiden jälkeen on jäänyt käteen se, mitä on jäänyt käteen, mutta kaukana siitä että esitys vastaisi sitä, mitä ammattiyhdistysliike on todella halunnut tai perännyt.

Kolmikanta on tärkeä valmisteluperiaate, mutta kyllä mielestäni on niin, että joidenkin yksityiskohtien osalta pitää jättää myöskin eduskunnalle varaa hioa semmoisia kohtia, joista ilmeisesti aiheutuu lisähankaluuksia. On niin, että ehkä yön hiljaisina tunteina, kun näitä

sopimuksia on pidetty pöydällä, eivät voikaan kaikki seikat olla niin täysin etukäteen tiedossa. Täällä olisi hyvää aikaa, kun ne huomataan, hioa niitä parempaan kuntoon.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä siitä, että me täällä ratkaisemme ja päätämme. Olen vain yrittänyt sanoa teille, että minä annan arvon sille, että sopijaosapuolet ovat päässeet sopimukseen tästä asiasta.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Pari kommenttia.

Ensinnäkin ed. Laineen näkemys siitä, että sosiaalivaliokunnan näkemykset pitäisi ottaa tiettyissä asioissa perustuslakivaliokunnassa pohjaksi, kun käsitellään tiettyjä perusturvakysymyksiä, on erinomainen asia.

Ed. Tainalle totean, että tällä kertaa on näin. Sekä ed. Taina että varmasti myöskin valtiovarainministeri Viinanen antavat tällaisessa asiassa työmarkkinajärjestöille erinomaisen suuren arvon ja aseman. Mutta sitten kun mennään joihinkin muihin asioihin, tuo arvo ja asema on tietysti vähän kyseenalainen.

Ed. Skinnari antoi ymmärtää pitävänsä hedelmällisenä sitä, että vanhenevat ihmiset mahdollisimman pitkään pysyisivät työelämässä. Minä olen sitä mieltä, että 60:tä lähentelevät ihmiset, niin minä kuin muutkin, omasta mielestään ovat päteviä ja tarkeitä, mutta työteho laskee huomattavasti. 60-vuotiaan ihmisen on hyvä ja ennen sitäkin pyrkiä pois, eläkkeelle, ja annettava tilaa nuorille ihmisille, joiden osalta työpaikan saaminen on erinomaisen tärkeä asia.

Myöskään ihmisiä ei saisi 60-vuotiaana enää päästää kansanedustajiksi. Se on oma ajatus vain, että ollaan viisaita, mutta ei se onnistukaan. Eri asia on tietysti ed. Laine, josta olen aina sanonut, että hän jalostuu niin kuin hyvä viini vanhetessaan. Ed. Laine voisi olla täällä vähän pidempäänkin. Presidenttinä kyllä menee taas pidempään. Sillähän on taluttajia sitten aikanaan, jotka taluttelee, eihän siinä sen kummempaa.

Tämän leikin pohjalta kuitenkin näen, että pitäisi pystyä luopumaan nuorempana ja antaa nuoremmille töitä. Se on pitkällä tähtäimellä moninkertaisesti edullisempaa yhteiskunnalle kuin ne pyrkimykset, mitä esimerkiksi tämäkin lainsäädäntö vie eteenpäin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Ed. Skinnari on ed. U. Anttilan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Skinnarin ja ed. Stenius-Kaukonen ehdotusten välillä.

Ed. Skinnarin ehdotus "jaa", ed. Stenius-Kaukonen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 105 jaa- ja 25 ei-ääntä, 24 tyhjää; poissa 45. (Ään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Skinnarin ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Skinnarin ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Skinnarin ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 84 jaa- ja 71 ei-ääntä; poissa 44. (Ään. 2)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältävän ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohdaiseen käsittelyyn.

1 §

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 1 § hyväksytään I vastalauseen mukaisena eli poistetaan virke: "Työntekijä on velvollinen osallistumaan tämän lain vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan kustantamiseen siten kuin 12 b §:ssä säädetään."

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukonen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukonen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 130 jaa- ja 26 ei-ääntä; poissa 43. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 § hyväksytään keskustelutta.

4 c §

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 4 c §:n 1 momentti poistetaan ja että 10 momentti hyväksytään niin kuin I vastalauseessa eli työttömyyseläke on mahdollista myöntää 1939 tai sitä ennen syntyneille.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukonen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. O.

Ojalan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 123 jaa- ja 32 ei-ääntä; poissa 44. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 e §

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 4 e §:ssä yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja säilytetään 55 vuodessa.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 117 jaa- ja 37 ei-ääntä; poissa 45. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 f §

Keskustelu:

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että osa-aikaeläkkeen ikäraja hallituksen esityksen 58 vuoden sijasta olisi vuotta alempi eli

57 vuotta, jota ed. Kempainenkin valiokunnassa kovasti ajoi.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Skinnarin tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Skinnari ed. U. Anttilan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Skinnarin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 72 ei-ääntä; poissa 44. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 g § hyväksytään keskustelutta.

Uusi 4 h §

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että ennen 5 §:ää hyväksytään uusi 4 h §, jonka mukaan 55 vuotta täytäneellä olisi mahdollisuus luopumiseläkkeeseen. Ehdotan tämän siis I vastalauseen mukaisesti.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että lakiin lisättäisiin uusi, I vastalauseen mukainen 4 h §.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 4 h §:ää, "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 45 ei-ääntä; poissa 45. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

5, 5 b, 5 c, 6, 6 a—6 c § ja 6 §:n edellä oleva väliotsikko hyväksytään keskustelutta.

7 §

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 7 § hyväksytään I vastalauseen mukaisena eli TEL-maksua ei vähennetä eläkkeen perusteena olevasta palkasta.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukonen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. O. Ojalan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Stenius-Kaukonen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 81 jaa- ja 70 ei-ääntä; poissa 48. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

7 §:n edellä oleva väliotsikko, 7 b § ja sen edellä oleva väliotsikko, 8, 8 a, 8 c, 8 f ja 10 a §, 8 §:n edellä oleva väliotsikko, 12, 12 a, 12 b, 17 ja 19 b § hyväksytään keskustelutta.

Voimaantulosäännös

Keskustelu:

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Ehdotan II vastalauseen mukaisesti, että voimaantulosäännöstä muutettaisiin niin, että varhaiseläkkeen alaikäraja pysyisi 55 vuotena myös vuonna 41 syntyneille.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Skinnarin tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Skinnari ed. U. Anttilan kannattamana ehdottanut, että voimaantulosäännös hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Skinnarin ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 84 jaa- ja 70 ei-ääntä; poissa 45. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien toisen lakiehdotuksen 1, 4 a, 5, 5 b — 5 d, 7, 7 a, 7 b, 9 ja 10 c §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 2, 4—6 ja 7 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, neljännen lakiehdotuksen 1, 6, 7, 7 a ja 17 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, viidennen lakiehdotuksen 1, 7, 8 k ja 19 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, kuudennen lakiehdotuksen 20, 22 a, 22 c, 26, 31 ja 39 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

seitsemännen lakiehdotuksen 4 ja 23 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä kahdeksannen lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy sosiaali- ja terveystieteiden ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta ryhtyy johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

2) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1991

Ainoa käsittely

Kertomus n:o 11/1992 vp

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Luetuani hätäisesti eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta toiminnastaan haluan puuttua pariin kolmeen asiaan.

Yhtenä asiana täällä on puhuttu varusmiespalvelun pituudesta. Olen kyllä sitä mieltä, että nykyisen pituinen varusmiespalvelu on varmaan tarpeen. Mutta jos halutaan motiivia varusmiehille, jos varusmiehet haluavat olla pidempäänkin palveluksessa, niin miksei se kävisi.

Kun puhutaan millaisissa olosuhteissa tämän päivän varusmiehet palvelevat eri kasarmeissa, on aivan myönteistä, että perustuslakivaliokunta on huomannut ja myös kertomuksessa on otettu huomioon, kuinka surkeassa tilassa monet varuskuntamme tänä päivänä ovat. Toivon, että siihen puolustusministeriön määrärahoista ja myös muilta hallinnonaloilta saataisiin muutama miljoona, muutama miljardikin ehkä, niin kuin täällä vaadittiin rahaa, että meidän varusmiehemme saisivat työskennellä ja oleskella asianmukaisissa laitoksissa. Toivonkin, että kasarmiolosuhteet vastaisivat edes lähelle maassamme oleskelevien pakolaisten asuinolosuhteita.

Toiseksi puutun vankila-asiaan Suomessa ja etenkin siihen, mitä ongelmia tämän päivän vankiloissa on. Kertomuksessa on paneuduttu siihen, että huumeet ovat tulleet Suomen vankiloihin. Ennen oli erilaisia alkoholin sekakäyttäjiä, mutta nyt huumeet ovat vallanneet maamme vankiloita. Siihen pitäisi perusteellisesti tulla muutos ja meidän tulisi tehdä voitavamme, että nämä saadaan kitkettyä vankiloista pois.

Myös vankiloiden olosuhteisiin on kiinnitetty huomiota. On puhuttu, miten henkilökunta varsinkin suuremmissa, esimerkiksi Helsingin lää-

nin vankilassa, on vaihtunut tiheään tahtiin. Myös siihen on kiinnitetty huomiota, että pätevää henkilökuntaa ei työskentele maamme vankiloissa.

Mutta eräs ja hyvinkin pieni asia on se, että oikeusasiamiehen toimistossa on runsaasti kansalaisten sinne lähettämiä asioita, kun he ovat kokeneet tulleen väärin kohdelluiksi eri viranomaisten toimesta. Joukossa on toki liian vähin perustein tehtyjä kanteluja, mutta siellä on myös selkeitä viranomaisten huolimattomuus- tai väärinkäyttötapauksia.

Eräs esimerkki tämän kaltaisesta yksityishenkilöön kohdistuvasta epäoikeudenmukaisuudesta on juuri perustuslakivaliokunnassa ed. Mäkelän kirjelmän perusteella käsittelyssä oleva tapaus lohjalaisen Lahtisen asiassa. Vaikka asiakirjojen perusteella virheellisyyksiä on kiistatta esiintynyt, ovat eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskanslerikin tehneet monista tapauksista ns. tyhjtä paperit. Toivon, että tähän saataisiin muutos, koska Suomen kansalaisilla ei ole muuta kanavaa heitä kohdanneiden epäoikeudenmukaisuuksien esiin saamiseksi ja korjaamiseksi.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Yksilöllisen varhaiseläkkeen hylkyprosentista puhuimme juuri edellistä asiaa käsitellessä, mutta siitä asiasta puhumista on syytä jatkaa.

Vuonna 1991 eli kertomusvuonna helmikuussa tein kantelun oikeusasiamiehelle hylkyprosenttien korkeasta määrästä, koska laithan eivät ole muuttuneet sen jälkeen, kun ne vuoden 1986 alusta tulivat voimaan, mutta hylkyprosentit ovat voimakkaasti nousseet.

Vasta 1992 lokakuussa tuli päätös, eli puoli-toista vuotta meni asian tutkimisessa. Sinäkin aikana hylkyprosentit kerkisivät kasvaa kasvastaan. Haluan tässä esittää kritiikkiä siitä, että tämä oli liian pitkä käsittelyaika. Olen pahoillani, että apulaisoikeusasiamies Koskinen ei ole nyt paikalla, koska hän tämän vastauksen antoi. Hän kyllä vastauksessa totesi, että näiden hakemusten käsittely ei ole ollut asianmukaista, koska hylkyprosentit ovat näin suuret.

Vuonna 1987 yksilöllisen varhaiseläkkeen hylkyprosentti oli miehillä 25 ja naisilla 34,7; vuonna 1992 miehillä 38,1 ja naisilla 48,8 prosenttia. Eli toistakymmentä prosenttiyksikköä reilusti oli kasvanut hylky, ja tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä numerot sen kuin vain kasvavat. Niin kuin jo sanoin, kun puhutaan ikäluokista 55—59, reilusti puolet hake-

muksista naisilla hylätään ja miehilläkin lähes puolet. Tämä ei voi olla lain mukainen tilanne, koska niin kuin totesin, lait eivät ole muuttuneet. Myöntämiskäytäntö on aivan selvästi kiristynyt.

Toivon, että oikeusasiamiehen toimistossa kanteluni johdosta nyt ryhdytään uudestaan selvittämään asiaa. Voin kyllä tehdä kirjoituksen siitä, jos se on tarpeen, siis ellei tätä asiaa muuten voida ottaa käsittelyyn.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Työkyvyttömyyseläkkeiden käsittelyssä ja hylkäämisessä tehdään pahimmat oikeuden loukkaukset suomalaisessa yhteiskunnassa, ja niitä on erittäin paljon. Kansanedustajana joutuu tutustumaan näihin asioihin. Olen moneen kertaan käyttänyt puheenvuoron henkilöstä, jolla ei ole, tämän on hiukan suurenneltua, kunnolla päätäkään jäljellä, ja lääkärit antavat tästä lausunnon. Asian pitäisi olla täysin selvä: Ihminen ei pysty minikäänlaiseen työhön. Jo ilman työtäkin elämä on täyttä kärsimystä. Siitä huolimatta, kun asianomaiset instanssit päättävät, niiden lääkärit antavat lausunnon siitä, että kyllä sillä täytyy ainakin osa päättää olla vielä, koska se pääsee jotensakin liikkumaan, ja hylkäävä päätös, vaikka lääkärit, jotka antavat tällaisen lausunnon, eivät lainkaan tapaa henkilöä, jonka valantehneet lääkärit ovat tarkastaneet, useatkin korkean tason lääkärit, joilla täytyy olla kuitenkin jonkinlainen vastuu lausunnoistaan.

Minäkin toivoisin, että kun näitä kanteluja alkaa tulla, niitä varmasti on jo oikeusasiamiehen virastossa ja kun niitä tulee, niin jossakin vaiheessa oikeusasiamies — nykyisen oikeusasiamiehen toimenpiteitä eräissä asioissa minä kyllä arvostan aika paljon suomalaisessa yhteiskunnassa — tähänkin asiaan puuttuisi ja ottaisi suurennuslasin alle muutamia tällaisia asioita ja ne selvitettäisiin. Tällöin olisi myös pakko asiasta päätöksiä tekevien ryhtyä soveltamaan lakia niin kuin laki on kirjoitettu ja niin kuin se on tarkoitettu. Otetaan sitten rahat mistä hyvänsä.

Ed. Rimmeri: Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää hyvin perustellusti huomiota varusmiesten huonoihin olosuhteisiin, joihin on kiinnittänyt huomiota myös puolustusvaliokunta. Me olemme lausunrossamme ottaneet kantaa esimerkiksi siihen, että korkean työttömyystilanteen vallitessa olisi enemmän kuin tärkeää käyttää harkinnanvaraisia työllisyysmäärärahoja niin, että kasarmeita laitettaisiin asianmukaiseen kuntoon. Sillä palveltaisiin

kahta asiaa: Saataisiin inhimilliset oleskeluolosuhteet varusmiehille ja sen lisäksi saataisiin myös työtä työttömille rakennustyöläisille. Niin kasarmien korjaaminen kuin kaikki muukin rakentaminen olisi tänä aikana erittäin tervetullutta ja tärkeää työtä.

Niin ikään tässä yhteydessä haluaisin kiinnittää huomiota myös siihen, että asumisolosuhteiden ohella varusmiesten olosuhteet muiltakin osin heikot. Nyt kun budjettia ollaan valmistellessa, todella lähettäisiin terveisiä budjetin valmistelijaille, että varusmiesten päivärahat vihdoin viimein seuraavassa budjetissa saataisiin korotetuksi.

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! Edustajien Mäkipää ja Stenius-Kaukonen puheenvuoroissa ilmeni selvästi se Suomen kansalaisiin yleisemminkin piintynyt käsitys, että virkamiehet pitää moittia ja heitä arvostella joka päivä. Jos eivät he mitään väärin ole tehneet, niin ainakin ovat suunnitelleet. Minä en ole tätä mieltä, vaan kun olen seurannut aika läheltä mm. perustuslakivaliokunnassa nyt varsinkin vuosien 91 ja 92 aikana eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston työtä, olen havainnut, että siellä on näinä vuosina tapahtunut nopeutumista, valppaus ja aktiivisuus ja ennen kaikkea palvelualltius on lisääntynyt. Minun mielestäni tältä paikalta on hyvä lausua tästä muutoksesta tunnustus, ettei sitä anneta, niin kuin suomalainen yleensä antaa, ainoastaan silloin, kun joku täyttää vuosia, tai viimeistään silloin, kun on hautajaisten aika.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Kun herra eduskunnan oikeusasiamies on paikalla, kun asianomaisen kanslian kertomusta käsitellään, niin haluaisin kiinnittää huomiota viimeaikaiseen menettelyyn autoveron palautusten yhteydessä, nimenomaan lääkärintodistusten merkitykseen, samalla tavoin kuin ed. Aittoniemi puhui toisen asian yhteydessä.

Toisin kuin lausunnon antava lääkäri, joka tutkii henkilökohtaisesti, niin Helsingin piiritullikamarissa tullihallituksessa, jos sinne valittaa, henkilöä ei edes tavata, vaan lääkäri vain toteaa ilmeisesti jonkin iankaikkisenvanhan Pontevan taulukon mukaan, että invalideetti alaraajojen osalta on se ja se. Ihmeellisintä minun mielestäni, herra puhemies, on se, että vaikka lainsäädäntö ei ole muuttunut, niin käytäntö ja tulkinta on muuttunut niin, että vaikka henkilö esimerkiksi on saanut saman invalideetin perusteella veron-

palautuksen useamman kerran, niin viime ja tämän vuoden aikana käytäntö on muuttunut sillä tavoin, että kyseisen henkilön invalideettiprosenttia on alennettu nimenomaan tullihallituksen päätöksellä.

Minun mielestäni silloin, kun on voimassa oleva laki, jota ei ole muutettu, ainakin odottaisi ja kansalaiset odottaisivat, että asianomaiset tahot, jotka tekevät päätöksiä, soveltaisivat lakia samalla tavoin kuin aikaisemmin eikä kiinnittäisi sillä tavoin huomiota lamaan ja taloudellisiin vaikeuksiin, joita valtiovallalla on; tätä minä olen kuullut käytetyn perusteluna.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa puhemies! En malta olla yhtymättä siihen, mitä ed. Vista-backa esitti erityisesti autoveroasioissa liittyen lääkärintodistuksiin, koska mielessäni on varsin kirpeä tapaus, jossa päämieheni oli 170-senttinen ja 180-kiloinen erittäin vaikeasti vammaisen henkilö, joka silmiäni nähden kerta kaikkiaan ei kyennyt kävelemään kuin muutamia kymmeniä metrejä kerrallaan ja sen jälkeen joutui istuutumaan mukana kannettavalla penkillä. Kulkeminen oli äärimmäisen tuskallista. Lääkärintodistukset kiistattomasti osoittivat, että edellytykset sille, että hän saisi autoveron takaisin, toteutuisivat. Mutta kuitenkin tämä henkilö, joka sitten noin kuusi kuukautta myöhemmin menehtyi vammoihinsa, ei koskaan saanut autoveroa takaisin. Se minusta kirpeästi osoittaa päättävän viranomaisen harkintavaltaa, joka tuntuu menevän paljon yli sen, mitä lausunnot puoltaisivat.

Toinen asia, mihin aivan lyhyesti haluaisin kiinnittää huomiota, liittyy siihen, että nähdäkseen virkamiehillä on suuria vaikeuksia hallita uusia ilmiöitä tässä yhteiskunnassa. Otan nyt vain yhden esimerkin, uususkonnot tai sanotaan nyt Hare Krishna tai scientologit tai muut tällaiset järjestöt, jotka todella tekevät rajua ja raakaa henkistä väkivaltaa ihmisille, jotka romahtavat näissä menettelyissä. Sitten kun asiaa yritetään saada jotenkin eteenpäin, niin tuntuu, että ei ole minkäänlaista tehokkuutta tässä suhteessa, vaan mieluummin vetäydytään ehkä tällaisen perusajatuksen taakse vain, että kaikkiaan pitää olla vapaata tai että Suomi on vapaa maa. Mielestäni tämä on ongelmallista, ja siinä suhteessa toivoisin, että virkamiehet yhä voimakkaammin tutkisivat niitä ilmiöitä, jotka ovat uusia tässä yhteiskunnassa.

Ed. K o s k i n e n : Herra puhemies! Tässä keskustelu on lainehtinut kirjaimellisesti maan ja

taivaan välillä, mutta palatakseni eduskunnan oikeusasiamiehen kertomukseen, niin on merkilepantavaa ja kiitoksen arvoistakin se, että kertomuksen havainnollisuus on parantunut. Perustuslakivaliokunta on keskustellut siitä, että myös tätä eduskunnan sekä valiokunta- että täysistuntokäsittelyä näiden korkeimpien lainvalvojien kertomusten osalta pitäisi kehittää siihen suuntaan, että voitaisiin esimerkiksi ottaa jokin teema-alue tarkempaan syyniin tässä yhteydessä.

Edellä keskustelussa ollut eläkkeen ja sosiaaliturvan hakijoiden oikeusturva on varmasti yksi sellainen tärkeä asia, joka voitaisiin tällaisessa yhteydessä luontevasti ja painokkaasti ottaa esille sen ohella, että tietysti oikeusasiamies kiinnittää siihen omassa virkatyössään huomiota. Myös tässä tavallaan kontrollitehtävässään eduskunta voisi luontevasti kertomusta käsitellessään ottaa jonkin tällaisen merkittävän yhteiskunnallisen ongelma-alueen esille, jotta tämä käsittely ei jäisi satunnaisten yksittäisten asioiden kommentoimiseksi.

Oikeusasiamies S ö d e r m a n : Arvoisa puhemies! Arvoiset kansanedustajat! Täällä on esitetty eräitä havaintoja, joista ehkä ensimmäinen oli se, että moitittiin taas kerran meidän käsittelyaikaamme. Tämän kertomusvuoden aikana käsitelimme noin 167 asiaa enemmän kuin asioita tuli, jolloin rästit vähenivät. Tällä hetkellä meillä on sellainen tilanne, että käsittelyaika on noin vuosi, siis maksimissaan vuosi. Eli viime vuosina on käsittelyaika tuntuvasti vähentynyt.

Ed. Stenius-Kaukonen puhui siitä, että hän jätti kantelun kertomusvuonna ja sai vasta 92 päätöksen ja että se oli aivan liian myöhään. (Ed. Stenius-Kaukonen: Runsas puolitoista vuotta; se oli helmikuussa ja sain päätöksen lokakuussa!) — Ed. Stenius-Kaukonen, minä osaan jonkin verran aikalaskua, vaivalloisesti mutta kuitenkin. — Olisin kiinnittänyt siihen huomiota, että sehän ei tarkoita, että se asiakirja makaisi meillä käsittelemättä, sehän on Pirkko K. Koskisen asia, vaan kun se oli niin vakava asia, niin yritettiin pyytää mahdollisimman monen viranomaisen lausuntoa. Tällä tavalla se kesti poikkeuksellisen kauan. Uskon, että nämä lausuntopyynnöt kyllä vaikuttivat siihen myönteiseen suuntaan, mihin ed. Stenius-Kaukonenkin pyrki.

Sitten kun puhuttiin yleensä tästä lääketieteellisestä harkinnasta sekä näissä että autoverasioissa, niin olisin kiinnittänyt huomiota siihen, että meidän toimivaltamme käsittää ainoastaan

laillisuusvalvonnan. Meillä ei ole oikeutta puuttua tarkoituksenmukaisuusasioihin eli politiikkaan. Se tarkoittaa sitä, että kun normaalitilanne on se, että vakuutusyhtiöllä on lääketieteellistä asiantuntemusta, jonka se on esittänyt, tai sitten autoveroasioissa asianomaiset viranomaiset ja tällä yksityisellä on omia lääkärintodistuksia, niin me olemme yrittäneet toimia sillä tavalla, että saisimme asiantuntijalääkärin lausunnon tämän lisäksi. Siinä tapauksessa, että se asettuu kantelijan puolelle, olemme voineet edistää hänen asiaansa. Mutta me emme voi juristeina asettua lääketieteellisen asiantuntemuksen yläpuolelle, niin hyvältä kuin se varmaan joskus tuntuisi.

Sitten nämä ed. V. Laukkasen mainitsemat uskonnolliset järjestöt. Niistä on aika paljon kanteluja ja ilmeisesti ihmiset, ainakin muuttamat yksilöt, ovat todella suuressa hädässä. Siinä tietysti meidän toimintaamme rajoittaa se, että ne ovat yksityisiä järjestöjä. Meidän valvontavaltamehan koskee ainoastaan julkista hallintoa. Tämän vuoksi voimme puuttua niihin ainoastaan sillä tavalla, että me puutumme valvojan kautta, eli jos siinä on tehty poliisitutkimusta tai joku muu viranomainen siihen on puuttunut, niin tätä toimintaa voimme tarkastella, onko se ollut riittävän tehokasta. Mutta sen sijaan me emme voi tähän yksityiseen järjestöön puuttua. Mutta ne havainnot, joita ed. V. Laukkasella oli, ovat kyllä valitettavan tosia.

Sitten täällä puhuttiin kritiikistä oikeusasiamiestä kohtaan. Minä sanoisin, että ajatushan nimenomaan tällä kertomuksella on se, kun se on käsiteltävänä valiokunnassa ja salissa, että esitettäisiin siitä kommentteja, kriittisiäkin. Kun tällaisia tapauksia nyt selvitetään erään muistutuksen pohjalta perustuslakivaliokunnassa, niin minun mielestäni olisi ehkä helpompaa ja joustavampaa selvittää niitä tämän kertomuksen yhteydessä tai käymällä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa, koska sillä tavalla varmaan me antaisimme kaikki ne perustiedot, jotka meillä on, eikä tarvitse mennä niin raskaisiin väitteisiin kuin taas muistutuksen teossa on pakko mennä. Mutta vakuutan vielä, että tietysti koko tämä kertomusjärjestelmä edellyttää sitä, että edustajat ovat valppaina ja arvostelevat, ja kyllä me sen kestämmme.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus neuvoston toiminnasta 1992

Ainoa käsittely

Kertomus n:o 15/1992 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14.

Keskustelu:

Ed. Nordman: Puhemies, talman! Utrikesutskottet fäster enligt min uppfattning uppmärksamhet på de viktigaste målen för Nordiska rådets verksamhet och efterlyser en rad berättigade åtgärder inom organisationen och i den praktiska verksamheten. Kunde bara detta åstadkommas vore mycket bättre än vad som gäller i dag.

Medverkan i det europeiska samarbetet är uttryck för det nordiska samarbetet alldeles såsom utskottet framhåller. I det sammanhanget skall det nordiska samarbetet ses både som ett mål och som ett medel. När jag och många andra ställde oss för förhandlingar om medlemskap i EG påverkades vi av att Sverige redan tagit det steget. En integrationslösning med bara Danmark och Sverige som EG-medlemmar skulle i flera avseenden vara olycklig. Dels skulle grunden för Nordiska rådets verksamhet spricka, dels skulle de nordiska ländernas möjlighet att påverka den europeiska integrationen och utvecklingen i Europa minska.

Mutta pohjoismaisessa toiminnassa ei tietenkään pidä pelkästään suuntautua sopeutumaan Euroopassa tehtävän yhteistyön puitteisiin. Yhteisin pohjoismaisin ponnistuksin voidaan Pohjoismaiden etua, sekä yhteisiä että kansallisia etuja, puolustaa esimerkiksi EY-jäsenyysneuvotteluissa ja tulevassa toiminnassa Euroopassa, kuten sosiaaliturvan, aluepolitiikan ja ympäristönsuojelun osalta.

Euroopan integraatio ei saa merkitä sitä, että unohtaisimme Pohjoismaiden kotimarkkinat, joilla voidaan tehdä ja onkin tehtävä edelleen paljon. Tarkoiton mm. raja-alueilla tehtävää alueellista yhteistyötä. Pohjoismaiset alueet voivat auttaa toisiaan ja puolustautua kilpailussa myös pohjoismaisilla markkinoilla toimivien ulkomaalaisten intressien kanssa. Uskallan väittää kokemusten perusteella, että esimerkiksi Meren-

kurkun alueella ja Keski-Pohjolassa harrastettava yhteistyö antaa hyviä käytännöllisiä tuloksia ja ansaitsee edelleen tuen. Mutta Pohjoismaiden neuvoston budjetin ja toimintasuunnitelmien uudet tavoitteet antavat kuitenkin toisenlaisia signaaleja esimerkiksi pienempänä panostuksena juuri aluepolitiikkaan. Pidän tätä vääränä ja varsin valitettavana.

Lisäksi haluan korostaa toimintaa energiayhteistyön puolesta Pohjolassa, ennen kaikkea Norjan maakaasun käytön osalta. Tätä hanketta ei pidä pitää vain energiaratkaisun, vaan suurena pohjoismaisen yhteistyön käytännön kynnyksenä, jonka — olen vakuuttunut — hyödyn Pohjoismaiden kansalaiset ymmärtäisivät.

Tällaisista seikoista ja joistakin toimintaan kohdistuvista huomautuksista, jotka löytyvät valiokunnan mietinnöstä, huolimatta, on syytä suhtautua myönteisesti Pohjoismaiden neuvostoon ja tehtävä työtä sen puolesta. Euroopan integraatio merkitsee pikemminkin mahdollisuuksia kuin uhkaa, kunhan vain uusi tilanne hyödynnetään.

Den europeiska integrationen får inte betyda att vi glömmer hemmamarknaden i Norden, där fortfarande mycket kan och bör göras. Jag tänker bland annat på vad som kan göras med hjälp av gränsregionalt samarbete. Nordiska regioner kan tillsammans betjäna varandra och hävda sig i konkurrens med andra, även i konkurrens med utländska intressen på nordiska marknader. Av erfarenhet vågar jag påstå att det samarbete som bedrivs till exempel i Kvarkenområdet och i Mittnorden ger goda praktiska resultat och förtjänar stöd även i fortsättningen. Men de nya målsättningarna för Nordiska rådets verksamhet och budgeter ger andra signaler, berättar om mindre satsning på bland annat just regionalpolitiken, någonting som enligt mitt sätt att se är en felbedömning och ytterst beklagligt.

Ytterligare vill jag betona värdet av det arbete i Nordiska rådet som tar sikte på ett intensifierat energisamarbete i Norden och det framför allt i fråga om användning av den norska naturgasen. Det projektet skall vi inte se bara som en energilösning utan som en stor praktisk nordisk samarbetsfråga som nordborna säkert skulle förstå nyttan av.

Trots dylika anmärkningar som ingår i utskottets betänkande i fråga om verksamheten finns det anledning att se positivt på Nordiska rådet och dess verksamhet. Den europeiska integrationen betyder snarare möjligheter än hot

mot Nordiska rådet, bara den nya situationen tas till vara.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Osittain vastauspuheenvuorona ed. Nordmanin puheeseen, osittain muuten totean ensinnäkin sen, että minä vahvasti epäilen pohjoismaisen yhteistyön perusteita, kannattavuutta ja toteutumista Euroopan yhteisöä koskeissa neuvotteluissa. Jo Eta-neuvottelut osoittivat, kuinka paljon erilaisilla linjoilla on liikuttu. Ja esimerkiksi tällä hetkellä jos ajatellaan Euroopan yhteisön jäsenyyttä, niin ruotsalaisten olosuhteet esimerkiksi maataloudessa ovat kokonaan toiset kuin Suomessa, norjalaisilla taas monella muulla alueella huomattavan erilaiset kuin Suomessa. Yhteisiä intressejä löytyy hyvin vähän, ja jos me lähdemme siihen, että me tuijotamme pohjoismaiseen yhteistyöhön, niin me myymme hyvin helposti, niin kuin Eta-neuvotteluissa myytiin, omat etumme. Siinä vaiheessa, kun toiset vielä kappailivat omien etujensa puolesta, esimerkiksi norjalaiset yksilöityjen etujensa puolesta, niin suomalaiset olivat myyneet kaiken, eikä yhteistyöstä ollut mitään apua.

Mitä sitten tulee Pohjoismaiden neuvostoon, niin minä en ulkoasiainvaliokunnassa osallistunut keskusteluun lainkaan, kuuntelin toisia ja viisaampia. Mielestäni nykyisessä mallissa Pohjoismaiden neuvosto pitäisi lopettaa kokonaisuudessaan. Se on kallis, raskas, byrokraltaan yhä kasvava instituutio, josta tulevat edut esimerkiksi suomalaisille ovat erittäin vähäiset. Minä en kiistä Pohjoismaiden neuvoston tai sen tyyppistä yhteistyötä, mutta se on kokonaan luotava uudelle pohjalla. Se on vanha honkiintunut puu, joka pitää kaataa, istuttaa uusi vesa tilalle ja lähteä uusilta pohjilta. Silloin siitä on jotakin hyötyä.

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Olen aivan päinvastaista mieltä kuin ed. Aittoniemi. Kun ulkoasiainvaliokunnassa asiasta keskusteltiin, niin jälleen kerran kirjattiin se suurin vaiva eli tehottomuus. Ei se sitä merkitse, ettei mitään saavuteta. Jos organisaatio tehdään tehokkaaksi ja sovitaan yhteisistä isoista päämääristä, niin jotakin saataisiin myös aikaan, ed. Aittoniemi.

Ulkoasiainvaliokunta määritteli isoja yhteisiä kysymyksiä, kuten perinteisen kulttuuri- ja sivistyssektorin, sosiaalipuolen yhteiset intressit, ympäristökysymykset, luonnonvarain hyväksikäyttö ja hoito ja ennen kaikkea energiakysymykset, jotka tulivat jo ed. Nordmanin puheenvuorossa-

kin esille. Näin ollen Suomi, joka on pieni maa, varmasti jää enemmän jalkoihin kehittyvässä Euroopan yhteistyössä verrattuna siihen, että Suomi on yhdessä Pohjoismaiden kanssa ajamassa yhteisiä isoja asioita.

Mietinnössä on pari muutakin asiaa kuin uudistamisen kiirehtiminen. Sihteeristön työvoimaan ja heidän käyttöönsä on kiinnitetty huomiota lähinnä niin, että kun kansainväliset tehtävät lisääntyvät, niin sihteeristövoimaa tältä osin pitäisi uudelleen arvioida ja vapaammin liikutella, kuitenkin niin, että esimerkiksi valiokuntien sihteeereillä on tässä talossa lainsäädäntötyössä riittävästi töitä, mutta kansainvälisillä foorumeilla olevien sihteeerien hyväksikäyttöä pitäisi kehittää.

Sihteerien kielitaidon lisäksi näkisimme tärkeänä, että olisi erikoisosaamista, substanssin hallintaa, koska nykyään ei riitä, että on teknisiä kielitaidollisia sihteeereitä vaan joudutaan asioiden valmistelussa myös sisällöllisesti viemään asioita eteenpäin.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa puhemies! Pyydin puheenvuoron ed. Nordmanin puheenvuoron johdosta, mutta en voi olla toteamatta ed. Aittoniemelle, että kyllä me elämme hyvin erilaisessa maailmassa ja näemme asiat hyvin eri lailla. Kun hän toteaa, että Pohjoismaiden neuvostosta ja pohjoismaisesta yhteistyöstä ei ole enää mihinkään eikä sitä mihinkään tarvita ja se on byrokraattinen ja kallis, niin minä näen nämä asiat aivan toisella tavalla. Olen samaa mieltä ed. Nordmanin kanssa, että nykyisessä tilanteessa pohjoismaista yhteistyötä tarvitaan yhä enemmän, myös jo sen takia, että löydetään yhteinen pohjoismainen linja myös suhteessa Euroopan integraatioon.

Mitä tulee Pohjoismaiden neuvoston toiminnan kalleuteen, niin se maksaa noin 640 miljoonaa Tanskan kruunua vuositasona, ja Suomen osuus siitä on muistaakseni 18 prosenttia. Siitä jokainen voi itse laskea, kuinka paljon tällainen yhteistyö Suomelle maksaa, ja asettaa sen siihen yhteyteen, kuinka paljon siitä on hyötynyt Suomelle. Minä näen hyödyt huomattavasti suurempina kuin kustannukset.

Se, mikä minua aivan samoin kuin ed. Nordmaniakin huolestuttaa, on, että kaikkeen muuhun kuin kulttuuritoimintaan alkavat määrärahat olla hyvin pienet. Esimerkiksi alueelliseen yhteistyöhön, johon ed. Nordman viittasi, määrärahat pienenevät, teolliseen ja taloudelliseen yhteistyöhön määrärahat pienenevät. Nyt on jo

menossa toinen vuosi, kun eletään nollabudjetissa, ja ensi vuoden budjetti näyttää samanlaiselta: ei mihinkään muuhun lisää kuin kulttuuritoimintaan. Tämä on minusta kaikkein huolestuttavin piirre Pohjoismaiden yhteistyössä tällä hetkellä.

Ed. S a s i : Herra puhemies! Haluan ed. Aittoniemelle todeta, että Pohjoismailla on hyvin paljon yhtenäisiä tavoitteita EY-neuvotteluissa. Jos me ajattelemme sosiaalipoliittisia tai taloudellisia kysymyksiä, intressit ovat varsin yhteneväiset. Myös turvallisuus- ja ulkopoliitikassa Suomen näkemykset ovat varsin lähellä Ruotsin näkemyksiä. Tältä osin tavoitteet ovat myös varsin pitkälle saman suuntaisia. Ja neuvotteluissa toinen toisiamme tukemalla voimme varmasti päästä parempaan tulokseen, koska jos useampi maa esittää saman tyyppisiä tavoitteita ja vaatimuksia, niin uskon, että ne vakavammin otetaan huomioon.

Päinvastoin kuin ed. Aittoniemi täällä totesi, katson, että pohjoismaisen yhteistyön merkitys tulee jatkossa korostumaan varsin paljon jo siitä syystä, että Pohjoismailla yhdessä, jos olemme EY:n jäseniä, on suurempi äänimäärä kuin yksittäisellä maalla yksin. Tietysti, jos me voimme koota yhden kokonaisen blokin, sillä blokilla on jo vaikutusvaltaa jopa enemmän kuin Saksalla. Tietysti tässä yhteydessä on tärkeätä, että yhdessä kykenemme valmistelevaan esiintymistä EY:n sisällä niin, että voimme tukea toisiamme. Tietysti tämä valmistelutyö osittain voisi tapahtua myös tulevaisuudessa Pohjoismaiden neuvostossa ja sen ympärillä.

Haluan korostaa sitä, että pohjoismaisella yhteistyöllä on näiden kaikkien maiden historiassa erittäin suuri merkitys. Meillä on vielä varsin paljon jäänteitä lainsäädännöstä, joka juontaa juurensa Ruotsin vallan ajalta. Täytyy ehkä muistaa se, että Pohjoismaat keskiajan loppupuolella muodostivat jopa yhteisen valtion ja tätä kautta kulttuuriperintö on varsin yhtenäinen näissä maissa.

Herra puhemies! Pidän myös myönteisenä sitä, että Pohjoismaiden neuvostossa on viime vuoden aikana organisaatiouudistuksessa päästy varsin pitkälle. Ja se, että istuntoja pidetään vuosittain kaksi, on mielestäni hyvin myönteinen asia. Se tiivistää oikealla tavalla neuvoston työskentelyä. Varmasti paljon tehottomuutta löytyy, karsintaa voidaan tehdä, mutta silti pidän pohjoismaista yhteistyötä erittäin tärkeänä ja välttämättömänä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En kuullut ed. Sasin puheenvuoron alkua, mutta ihan niin kuin notorisena seikkana kiistan kai-ken, mitä hän sanoi.

Mitä tulee puheen loppuosaan, niin haluan todeta ed. Sasille, että Pohjoismailla yhdessäkään ei ole mitään merkitystä Euroopan yhteisön päätöksenteossa. Me olemme niin mitättöminä Brysselin päätöksenteossa, että sillä ei ole mitään merkitystä. Jos me toivomme, että Ruotsi antaa meille joskus äänensä puolustaakseen meitä, niin se on aivan samalla tavalla, ed. Sasi, kuin Euroviisuissa. Ei mitään tule, mutta me erehdymme aina joskus antamaan ruotsalaisille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 361/1992 vp

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Niinistö: Herra puhemies! Hallituksen tarkoituksena on ollut kehittää eduskunnassa käytävää keskustelua. Tämä esitys on jatkoa aikaisemmille, ja tässä sisäankirjoitetut pääministerin ilmoitus, sen johdosta käytävä keskustelu, mahdollisuus käydä ajankohtaiskeskustelua sekä vielä tiedonvälitykseen liittyen kirjallisen kysymyksen vastausajan supistaminen ovat kaikki hyvin kannatettavia asioita.

Hallitus on kuitenkin samassa ehdotuksessaan päätenyt siihen, että nykymuotoisista suullisista kysymyksistä kokonaan luovuttaisiin. Tätä hallitus on perustellut tilastotiedoilla, jotka kiistatta osoittavat, että suullisten kysymysten määrä on ollut vähenemään päin. Mahdollisesti taustalla on ollut myös ajatus siitä, että suullisten kysymysten jakautuma on sellainen, että vain murto-osa edustajista on sitä kysymysmenettelyä käyttänyt.

Valiokunta on tässä suhteessa päätenyt hivenen toiselle kannalle. Valiokunnan mielestä on edelleenkin perusteltua jättää mahdollisuus edustajille esittää osapuilleen nykymuotoisesti suullisia kysymyksiä noudattaen osapuilleen sitä säännöstöä ja niitä menettelytapoja, jotka suullisten kysymysten kohdalla ovat olleet käytäntönä.

Kuitenkin kun on otetaan huomioon, että valiokunta samalla myös viittaa mahdollisuuksiin ryhtyä järjestämään uusimuotoisia suullisia kysymysjärjestelyjä, valiokunta näitten nykymuotoisten osalta on katsonut, että niitten kyselyjen kertoja voitaisiin supistaa, tosin niin että niitä olisi riittävästi, joksi valiokunta arvioi 1—2 kertaa kuukaudessa.

Mutta mielenkiintoisempi näkemys tulee esiin valiokunnan mietinnöstä juuri näitten uusimuotoisten kysymysten kohdalla. Ajatuksena on edistää tässä salissa välitöntä ja avointa keskustelua. Tämän vuoksi valiokunta on mietinnössään ehdottamassa hallituksen esitykseen lisäyksenä uutta 37 a §:ää, jossa siis avataan tie sekä nykymuotoisten suullisten kysymysten jatkamiseen että uusimuotoisen kysymysinstituution luomiseen.

Valiokunta on tutustunut myös Ruotsin parlamentissa käytössä olevaan suulliseen kysymysmenettelyyn, jossa perusideana on se, että vastauksen antava ministeri ei tule etukäteen tietämään, mistä kysyjä haluaa häneltä tiedon saada. Tuo näytti Ruotsin parlamentissa toimivan, joskin siltä osin kiinnitimme siihen huomiota, että olisi ehkä perusteltua pitää kiinni siitä täällä muutoin käytössä olleesta periaatteesta, että joku toinenkin kuin alkuperäiskysyjä saisi osallistua keskusteluun.

Tämä esitys ja myös valiokunnan lisäys on herättänyt jonkun verran keskustelua kahdelta kannalta. Nimittäin sekä puhemiehistön että puhemiehen asema suullisten kyselyjen, ajankohtaiskeskustelun ja miksei myös pääministerin ilmoituksesta käytävän keskustelun johdosta vahvistuu eli puhemiehistö ja puhemies tulevat väistämättä enemmän vallan haltijoiksi. Sen kuitenkin valiokunta on valmis suomaan nimenomaan ymmärtäen sen seikan, että nämä pääperiaatteet ja tavoitteet, keskustelun välittömyys ja avoimuus, edellyttävät sitä, että jossain määrin tingitään siitä perusteesta, että kaikilla pyytäneillä aina on oikeus saada puheenvuoro.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Tarkoitukseni oli pitää pidempi puheenvuoro, mut-

ta päästäksemme tästä eteenpäin totean ihan lyhyesti sen, että suullinen kyselytunti nykyisellään, ed. Niinistö, poistuu lopullisesti ja pysyvästi ja syykin siihen on nähtävissä. Jos katsotaan huomisiillan kysymyslistaa, niin siellä on 11 kysymyksestä 7 SMP:n kansanedustajien tekemiä. Se poistetaan sen takia, että Suomen maaseudun puolue liian paljon käyttää tätä ainoatkin kanavaa keskustella ministereiden kanssa. Tämä on aivan selvä asia.

Tämä on ollut hyvin tärkeä keskustelumuoto täällä. Se, että se ei ole saanut kiinnostusta, johtuu siitä, että televisio ei ole paikalla eivätkä julkiset uutisvälineet ole kiinnostuneita, mistä keskustellaan. Kerran kuukaudessa, kun on torstai-ilta myös ja on kyse valtioneuvoston kyselytunnista, täällä on sali tupaten täynnä ja tukka on laitettu niin hienosti ja naisetkin käyneet, herra puhemies, kampaajalla sitä varten, että ollaan vähän niin kuin söötingissä tuonne ulospäin. Mutta kun on tavallinen kyselytunti, täällä on kaksi kolme ihmistä happaman näköisenä ja ministerit ovat vielä happamampia.

Minä lähdän siitä, että tämän kyselytunnin poistamisesta — joka on, jos sen kehittämiseen kiinnitetään huomiota, eräs parhaista keskustelumuodoista täällä — me emme hyväksy. Yksityiskohtaisesti tulen perustelevaan näkemyseni ehkä vielä myöhemmin paremmin. Kolmannessa käsittelyssä me ehdotamme tämän hylkäämistä. Me olisimme hyväksyneet kyllä kerran kaksi kuukaudessa tai olisimme hyväksyneet joka viikko ja yksi kysymys vain kansanedustajaa kohden, kaikki mahdollisuudet. Mutta tällä tavalla, että siitä kokonaisuudessaan luovutaan, se on loukkaus meitä kohtaan. Me emme voi sitä hyväksyä. Se on parlamentaarinen loukkaus, ja siitä syystä tulemme ehdottamaan sen hylkäämistä, vaikka totta kai häviämme pelin.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä ja eräät muut perustuslakivaliokunnan jäsenet hyväksyimme tämän lakiesityksen ilman vastalauseita juuri ja ainoastaan sillä perusteella, että tässä on ed. Niinistön esiintuoma mahdollisuus säilyttää nykykuotoinen tavallinen kyselytunti ja jopa tätä nimenomaan edellytetään. Nopean arvioinnin ja tiedustelun perusteella olen ollut laskevinani, että mikäli tällä lailla mietintöä ei olisi tehty ja pykälää sorvattu, kuin perustuslakivaliokunta sorvasi, tämä tuskin olisi riittävää enemmistöä saanut asian nopeaksi läpimenemiseksi.

Nykykuotoisilla suullisilla kyselytunneilla voidaan käsitellä alueellisia asioita, ei pelkästään päivänpoltavia poliittisia kysymyksiä niin kuin näissä uusissa versioissa. Ne pakottavat asianomaisen ministerin myös valmistautumaan ja tutkimaan asiaa eikä tyytymään apulaistoimistopäällikön ym. virkamiesten valmistelemiin vastauksiin. Sitten on vielä todettava, että se on ja pysyy erittäin merkityksellisenä tartuntakahvana, jolla yksittäinen edustaja pääsee kysymään ilman, että mikään kämnerioikeus eli tässä tapauksessa puhemiesneuvosto on karsinoimassa ja valkkaamassa kysymyksiä.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta nyt tuntuu, että ed. Aittoniemi käytti puheenvuoronsa hallituksen esityksen, vaan ei valiokunnan mietinnön, perusteella. Valiokunnan mietinnöstähän johtuisi, että SMP:n edustajat pääsevät yhä edelleen esittämään kysymyksiään, mutta tällä kertaa myös osittain yllättäen, niin että niihin ei ole etukäteen osattu valmistautua. Ed. Aittoniemi totesi, että olisi hyvä järjestää tällaisia suullisia kysymystunteja kerran kaksi kuukaudessa. En tiedä, luitteko sen valiokunnan mietinnöstä. Siellä nimenomaan otetaan tämän tyyppinen kanta.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa herra puhemies! Tämän hallituksen esityksen tavoitteena on erityisesti parantaa eduskunnan mahdollisuuksia käydä täysistunnoissa keskustelua tärkeistä ajankohtaisista asioista. Tarkastelen tätä esitystä siinä mielessä, kuinka hyvin se toteuttaa sitä, kuinka hyvin nämä tavoitteet toteutuvat. Toisaalta puutun hieman myöskin siihen, mistä ylipäätänsä keskustellaan, koska jollakin tavalla nämä asiat yhdistyvät helposti.

Ensinnäkin koen jotenkin tämän nykyisen järjestelmän — enkä usko, että uusi tällaisenaan kovin paljon vie sitä eteenpäin — suurimpana ongelmana sen, että eduskunnassa käytävä keskustelu on usein aika kapea-alaista siinä mielessä, että tarkastellaan asioita ja ilmiöitä, jotka tässä monimutkaistuvassa yhteiskunnassa ja maailmassa ovat yhä monimutkaisempia, jotenkin aivan liian pinnallisesti tai aivan liiaksi ikään kuin vasta niitä viimeisiä kausaalitekijöitä, jotka aiheuttavat tiettyjä asioita.

Jos havainnollistan, mitä tarkoitan ehkä tällä monimutkaisella lauseella, niin voisi ottaa vaikka esimerkin keskustelusta, jossa keskustellaan rikollisuudesta. Saattaa olla, että keskustelu ajautuu vain siihen, että joku on sitä mieltä, että

poliiseja on liian vähän, toinen, että vankiloita on liian vähän, kolmas, että rangaistukset ovat liian pieniä. Vastaavasti työttömyydestä voidaan esittää joitakin suhteellisen pinnallisia ajatuksia, mutta keskustelulle siitä, mitkä ovat ongelmien todelliset perimmäiset syyt, ei oikein käytännössä löydy mahdollisuuksia.

Ajattelen todella sitä, että eduskunnan pitäisi paljon enemmän keskittyä suuren linjan kysymyksiin, suuriin periaatteellisiin kysymyksiin, kuin siihen, että täällä jokaisesta pienestä yksityiskohdasta kyllä voidaan keskustella vaikka kuinka paljon. Tässä suhteessa ilahduin, että Lindbeckin komitean mietinnössä Ruotsissa esitettiin juuri ajatus, että samalla kun kansanedustajat voitaisiin puolittaa, heiltä tulisi ottaa pois pienten asioiden kanssa näprääminen ja heidän tulisi keskittyä suuriin linjakysymyksiin ja ongelmiin.

Juuri tässä suhteessa ajattelen itsekin niin, koska me voimme ottaa aivan hyvin minkä tahansa yhteiskunnallisen ongelman, esimerkiksi työttömyyden, rikollisuuden, alkoholismien tai minkä muun asian tahansa, ja jos me todella vakavasti haluaisimme paneutua näihin kysymyksiin, se edellyttäisi keskustelulta varsin suurta periaatteellista, syvälle menevää tutkimista. Tästä osittain johtuu, että keskusteluja, joita voidaan käydä nykyisin ja hallituksen esityksen jälkeenkin, jo ensinnäkin rasittaa se, että ne ovat yleensä äärimmäisen lyhyitä. Lyhyistä keskusteluista tulee myös helposti pinnallisia.

Vaihtoehtona voisi aivan hyvin olla se, että eduskunta ehkä vaikka harvemminkin mutta sitäkin pidempään ja perusteellisemmin voisi keskustella joistakin todella vakavista kysymyksistä. Ajattelen vain sitä, että huomenna esimerkiksi eduskunnassa kokoontuu noin 20:n jonkin tasoisten ja osittain hyvin merkittävienkin vaikuttajien keskustelufoorumi, jossa keskustellaan juuri tällaisista syvällisistä yhteiskunnallisista asioista, ja keskusteluaikaa on varattu kuusi tuntia. Jostakusta se voi kuulostaa tietysti pitkältä, mutta uskoakseni se antaa paremmat mahdollisuudet mennä hieman perusteellisempiin ja syvällisempiin kysymyksiin siitä, mikä suomalaista yhteiskuntaa vaivaa, koska meidän täytyisi aika rehellisesti myöntää, että tällä hetkellä Suomi kokee hyvin syvällisesti henkistä ja taloudellista romahdusta, politiikan uskottavuuden romahdusta ja myöskin hyvin syvää hengellistä romahdusta. Tällä kaikella on hyvin syvät vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan.

Mutta kun ajattelee niitä keskusteluja, joita täällä eduskunnassa käydään, ne rakentuvat ikään kuin aivan viimeisten seuraamusten havainnoimiselle ja sille, että hallituspuolueet tietysti mielellään sanovat, että haluaisivat hoitaa nämä asiat kuntoon, on se sitten työttömyys tai rikollisuus, ja oppositiopuolueen kansanedustajat yleensä vain tyytyvät moittimaan hallitusta siitä, kuinka huonosti se tekee tai toimii.

Toinen asia, mikä tulee mieleen, on juuri se, että vaikka puhuttaisiinkin ajankohtaisista asioista, niin tuntuu, että enemmän aikaa pitäisi varata syvällisellekin keskustelulle. Jos otetaan keskustelunaiheeksi vaikkapa jo tänään kerran mainitsemani scientologit tai uususkonnot, newagelaisuudet ja kaikki muut tällaiset — varsinkin nuorison mutta miksei myös aikuisväestön kannalta hyvin vaaralliset uudet ilmiöt suomalaisessakin yhteiskunnassa — niin jotenkin tuntuu, että ei saada oikein sijaa perustavaa laatua olevalle keskustelulle. Siinäkin mielessä toivoisin, että parannusta voitaisiin saada aikaan, että täällä voisi hyvällä omallatunnolla puhua vähän, niin kuin sanotaan, syntyjä syviä ja joskus eduskunta voisi keskustella hyvällä omallatunnolla vaikkapa siitä, mikä on ylipäättänsä koko ihmiskunnan tarkoitus, koska on vaikea kuvitella aavalla merellä laivaa, jota voitaisiin ylipäättänsä ohjata, jollei tiedettäisi, minkä pitäisi olla suuntana.

Tässä suhteessa juuri suomalainen yhteiskunta suorastaan vaikenee ja eduskunta tekee ennen kaikkea sen. Ainoa lohdutus ja oikeastaan, voisi sanoa, jopa siunaus tässä suhteessa on se, että on tullut oikeastaan säännöksi tai luvaksi, että budjetin yhteydessä saadaan puhua lähes kaikesta taivaan ja maan välillä. Mielestäni se on ehdottomasti oikein, mutta näitä keskusteluja on liian harvoin. Pitäisin täysin perusteltuna, että tämän tyyppiset laajat elämään liittyvät suuret kysymykset voisivat olla täällä keskustelun aiheena.

Lopuksi täytyy tietysti vielä sanoa, että näiden keskustelujen inspiroinnin kannalta olisi tavattoman arvokasta, jos niillä olisi todellista poliittista merkitystä. Nyt suuri ongelma on se, että eduskunta ei lainkaan riittävästi pääse vaikuttamaan ja keskustelemaan niissä asioissa, joista hallitus aikanaan antaa esityksensä. Kuitenkin jos me olemme rehellisiä, niin juuri se vaihe, kun on lainvalmisteluvaihe ja ehkäpä lausuntokierroskin menossa, on oikeastaan merkittävin vaihe ja ehkä jopa usein viimeisin vaihe, jolloin voitaisiin saada muutoksia hallituksen esityksiin. Juuri silloin on tietenkin selvää, että

eduskunta ei puhu eikä keskustele sanaakaan niistä asioista.

Eräässä mielessä eduskunnan keskustelu on siis jälkijättöistä. Olisi ehkä hyvä, että kun uudistusta tehdään, jollakin tavalla hallitus olisi velvollinen tuomaan laajaan debattiin sellaisia asioita, jotka hallitus suunnittelee toteuttavansa hallituksen esitysten myötä.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Odotin ed. V. Laukkasen puuttuvan vähän syvällisemmin kysymysinstituution tekniikkaan. Hyvälle alulle hän siinä pääsi, mutta ei vienyt sitä loppuun. Minun mielestäni tavallisesta täysistunnostakin voitaisiin rakentaa ihan hyvä kyselytunti, jos ministerit olisivat paikalla. Nytkään esimerkiksi ei näy ketään, vaikka meillä käydään keskustelua keskustelusta. Siinä olisi tietysti sitten ehtona, että hyvään keskusteluun täällä päästäisiin, jos tiedonhaluisen ei tarvitsisi harrastaa tietynlaista sanataidetta saadakseen vastauksen esittämättä kuitenkaan suoraa kysymystä ministerille. Meidän on suotta valittaa sitä, että kysymään päästään ja vastauksia saadaan vain kyselytunneilla. Kyllä siihen olisi mahdollisuus täälläkin, jos ministerit olisivat paikalla.

Toisaalta vanhamuotoisten kyselytuntien huonona puolena pidin sitä, että asia vanhenee, kun ministeri ei tulekaan paikalle tai lähtee ennen aikojaan pois. Tästä minulla on omia huonoja kokemuksia. Joskus on jäänyt semmoinenkin maku, että ministeri on taktikoinut välttyäkseen vastaamasta ajallaan tärkeään kysymykseen.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Minä pyydän jo etukäteen anteeksi arvoisilta kollegoilta sitä, että jälleen kerran vedän toimittajan ammatin esille.

Toimittajana totuin siihen, että ministerit vastaavat heti, kun heiltä kysytään, eikä toimittajan tarvitse etukäteen kysymyksiään ministereille esittää. Kansanedustajana minä olin hämmästynyt, kun minä tuskin näin edes ministereitä, vielä vähemmän oli mahdollisuutta esittää ajankohtaisista asioista kysymyksiä. Minä pidin jo hallituksen esitystä huomattavana parannuksena siihen käytäntöön, mikä meillä tällä hetkellä on. Siinä oli kyllä puutteena se, että nimenomaan pienen ryhmän kannalta nykymuotoinen suullisten kysymysten esittäminen on minun mielestäni tärkeää. Olen hyvin tyytyväinen siitä, että perustuslakivaliokunta on työssään ottanut huomioon tämän asian ja halunnut tämän instituution nimenomaan säilyttää.

Yhtä tyytyväinen olen siitä, että on annettu mahdollisuus aivan uudelle kysymysinstituutiolle ja sen istuttamiseen eduskunnan työjärjestykseen ja päiväjärjestykseen. Olisin toivonut, että perustuslakivaliokunta sen lisäksi, että vieraili Ruotsissa, olisi vieraillut myös Englannin parlamentissa, koska siellä pidettävä pääministerin kysymystunti on erinomaista debattia ja antaa kyllä meille kaikille kansanedustajille mallin siitä, miten asioissa voitaisiin edetä.

Sen sijaan valiokunnan mietintö jättää nyt auki, mikä on se käytännön ratkaisu, millä tavalla uudenmuotoinen kyselytunti-instituutio järjestettäisiin. Henkilökohtaisesti, silloin kun annoin eduskuntaryhmänä lausuntoa asiaa tutkivalle työryhmälle, esitin sitä, että esimerkiksi kerran tai kaksi täysistunnon alussa, joko tiistaisin tai perjantaisin, varattaisiin puoli tuntia vapaamuotoiselle kyselytunnille, niin että kansanedustajat aivan vapaasti saisivat esittää mistä tahansa aiheesta kysymyksen läsnä olevalle ministerille. Esitin jopa sen lausunnossani, että herra puhemies voisi aloittaa varsinaisen täysistunnon kysymällä esimerkiksi, onko kansanedustajilla kysyttävää läsnä olevilta ministereiltä, jolloin samalla tavalla, kuin toimittajat voivat esittää kysymyksiä mistä tahansa asiasta ministerille, myös kansanedustajilla olisi aivan sama oikeus. Tätä samaa oikeutta minä olen nyt peräämässä itselleni ja meille kaikille kansanedustajille, mitkä tietyllä toisella ammattiryhmällä jo on.

Toisin sanoen, kun näitä käytännön järjestelyjä vastaisuudessa mietitään, puhemiesneuvosto tai kuka tätä asiaa nyt käytännössä järjestää, niin minä ainakin toivonin, että tämä olisi yksi vaihtoehto tämän järjestämiseksi. Valiokunnan mietintö tässä suhteessa on aika avoin, enkä siinä mielessä saa selvyyttä siitä, mikä on ollut esimerkiksi valiokunnan yhteinen kanta, millä tavalla nämä järjestettäisiin, ovatko tässä uudelaissa kyselytunti-instituutiossa kaikki aiheet vapaita vai onko pysyvä yhdessä aiheessa. Ed. Niinistö valiokunnan puheenjohtajana sanoi puheenvuorossaan, että tarkoitus on, että myös muut kuin asianomainen kysyjä voisivat tehdä kysymyksiä. Tämähän tietyllä tavalla, jos näin rajataan, rajaa myös aihepiiriin. Minun mielestäni aihepiiriä kyselytunti-instituutiossa ei pitäisi rajata. Me jokainen varmasti olemme samaa mieltä siitä, että ne muutamat kokeilut, joita meillä on ollut valtioneuvoston kyselytunnilla ja joissa kysymysmuoto on ollut brittiläistyyppinen, ovat olleet erinomaisen onnistuneita. Tähän

suuntaan minä toivon tämän hallituksen, ministerien ja kansanedustajien vuoropuhelun jatkossa kehittyvän.

Meidän kaikkien tarkoituksena tietenkin on edistää välitöntä ja avointa keskustelua tässä salissa. Jotenkin on viime aikoina tuntunut siltä, että vapaamielisyys, ymmärtämys siitä, mitä täällä saa puhua ja mitä ei saa puhua, on ollut hieman katkolla. Olin äärimmäisen järkyttynyt perustuslakivaliokunnan jäsenen Arja Alhon muutama päivä sitten heittäjästä ajatuksesta, että tänne eduskuntaan pitää perustaa eettinen valiokunta, tietynlainen valvontakomissio, joka tutkii, mitä kansanedustaja saa puhua ja mitä hän ei saa puhua. Mutta olenkin huomannut, että ed. Alho ei ole ollut paikalla päättämässä ainakaan tästä valiokunnan mietinnöstä.

Ed. Laine: Herra puhemies! Jätin viime lokakuun 20 päivänä lakialoitteen, jonka 7 § kuuluu seuraavasti: "Eduskunnan täysistuntojen alussa on kansanedustajilla oikeus kysymysten esittämiseen ministereille, joiden on välittömästi vastattava kysymyksiin." Tässä on siis sama ajatus, joka oli ed. Ukkolan puheenvuorossa äsken. En ole kuitenkaan ehdottanut tätä lakialoitetta käsiteltäväksi nyt esillä olevan hallituksen esityksen johdosta sen vuoksi, että tämä lakialoite oli huomattavasti laajempi koskien kansalaislakialoitetta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamista. Kun ne asiat eivät olleet esillä tässä hallituksen esityksessä, niin tätä aloitetta en ole ehdottanut käsiteltäväksi. Halusin sen vain todeta ikään kuin vastauksena siihen, mistä ed. Ukkola äsken puhui.

Luulen, että kukaan kansanedustaja ei kiellä sitä, etteikö hallituksen esitys, jota nyt käsittelemme, merkitse myönteisiä muutoksia lukuun ottamatta sitä yhtä ehdotusta, joka tarkoitti suullisten kyselytuntien poistamista. Minusta kuitenkin tuntuu, että kaikki ne ryhmät, jotka tähän asiaan lausunnoissaan kiinnittivät huomiota, ja kaikki ne kansanedustajat, jotka kannattavat suullisen kyselytuntijärjestelmän säilyttämistä, ovat minun mielestäni tässä perineet voiton, sillä perustuslakivaliokunta hyvin selvästi asettuu sille kannalle, että suullisten kysymysten instituutio tulee säilyttää. Se on minun mielestäni tärkeää ja vielä juuri sillä perusteella, kuin perustuslakivaliokunnan mietinnössä sivulla 3 alhaalla todetaan, että nykyiseen tapaan tälle instituutiolle olisi ominaista, että ministerille esitettävän kysymyksen sisällöstä päättää asianomainen edustaja yksin.

Ellei perustuslakivaliokunta olisi muuttanut hallituksen esitystä, niin lopputulos olisi ollutkin se, että lukuun ottamatta kirjallisia kysymyksiä kansanedustaja ei olisi voinut tehdä eduskunnalle kysymyksiä, joiden sisällön edustaja itse, tietenkin ottaen säännökset huomioon, voi ratkaista, koska hallituksen esityksen mukainen malli tarkoitti sitä, että puhemiesneuvosto harkitsee, mitkä kysymykset voidaan ottaa esille.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä korostetaan sitä, että kyselytuntien säännönmukainen aikataulu on puollettavissa.

Kun perustuslakivaliokunta puoltaa erilaisia suullisen kysymyksen muotoja ja tarvittaessa myös uusien muotojen kokeilemistä, niin tässä yhteydessä muistutan siitä, että Ruotsin parlamentissa esimerkiksi suullisen kyselyn ollessa esillä asianomainen kansanedustaja ei toista sitä kysymystä, jonka hän on kirjallisesti esittänyt, vaan ministeri vastauksessaan toteaa, mitä kansanedustaja on kysynyt, ja alkaa vastata tähän kirjallisesti ennakkoon annettuun kysymykseen. Tämä, jos sitä vertaa suomalaisen järjestelmään, antaa kansanedustajalle mahdollisuuden heti kysyä lisäkysymyksen eikä tarvitse ensimmäistä kysymystä käyttää ehkä jo viikkoja aikaisemmin esittämänsä tekstin toistamiseen. Mielestäni jatkokehittelyssä ruotsalaista mallia kannattaisi meillä soveltaa.

Perustuslakivaliokunta sanoo mietinnössään myös, että "olisi lisäksi etsittävä teknisiä menetelyjä, jotka edistävät vastaamisen nopeutta". Tällä halutaan lausua enemmän kuin on kirjoitettu, niin ainakin itse perustuslakivaliokunnassa ymmärsin. Mainitsen tältäkin osin pari esimerkkiä.

Jätin eduskunnalle kirjallisen kysymyksen n:o 197 2 päivänä huhtikuuta. Vastaus, joka tähän kirjalliseen kysymykseen annettiin, oli kyllä päivätty 4. toukokuuta, siis suunnilleen kuukauden sisällä. Mutta kirjallinen vastaus jaettiin eduskunnan istunnossa vasta perjantaina 28.5. Siis siitä, kun vastaus oli päivätty, kului kansanedustajille jakamiseen 24 vuorokautta. Minusta tämä ei oikein ole nykyaikaisen tekniikan mukaista. Ei tässä voi olla kirjepainotekniikka syyllinen eikä eduskunnan koneiston hitaus. Siinä on nyt joku muu seikka. En ymmärrä, mistä oli kysymys, mutta kauan meni, ennen kuin vastaus jaettiin, vaikka ministerin vastaus oli ainakin päivätty 4. toukokuuta.

Hieman samanlainen tilanne — taas kerron esimerkin: Jätin 11.5. suullisen kysymyksen, johon vastaajaksi on merkitty ministeri Huuhta-

nen. Huomenna tähän kysymykseen ministeri Huuhtasen on tarkoitus tulla vastaamaan. Siis 11. toukokuuta jätetty suullinen kysymys, johon huomenna päiväjärjestyksen mukaan tultaisiin vastaamaan. Kyllä tämäkin on kohtuuttoman pitkä aika.

Mitä tulee ensin mainittuun esimerkkiin kirjallisesta kysymyksestä, nythän hallituksen esitys tarkoittaa, että viikolla lyhenee kirjallisiin kysymyksiin annettava vastausaika. Toivottavasti se käytännössä lyhenee useammalla viikolla, koska jos se näin pitkän ajan vaatii viikolla lyhennettynä kuin esimerkki kertoo, niin kyllä se on kohtuuttoman pitkä.

Tässä yhteydessä kiinnitän huomiota myös pääministeri Esko Ahon vastaukseen ed. Pertti Paasion kirjalliseen kysymykseen n:o 123 tältä vuodelta. Ed. Paasio kysyi: "Millä tavalla hallitus aikoo huolehtia siitä, että kansanedustajien valtiopäiväjärjestyksen nojalla tekemiin kysymyksiin annetaan asianmukaiset vastaukset, joista selviää hallituksen kanta kysymyksessä tarkoitettuun asiaan?" Ed. Paasio kiinnitti huomiota siihen, että ministeri ei vastaa siihen, mitä kysytään.

Pääministeri Ahon 16. huhtikuuta antama vastaus korostaa sitä, että kansanedustajille pitää vastata siihen, mitä kansanedustajat kysyvät. Pääministerin vastauksen lopussa sanotaan näin: "Korostaakseen kuitenkin vastausten huolellista valmistelua valtioneuvoston kanslia lähettää tämän kansanedustaja Paasion kysymykseen annetun vastauksen tiedoksi kaikkiin ministeriöihin, jotta asiaan kiinnitettäisiin asianmukaista huomiota." Toivottavasti tämä otetaan huomioon.

Perustuslakivaliokunta ehdottaa hallituksen esitysten lisäksi uudenlaista suullisten kysymysten muotoa, johon perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Niinistö jo kiinnitti huomiota, tämä Ruotsin malli. Vaikka Ruotsin valtiopäivien mallissa on varmasti korjaamisen varaa, kuten itse asiassa perustuslakivaliokunnan mietintökin kertoo, kovin suosittelen Ruotsin mallin kokeilemistä meillä.

Tästä eteenpäin katsoen lausuisin viisi toivomusta:

1) Mielestäni ihanteellisin tilanne olisi se, että kansanedustaja maakunnasta palattuaan esimerkiksi tiistai-aiamuna voisi heti istunnon alussa esittää ajankohtaisen kysymyksen. Tämän haluan tulevaisuuden visiona esittää.

2) Katsoisin aiheelliseksi näiden ajankohtaisaiheiden johdosta siirtyä sellaiseen käytäntöön,

että myös silloin, kun ajankohtaisaihe on esillä, sallittaisiin mahdollisuus äänestää päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodosta. Tätä ainakin yksi asiantuntija perustuslakivaliokunnallekin suositteli, mutta asiaan ei tässä vaiheessa laajemmin kiinnitetty huomiota.

3) Tärkeätä olisi vastata kysymykseen siten, kuin todetaan äsken lainaamassani ed. Paasion kysymyksen johdosta annetussa vastauksessa, ja nopeuttaa vastaamista.

4) Korostaisin sitä, että silloin, kun tällainen ajankohtaisaihe otetaan eduskunnan keskusteluaiheeksi, ehdottomasti olisi lähdeittävä siitä, että ministeri, joka asianomaisesta alasta vastaa, on myös paikalla, ellei aivan ylivoimaista estettä ole.

5) Minusta tämä järjestelmä voisi olla sellainen, että suullinen kyselytunti sallittaisiin kaksi kertaa kuukaudessa, mikäli kysymyksiä on, eikä tietysti muutoin, mutta jos kysymyksiä on. Yhden torstain täyttäisi valtioneuvoston kyselytunti käytössä olleen tavan mukaan. Yhtenä torstaina voitaisiin kokeilla esimerkiksi juuri uusimuotoista ruotsalaista kyselytuntia, ja vielä tämän lisäksi olisi löydettävä paikka sille, mitä hallitus ehdottaa nyt hyväksyttäväksi, eli pääministerin ilmoitus ja sitten ajankohtaisaihe, josta kansanedustajat puhemiesneuvostolle voisivat ehdotuksen tehdä.

Ed. A i t t o n i e m i: Herra puhemies! Nykyinen suullinen kyselytuntijärjestelmä perustuu valtiopäiväjärjestykseen, ja se pidetään kerran viikossa kello 17 torstaisin lukuun ottamatta päivää, milloin on valtioneuvoston kyselytunti.

Tässä mietintönsä tekstiosassa perustuslakivaliokunta kyllä kaavaillee siihen suuntaan sanomalla mm. sivulla 4: "Valiokunnan käsityksen mukaan nykymuotoisia suullisia kyselytunteja tulisi jatkossakin järjestää" jne. Sitten kuitenkin täällä on 37 a §: "Puhemiesneuvosto voi päättää, että täysistunnossa käydään keskustelu, jossa edustajilla on oikeus tehdä suullisesti lyhyitä kysymyksiä valtioneuvoston jäsenille" jne. 37 §:ssä, joka kai jää hallituksen esityksen muotoiseksi, puhutaan taas kansanedustajan kyselyoikeudesta ja siinä lukee näin: "Puhemiehen kanssa sopimanaan aikana valtioneuvoston jäsen antaa suullisen tai kirjallisen vastauksen."

Mikä pykälä, puntti, niin kuin Juutas Kärriäinen sanoi aikanaan, säilyttää nykymuotoisen kyselytunnin kerran kuukaudessa, kaksi kertaa kuukaudessa tai joka viikko, mikä pykälä sen säilyttää niin kuin tähän saakka? Tästä päättää vain puhemiesneuvosto, pidetäänkö suullinen

kyselytunti vai ei, ja ministeri keskustelee puhemiesen kanssa 37 §:n mukaan, antaako hän suullisen vai kirjallisen vastauksen. Mikä pykälä, ed. Niinistö, pitää nykymuotoisen systeemin voimassa? Ei mikään!

Ed. M. Laukkane: Arvoisa herra puhemies! Ed. Aittoniemi kiinnitti tavattoman oikeaan asiaan huomiota. Minusta tämän uudistuksen ensisijainen lähtökohta on se, että tähän saliin saadaan ajankohtaiset poliittiset aiheet nopeasti keskustelun alaiseksi. Mutta samanaikaisesti tavoitteen saavuttaminen ei suinkaan saa rajoittaa tavallisen kansanedustajan puhe- eikä ennen muuta kyselyoikeutta. Kyllä se, että aika paljon kehitys vie kyselyaiheiden päättämisen puhemiesneuvostoon kollegion päätettäväksi, merkitsee sitä, että yksittäinen kansanedustaja ei tässä suhteessa voi vaikuttaa ehkä siinä määrin omiin kysymyksiinsä kuin avoin kyselytilanne, jossa välttämättä etukäteen ei tarvitse kyselyä ilmoittaa.

Tämän vuoksi, herra puhemies, kannatankin sitä, että nykyinen suullinen kyselytuntijärjestelmä säilytetään jossain määrin. Se ei tarkoita, että se säilytetään jokaviikkoisena, mutta jossain määrin, ja sen mukana myöskin, totta kai, kirjallisen kysymyksen mahdollisuus. Näitä uusia malleja hyvin avoimin mielin sitten kokeillaan. On aivan selvää, että ulkomaisten parlamenttien kokemukset Englannista ja Ruotsista ovat verrattain hyvänä pohjana. Mutta niilläkin on yksi selkeä ja yhteinen nimittäjä, ja se on nimenomaan ajankohtaisuus.

On aivan selvää, että tähän liittyy myöskin ed. Laineen esille nostama kysymys ministereiden läsnäolon välttämättömyydestä. Suulliset kyselytunnit ovat tavallaan menettäneet merkityksensä hyvin pitkälle sen vuoksi, että valtioneuvoston jäsenet suhtautuvat niihin kovin lepsusti.

Ed. Niinistö: Herra puhemies! Olen vähän ihmeissäni, että ed. Aittoniemi on tähän esitykseen noin tyytymätön, parastamme me kyllä yritimme. (Ed. Aittoniemi: Kyllä minä sen uskon!) Minä luulen, että ed. Aittoniemi tulee paljon tyytyväisemmäksi, jos hänelle — sitten kun lakiehdotus toivon mukaan on hyväksytty — jonain päivänä tullaan kertomaan, että seuraavana tai sitä seuraavana päivänä seuraavat ministerit ovat ed. Aittoniemenkin kyseltävissä täällä. (Ed. Aittoniemi: Niin jos!) Nimenomaan tämän tyyppiseen Suomessa uuteen mutta länsimaaisissa demokratioissa hyvin vanhaan suullisen

kysymyksen perinteeseen tällä pyritään. Minusta se on puhtaasti hyvä asia.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Haluan todeta, että olen hyvin tyytyväinen perustuslakivaliokunnan mietintöön tältä osin, nimittäin kun eduskuntaryhmät antoivat lausuntonsa tästä esityksestä aikoinaan, kun se oli toimikunnassa valmistunut, niin suurista ryhmistä ainoastaan kokoomuksen eduskuntaryhmä kiinnitti huomiota yksittäisen edustajan suullisen kysymyksen teko-oikeuteen. (Ed. Aittoniemi: Missä se näkyy?) Tärkeätä on, niin kuin perustuslakivaliokunta esittää, että tämä instituutio tavalla tai toisella säilytetään. (Ed. Aittoniemi: Mikä pykälä?)

Täytyy kuitenkin muistaa se, että kun meillä koko kyselyinstituutio muuttuu ja saadaan kaksi erityyppistä keskustelumutoa tähän saliin, niin kyllä se merkitsee sitä, että suullista kyselytuntia täytyy myöskin uudelleen pyrkiä arvioimaan täällä, sitä täytyy ehdottomasti kehittää. Mielestäni nyky muodossa se ei voi missään tapauksessa uusissa olosuhteissa säilyä, vaan pitää pyrkiä sellaiseen järjestelmään, jossa kynnys on selvästi korkeampi, ajankohtaisuus suurempi. Tämä perustuslakivaliokunnan mietintö antaa riittävän liikkumavaran niin, että eduskunnan työskentelyssä voidaan sitten parhaalla mahdollisella tavalla katsoa sellainen suullinen kyselytunti, joka saa riittävän mielenkiinnon ja kansanedustajien suosion.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 241/1992 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 25

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 65
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laeiksi Joensuun yliopistosta, Tampereen yliopistosta, Turun yliopistosta ja Turun kauppa- ja korkeakoulusta annettujen lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 78
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 6

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laeiksi peruskoululain 8 ja 85 §:n, lukiolain, iltalukiolain 16 §:n ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 82
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olen useaan otteeseen täällä käynyt pitämässä puheenvuoroja liittyen koulutukseen ja koulutuksen säilyttämiseen, mutta hyvin huonolla menestyksellä. Jokainen kansanedustaja tietää sen, että meidänkin kansakuntamme menestyksen edellytyksiä ovat koulutus sekä osaavat kansalaiset. Koko kansan koulutus on edellytys

myös Suomen nousulle vauraiden kansakuntien joukkoon. Suomi kyllä tunnetaan tasa-arvoa ylläpitävänä maana, ja se voi olla myöskin tässä kysymyksessä tiennäyttäjänä, niin ettei syntyperä tai vanhempien varallisuus ratkaise koulutusmahdollisuuksia. Mielestäni tavoitteena on tulevinakin aikoina oltava edellytysten luominen kansalaisten korkealle sivistystasolle. Se alkaa kaikille kansalaisille tarjottavasta korkeatasoisesta yleissivistävästä peruskoulutuksesta.

Kasvun taittuminen ja vaipuminen lamaan on johtanut nopeisiin, jopa paniikinomaisiin, uudelleenarviointeihin myös koulutuksen ja tutkimuksen alueella. Tänä päivänä tehdään koulutuspolitiikassa ratkaisut vahvimman ehdoilla ja uhkana on valinnan vapauden ja kilpailun nimissä yhteiskunnan kehittämisperiaatteiden tukahduttaminen esimerkiksi koulutuksen alueella.

Arvoisa puhemies! Tänään käsittelemme hallituksen esitystä n:o 82, joka sisältää peruskoululain, lukiolain, iltalukiolain ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain muuttamisen. Se on jälleen koulutukseen liittyvä selvä heikentämisesitys. On valitettavaa, että suomalainen yhteiskunta ei tunne vastuuta koulutuksesta.

Sivistysvaliokunnan sosialidemokraatit ja koko muu oppositio jättivät vastalauseen hallituksen esittämiin peruskoululain muutoksiin. Hallituspuolueet ovat poistamassa mm. piirijaon muodostamista ohjaavan koulumatkan pituutta koskevan rajoituksen. Laissa ja asetuksessa on jo edellytys, ettei ala-asteen oppilaan päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen saa kulua aikaa enempää kuin 2,5 tuntia. Meidän päättäjien on valtakunnallisesti ja kunnissa toimittava niin, että lasten koulumatkat jokaisessa tilanteessa ovat riittävän turvalliset. Haluan todeta tähän sen, että ilmeisesti tätäkään kysymystä ei ymmärretä ennen kuin itse joudutaan kokemaan jotakin sellaista kauheaa, että oma lapsi joutuu esimerkiksi liikenneonnettomuuden uhriksi. Itse olen joutunut kokemaan tällaisen tilanteen enkä haluaisi kenenkään muun vanhemman käyvän läpi näitä kysymyksiä. Sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä ei voi hyväksyä sitä, että koulukuljetusratkaisuja tehdään yksinomaan taloudellisten perusteiden pohjalta. Olemmekin tehneet ponsiesityksen, jonka mukaan on lähdeittävä oppilaan näkökulmasta siten, että ala-asteen oppilaan päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen kuluva aika ei saa olla kahta tuntia pidempi.

Eduskunta hyväksyi jo joulukuussa 1992 ruokahuollon järjestämismaksun perimisoikeuden oppilaitoksen ylläpitäjille lukiossa ja ammatillisissa kouluissa. Silloin edellytettiin, että maksu koskisi vain yhtä vuotta. Tässäkään hallituksen lupaukset eivät ole pitäneet paikkaansa. Tänä päivänä ollaan tarkastamassa uudelleen ruokahuollon järjestämismaksuja, joilla kerätään valtiolle rahaa. Hallitushan on esittänyt nyt lukiolaikiin ja iltalukiolaikiin sekä ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annettuun lakiin säännöksiä esimerkiksi niin, että mikäli oppilas ei maksa näitä maksuja, häneltä peritään viivästyskorkoa ja jopa ulosmitataan nämä maksut ilman päätöstä tai tuomiota.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei myöskään hyväksy iltalukion ja lukion aineopiskelijoiden oppilasmaksuja. Tulemmekin lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään kolmannen ja neljännen lakiehdotuksen hylkäämistä ja ensimmäiseen ja toiseen lakiehdotukseen teemme muutosesitykset.

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Hallitus esittää tässä esityksessä muutettavaksi neljää eri lakia, kuten ed. Tykkyläinen äsken kertoi. Vaikein ja myös sivistysvaliokunnassa eniten puhuttanut muutos koskee peruskoululakiin sisältyvää piirijakoa, sillä kysymys on vahvasti periaatteellinen. Tästäkin ed. Tykkyläinen ansiokkaassa puheessaan toi monia erinomaisia näkökulmia julki.

Kyse on mielestäni siitä, minkä arvon me annamme kunnassa toimivalle koululle. Onko pieni kaunis vai pitääkö aina pyrkiä kohti suuria yksiköitä? Onko koskaan laskettu, mikä tulee nettosäästökseksi, kun pienet koulut loppuvat ja suurien koulujen sosiaaliset ongelmat kasautuvat ja tulevat nuorten häiriköintinä maksettavaksi?

Tämän vuoden alkuun asti koululainsäädäntö edellytti, että piirijaosta tuli määrätä kunnanvaltuuston hyväksymässä johtosäännössä. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä kunnat saivat oikeuden päättää, mille toimielimelle tai toimenhaltijalle päätösvalta piirijaosta kuuluu, joten koulupiirien muodostaminen on täysin kunnan toimivallassa. Ainoa rajoite on ollut, että koulumatkan ei tulisi yleensä olla 5:tä kilometriä pitempi. Nyt tämä rajoite ollaan poistamassa. Perusteluna esitetään, että muutos on välttämätön, jotta kunnat voivat saneerata kouluverkostonsa oppilasmäärämuutoksia vastaavaksi tai muusta syystä uu-

distaa kouluverkon rakennetta, eli taloudelliset syyt ovat määräävä tekijä eikä suinkaan lapsen etu.

Lain perusteluissa todetaan aivan oikein, että heikentyneen taloudellisen tilanteen takia kunnat ovat pyrkineet saavuttamaan säästöjä muun ohella koulupiirejä yhdistelemällä ja varsinkin pieniä kouluyksiköitä lakkauttamalla. Minä uskon, että ongelma ei ole hirveän suuri pienissä kunnissa, joissa kunnanvaltuutetut eivät toki ole valmiita lakkauttamaan kylän ainoata koulua kovin heppoisin perustein, mutta suurien kaupunkien ongelma se tulee olemaan toisin kuin ehkä on ajateltu. On aivan itsestäänselvää, että kun kotikaupunkini Tampereen koulupuolen säästöjä tarkastellaan, tulee kaupunki olemaan yhtenä koulupiirinä, jonka avulla kyetään lopettamaan iso osa pienistä kouluista.

Tähän asti me olemme pyrkineet rakentamaan pieniä ala-asteen kouluja, ns. korttelikouluja, jotta pienillä lapsilla olisi mahdollisimman turvallinen ja lyhyt koulumatka. Nyt tämä ideologia on täysin mennyttä. Kun koulumatkan pituus 5 kilometriä poistuu ja koulumatka saa kestää 2,5 tuntia, lapset ehtivät syrjäkulmalla keskikaupungin mummittokouluun vallan mainiosti, ja kaupungin liikennelaitoksen bussit kulkevat aikataulussaan, joten aika ei varmastikaan ylitä.

Lainmuutos lisää entisestään kuntien harkintavalttaa kuten lakimuutosten ideologia on ollut, ja en minä sitä sinänsä vastusta. Mutta olisin toivonut, että lakiin olisi jäänyt valtuutettuja varten jonkinlainen selkänöjä, turvalauseke, lasten näkökulmasta tehtäviä päätöksiä varten. Tästä eräät valtuutetut ovat jo esittäneet toivomuksia, sillä taloudelliset seikat painavat valitettavasti usein enemmän kuin pienen lapsen etu päätöksiä tehtäessä.

Nyt tällä lailla poistetaan samalla entisen lain mukanaan tuomia oikeuksia oppilaiden näkökulmasta. Perusteluissa todetaan, että yksittäistä oppilasta turvaa kohtuuttoman pitkältä koulumatkalta myös peruskoululain 47 § sekä peruskouluasetuksen 64 §, joka edellyttää, ettei ala-asteen oppilaan päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen kuluva aika saa olla 2,5:tä tuntia pitempi. Tämä säännös on tietysti jonkinlainen turva, mutta täysin ylimitoitettu ajatellen pieniä ekaluokkalaisia. Ala-asteen pienelle ekan ja tokan luokan oppilaalle ovat oppitunnit sekä 2,5 tunnin koulumatka yhteensä kohtuuttoman pitkä koulupäivä. Ojalan laskuopin mukaan siitä tulee maksimissaan jopa 7,5 tuntia, ja sehän on monen aikuisen ihmisen työpäivä.

Minusta tämän asian mahdollistaminen on kohtuutonta ja siksi myös olin mukana, kun oppositio teki lakiin muutosesityksen ja pudotti tuntimäärän 2 tuntiin pienten ala-asteen oppilaiden kohdalla. Tämänkin työpäivän pituus on 6—7-vuotiaalle lapselle liian pitkä, mutta kompromissirityksenä jotenkin siedettävä. Ala-asteen oppilaille olisi mielestäni riittänyt vallan hyvin tunnin edestakainen matka, mutta ymmärrän opetusministeriön vastustuksen. Leikkausoperaatiot olisivat vesittyneet sitä kautta aika totaalisesti. Koulukuljetusratkaisuja ei tule tehdä yksinomaan taloudellisten tekijöiden perusteella, vaan huomioon on otettava myös oppilaiden terveys niin, ettei työpäivästä muodostu liian raskas tai koulumatkasta vaarallinen.

Arvoisa puhemies! Hyvää tässä laissa on kerhotoiminnan huomioon ottaminen sitä koskevaa sääätelyä väljentämällä. Pelkona nousi kuitenkin esille se, etteivät kunnat vaikeassa tilanteessaan aina muista kerhotoiminnan tärkeyttä ja mahdolliset resurssit suunnataankin johonkin muuhun kuin siihen, mihin ne on tarkoitettu. Nyt on juuri säästöjen nimissä kunnissa lopetettu tukiovetuksen ohella nimenomaan kerhotunnit, jotka koulutyötä täydentävänä toimintana olisivat olleet oleellisen välttämättömiä. Nämä tunnrit ovat se henkinen selkäranka, toveripiirin muodostamisen ja elämänilon lähde, joka monille oppilaille raskaan ja vaikean koulutyön ohella on oppimisen edellytys.

Siksi valiokunta piti tärkeänä, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla seurataan, missä määrin koulun opetustyötä rikastuttavaa ja täydentävää kerhotoimintaa toteutetaan kunnissa. Ministeri Uosukainen lupasi, että seurantaa tullaan aktiivisesti tekemään, ja uusi valtiosuus-uudistushan myös osaltaan velvoittaa tähän kolmen vuoden välein. Toivoisin tässä yhteydessä, että ministeriö huolehtisi myös vammaisten opiskelumahdollisuuksien seurannasta.

Hälyttävät tiedot kunnista kertovat, että korjaamisen ja parantamisen varaa vammaisten opiskelumahdollisuuksien toteutumisessa todella on, mistä seuraavan lakiesityksen yhteydessä tulen kertomaan enemmän.

Arvoisa puhemies! Jokunen sana vielä perittävistä maksuista. Ruokahuollon järjestämismaksu on ollut naurun ja itkun kohde monessa kunnassa. Onneksi tämä maksu päätettiin peria vain yhden vuoden ajalta. Kysymyshän on jo nyt tosiasiallisesti lukukausimaksusta, jota peritään pääosin valtiolle. Nyt hallitus esittää lukiolakiin, iltalukiolakiin ja ammatillisten oppilaitosten

opintososiaalisista eduista annettuun lakiin säännöksiä erääntyneistä maksuista perittävästä viivästyskorosta ja maksun ulosotosta ilman päätöstä tai tuomiota. Nämä päätökset olisivat pysyviä, joten ne ennakoivat ruokahuollon järjestämismaksun tilalle jotain muuta maksua tai ruokahuollon järjestämismaksun jatkumista, kuten yleensäkin väliaikaisille laeille tämän hallituksen toimesta on käynyt. Kyse on sosiaalidemokraateille koulutuksen tasa-arvon periaatteesta, jota puolustamme kaikin käytettävissä olevin keinoin. Koulumaksut vaikeuttavat sekä opiskelijoiden että heidän koko perheensä taloudellista tilannetta. Varsinkaan tällaisena työttömyysaikana ei ole mitään perustetta vaikeuttaa opiskelua entisestään.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen yksityiskohtaisessa käsittelyssä yhdyin sivistysvaliokunnan vastalauseessa esitettyihin muutosehdotuksiin ja tulen tekemään yksityiskohtaisessa käsittelyssä muutosehdotuksen peruskoululain 8 §:ään sekä samasta asiasta kolmannessa käsittelyssä ponsiesityksen.

Ed. Virrankoski: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva peruskoululain 8 §:n muutos koskee peruskoulun ala-asteen piirijakoa, kuten olemme kuulleet. Peruskoululain 7 §:n mukaan kunta on jaettava koulupiireihin tai pidettävä koko kunta yhtenä koulupiirinä. Peruskouluasetuksen 2 §:n mukaan koulupiirissä voi olla yksi tai useampi ala-asteen koulu.

Käsittelyssä oleva lakiesitys poistaisi laista pykälän, jonka mukaan koulupiirijako on laadittava sellaiseksi, ettei peruskoulun ala-asteen oppilaiden koulumatka yleensä ole 5:tä kilometriä pitempi. Lakia on tulkittu siten, että koulupiirin oppilaiden enemmistön koulumatkan tulee olla alle 5 kilometriä. Lakipykälän on katsottu turvaavan pienet ala-asteen koulut lakkauttamiselta, jota lakiesityksen perusteluissa on pidetty kieltämättä kiusallisena. Tähän on viitattu lakiesityksen perusteluissa muutenkin, koska säännöksen on katsottu heikentävän kuntien päätösvaltaa mm. säästöjen aikaansaamiseksi.

Lakiesityksen perusteluita on pidettävä näiltä osin osittain epäoikeudenmukaisina ja osittain harhaanjohtavina, mutta lainmuutosta sinänsä melko vähäisenä. Virheelliseksi perustelut tekee osittain se, että jo nyt kunnalla on lain mukaan mahdollisuus muodostaa alueestaan yksi ainoa koulupiiri, jossa on tarpeellinen määrä kouluja. Lainmuutos ei siis lisää kunnan päätösvaltaa tässä suhteessa. Virheelliseksi perustelut tekee

myös se, että lainmuutos ei lisää kunnan mahdollisuuksia lopettaa pieniä ala-asteita, koska nykyisen lain mukaan se pystyy sen tekemään jo koko kunnan kattavalla koulupiirillä.

Epäoikeudenmukaisista lähtökohdista lähtevänä lakiesitystä on pidettävä siksi, että sellaista lainmuutosta, jolla helpotetaan koulujen lakauttamista, on pidettävä tasapuolisen ja tasa-arvoisen koulutuspolitiikan vastaisena.

Kuntien saama valtionosuus on peruskoulun järjestämiselle ratkaisevaa. Valtionosuuden määrä on riippuvainen kunnalle myönnettävästä tuntekehyksestä. Tämä taas perustuu opettajavirkojen määrään, joka pohjautuu koulun, ei siis koulupiirin, oppilaiden määrään. Koko tuntekehys ja siis valtionosuus on asetusteitse määrättävissä, joten eduskunnalla ei ole mahdollisuutta siihen nykykäytännöllä puuttua. Tämä on peruskoulua ajatellen suuri epäkohta, koska se merkitsee, että koko peruskouluverkon toimivuus riippuu hallituksen eikä eduskunnan toimenpiteistä. Tulevassa lainsäädäntötyössä yksittäisten koulujen asemaa tulisikin vahvistaa.

Kouluverkon rakennetta ohjaavat nykyisin lähinnä määräykset oppilaan koulumatkan kohtuullisuudesta sekä oppilaan oikeudesta hakeutua muuhun kuin oman piirinsä kouluun. Peruskoululain 47 § velvoittaa kunnan järjestämään maksuttoman koulukuljetuksen, milloin koulumatka on 5:tä kilometriä pidempi tai milloin se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muutoin muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Peruskouluasetuksen 64 §:n mukaan koulumatkaan käytettävä aika ei saa olla yli 2,5 tuntia ala-asteella. Käytännössä kunnat ovat järjestäneet koulukuljetukset selvästi näitä ääri rajoja paremmin varsinkin nuorempien oppilaiden osalta.

Oppositio esittää lakiesityksen käsittelyssä pykälän muutosta sekä pontta, jonka mukaan koulumatkaan käytettävä aika ei saisi nousta ala-asteella yli 2 tunnin. Asia on sinänsä aivan oikea ja kannatettava. Kyse on vain soveltamisesta. Mikäli kuljetuksiin sovelletaan tiukkoja normeja, se saattaa johtaa siihen, että kunnat herkemmin tarjoavat vaihtoehtona oppilasmajoitusta tai sitten suoraa avustusta oppilaan huoltajille, jotta nämä itse huolehtisivat koulukyydyksestä. Oppilaalla ei nimittäin ole nykyisin mukaan subjektiivista oikeutta koulukyydykseen.

Molempia näitä vaihtoehtoja on pidettävä oppilaan kannalta huonompina kuin asianmukaisesti järjestettyä varmaa koulukyyditystä. Si-

nänsä lähellään ylärajoja oleva koulumatka, oli se sitten opposition esittämä 2 tuntia tai nykyisin mukainen 2,5 tuntia, on nuoremmille ala-asteen oppilaille liian rasittava ja siten peruskoululain 47 §:n vastainen.

Oppilaan oikeudesta käydä muuta kuin oman koulupiirinsä koulua säädetään peruskoululain 38 §:ssä. Nykyisin oppilas voi käydä muuta kuin kunnan osoittamaa koulua tietyin ehdoin, lähinnä terveydellisistä ja kielellisistä syistä.

Herra puhemies! Hallituksessa on valmistumassa koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman tarkistaminen. Peruskoulua tarkisteessa koskee mm. kohta, jonka mukana lisätään vanhempien oikeuksia valita, mitä koulua lapsi käy. Mitä tämä käytännössä merkitsee, ei ainakaan tähän saakka ole selvinnyt.

Kuten edellä jo totesin, kouluverkon rakenne on tiukasti kiinni kouluun tulevien oppilaiden lukumäärästä. Jos oppilasmäärä laskee alle tietyn minimin, laskennallinen opettajanvirka lakkaa ja sen mukana valtionosuus tältä osin. Yhdenkin oppilaan koulunvaihto voi käytännössä merkitä koko koulun lakkaamista ja muiden oppilaiden koulumatkojen pidentymistä ja lisääntyä. Jos lausuma merkitsee tätä, niin se on huonosti harkittu ja ilmeisen vahingollinen. Jos se merkitsee jotain muuta, niin asia on harkinnan arvoisen.

Arvoisa puhemies! Oma koulu on maaseutukylälle elinehto. Sen lakkaaminen merkitsee vakavaa iskua koko kylän elinvoimaisuudelle. Nuortenparien hakeutuminen kylään, jossa ei ole omaa koulua, on yleensä varsin epätodennäköistä. Lasten koulunkäyntimahdollisuudet ovat asuinpaikkaa valittaessa yksi tärkeimpiä kriteereitä.

Kyläkoulujen tulevaisuutta varjostaa valtionosuusuudistuksessa asetusteitse koulurakennusten korjaamiseen ja rakentamiseen asetettu kynys. Tällä hetkellä rakennus- tai saneeraushanke saadaan valtionosuuden piiriin vain, mikäli kustannusarvio on yli 2 miljoonaa markkaa. Tämä merkitsee vääjäämättä sitä, että pienissä kunnissa kouluja ei kyetä pitämään kunnossa, vaan kouluverkko alkaa rappeutua. Tähän epäkohtaan tulisikin saada jatkossa korjaus esimerkiksi asetusteitse laskemalla hyväksyttävän hankkeen kustannusarvion rajaa.

Kyläkoulujen säilymisen kannalta kuitenkin tärkein tekijä on nykyisen käyttömenojen valtionosuuden keskeisen perustan, tuntekehysten, määrääntyminen, joka siis ei ole riippuvainen

koulupiirijaosta. Sivistysvaliokunnassa molemmat opetusministerit, sekä ministeri Riitta Uusukainen että ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa, vakuuttivat, että määräytymisperusteisiin ei suunnitella eikä valmistella muutosta. Jos näin on, ja näihin vakuutuksiin meidän on syytä uskoa ja luottaa, lainmuutos ei merkitse nykyisten kyläkoulujen tulevaisuuden vaarantumista eikä haja-asutusalueiden oppilaiden koulunkäyntiedellytysten heikkenemistä.

Tässä yhteydessä on kyllä syytä korostaa sitä vastuuta, mikä kunnilla on ollut ja on edelleenkin oman koulutoimensa tasapuolisessa hoitamisessa. Mutta olennaista uutta, myönteistä tai kielteistä, lainmuutos ei tuo. Tärkeintä olisi, että kunnat tuntisivat vastuunsa myöskin pienten kyläkoulujen puolesta. Valtiovalta on tässä suhteessa valtionosuusudistuksessa tullut merkittävän osan vastaan. Koska edes maininnan arvoisia säästöjä kyläkoulujen lopettamisilla ei kunnan käyttötaloudessa ole saatavissa, tuntuu pahalta, kun joissakin kunnissa ajetaan pienten koulujen laajaakin lopettamista ylimalkaisin perustein vedoten kunnallistalouden säästöihin. Tätä perustetta ei tällä hetkellä todellakaan ole olemassa, mikä kannattaa tässä yhteydessä nimenomaan todeta.

Ed. T. R o o s : Arvoisa puhemies! Tästä lyhyestäkin puheenvuorosta selviäisi mainiosti sillä, että muistuttaisin niistä monista hyvistä asioista, mitä asiasta on puhuttu, mm. äsken ed. Virrankoski, tietysti hallituspuolueen jäsenenä esittäen kauniikkoja toivomuksia, joihin on erittäin helppo yhtyä. Siinä puhui ammattimies. Samoin ed. A. Ojala kiinnitti huomiota erityisopetukseen, josta minäkin muutaman sanan aion sanoa.

Muutama vuosi sitten lanseerattiin maahan sellainen käsite kuin ”elävä maaseutu”. Kampaan avattiin juhlallisesti, taisi olla tasavallan päämieskin paikalla, ja niin ymmärsin, että siitä lähti liikkeelle koko joukko toimenpiteitä, joilla pyrittiin siihen, että maaseutu paitsi säilyisi elävänä myös elävöityisi. Sen tähden tuntuu jotenkin pelottavalta lukea tätä lakiesitystä, josta nyt puhe on, koska se kiistämättä väärin käytettynä pahalla tahdolla johtaa siihen, että maaseutu ei säilykään elävänä. Kauppa, pankki, posti, koulu ovat niitä kivijalkoja, joiden varassa maalaiskylä elää.

Kun nyt on mahdollista, että poistetaan sääntö, joka velvoittaa muodostamaan koulupiirit siten, että oppilaalle ei yleensä ole 5:tä kilometriä

pidempi koulumatka, niin pahimmillaan se joutaa ja antaa mahdollisuuden kyläkoulujen lopettamiseen. Minäkin uskon ja omasta kokemuksestani tiedänkin, mikä merkitys kyläkoululla on monelle muullekin asialle kuin niille lapsille, jotka sieltä oppinsa saavat. Se on eräänlainen kylän majakka, jos siellä sen henkinen ja kykyinen opettajapari sattuu olemaan. Koulu kuuluu niin elävästi ja selvästi käsitteen ”elävä maaseutu” alle, että vaikka nyt tämä laki ilmeisesti ja varmaan hyväksytyksi tulee, niin sitä ei saisi käyttää aseena maaseudun kuolettamiseen.

Toinen muutos on, että ala-asteen oppilaan päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen kuluva aika ei saa olla 2,5:tä tuntia pidempi. Se 2,5 tuntiakin, vaikka jakaantuukin kahteen osaan, on pitkä aika, emmekä me aikuisetkaan voi ajatella muulla lailla. Tänäänkin meillä olisi ollut hyvä tilaisuus täällä istua pidempäänkin kuin 2,5 tuntia, mutta kovin moni aikuinenkin näyttää pitävän jo sitä pitkänä, jopa tuntiakin, ja kuitenkin me olemme laittamassa lapset toisenlaiseen jamaan. Heidän on pakko istua tuo aika monesti hyvin ahtaassakin ja huonoja teitä kulkevassa autossa.

Pelkään, että tässä ollaan nyt antamassa pikusormea jollekin ja menossa on aikaa päälle koko käsi. Valiokunnan kannanotoissa kyllä hyvin viisaasti todetaan, että ”valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että ratkaisuja ei tehdä yksin taloudellisten tekijöitten perustalta, vaan oppilaiden näkökulmasta siten, ettei koulumatka muodostu kohtuuttoman pitkäksi, vaaralliseksi eikä rasittavaksi”.

Erityisesti pelkään erityisopetuksen puolesta. Se on se muoto koulua, jossa mielestäni vielä puhtaana niin opettajissa kuin kouluhengessä muutenkin näkyy vanha cygnaeuslainen henki, jossa tehdään kutsumustyötä molemmin puolin opettajanpöytää. Minä pelkään, että kunnat käyttävät tätä porsaanreikää hyväkseen, jos huonoa tahtoa löytyy, ja sitä monissa kunnissa taitaa löytyä, jolloin voidaan järjestää asiat niin, että erityisopetukseen ei enää oppilaita ohjatakaan. Nimittäin nyt on mahdollisuus tehdä niinkin, että oppilaat koottaisiin yhä laajemmalla alueella yhä harvempiin kouluihin, jolloin erityisopetuksen hinta rahassa saadaan näyttämään niin suurelta, että lähdetään etsimään keinoja, millä siltä välttyttäisiin. Siitä kärsii juuri se lapsi, se nuori, joka on kaikkein heikoin kärsimään.

Toinen asia, ja tämäkin liittyy ”elävä maaseutu” -käsitteeseen, on ammatillisten oppilaitosten

ruokahuoltomaksu, jota nyt sinänsä ei tässä päätetä, koska se on päätetty aikaisemmin, vaan sen perinnästä on enemmän kysymys. Siinä voi sanoa myös, että kun se pikkusormi on jo annettu ja ruokahuoltomaksua saa periä, niin tällä perintämenetelmien korostamisella ja uudistamisella ikään kuin jo lyödään lukkoon se, että sitä maksua tullaan tästedes edelleen perimään. Kysymys on vain siitä, miten se saataisiin täysmittaisena ulosmitattua.

Minä otan jälleen esimerkin maaseudulta, jonka paremmin tunnen. Nyt jo, kun ammatillisiin oppilaitoksiin, vanhalta nimeltä ammattikouluihin, oppilaita tulee, niin suurin osa kulkee oppilaskuljetuksissa. Kun nyt sitten vielä ruokahuoltomaksu siihen päälle tulee, niin jos on tilanne, että vanhemmat asuvat kaukana, ovat taloudellisissa vaikeuksissa eivätkä lapsenkaan koulunkäyntihalut ole merkittävän suuret, kynnys mennä ammatillista opetusta saamaan nousee ylittämättömän korkeaksi.

Mitä siitä seuraa sille elävälle maaseudulle? Oppilaat kulkevat varta vasten järjestettyjä linja-autovuoroja käyttäen, joita toki käyttävät muutkin ja jotka aivan kiikun kaakun juuri ja juuri kannattavat kunnan tuellakin. Kun siellä sitten kulkijoiden määrä tästä johtuen laskee, liikennöitsijä lopettaa liikennöinnin, eikä kunta kykene välttämättä tukemaan enempää. Siitä seuraa, että kylien, joista koulua on käyty, linja-autoliikenne sitten takia loppuu. Sen jälkeen vanhojen ihmisten, joilla ei ole autoa — ja jos olisi, eivät sitä ajaa uskaltaisi eivätkä osaisikaan — pääsy kauppoihin, kyläilemään, ehkä johonkin eläkeläisten tapahtumaan ja eläkeläisten kerhoihin ja tilaisuuksiin vaikeutuu entisestään, itse asiassa tulee mahdottomaksi.

Minä haluan, arvoisa puhemies, tällä vain todistaa sitä, että kaikki vaikuttaa kaikkeen, sama asia, mistä monessa yhteydessä muutenkin on näiden säästöpäätösten kohdalla puhuttu. Eräissä jaostoissa, joissa olen istunut, ja eräänkin puheenjohtaja on täällä, on puhuttu juuri siitä, että toisaalla säästäminen johtaa toisaalla aivan päinvastaisiin tuloksiin, lisää menoja ja hankaloittaa elämistä. En minä usko, että tämä kauniiksi tarkoitettu puhe nyt tähän asiaan mitään vaikuttaa, mutta sainpahan sanottua.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on sopusoinnussa sen lainsäädännön ja pyrkimyksen kanssa, että valtaa ja vastuuta pyritään entistä enemmän siirtämään kuntiin. Vaikeanakin taloudellisena aikana minä uskon,

että kunnista tässäkin löytyy riittävä asiantuntemus ja riittävä vastuuntunto hoitamaan nämä kouluasiat. Olen vakuuttunut siitä, ettei mikään kunta ja mikään kaupunki lähde perusteettomasti vailla syytä lakkauttamaan kouluja tai vaikeuttamaan lasten ja nuorten asemaa.

Ymmärrän hyvin, että ed. Tykkyläinen viittasi koulumatkan turvallisuuteen ja niihin tekijöihin, jotka siihen liittyvät aivan henkilökohtaisistakin syistä. Iltoisin siitä, että tämä näkökulma tuli valiokunnan mietintöön aivan yksimielisesti otetuksi. Uskoisin, että tämä lakiesitys on ehkä sittenkin vielä alku sille, että tässä tilanteessa me joudumme lisääkin purkamaan ohjailua kuntien suuntaan, jotta ne selviytyisivät laman yli parempaan aikaan.

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Joulun alla eduskunnan enemmistö, hallituspuolueiden kansanedustajat, tekivät mahdolliseksi ruokahuoltomaksun, peitellyn lukukausimaksun, perimisen keskiasteen oppilaitoksissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ja opistoissa. Tätä ei ollut huomioitu kuntien budjeteissa, ja nyt sitten kevätkauden aikana kesken lukuvuoden kunnat ovat näitä maksuja ottaneet käyttöön, joissakin paikoin aika hanakastikin. Kysyä täytyy, mikä on ollut näiden nuorten oikeusturva, kun kesken opintovuoden maksuja on tullut käyttöön, kun kunnat ovat uusineet tältä ja monelta muultakin osin budjettejaan.

En yhdy siihen, mitä ed. Seivästö äsken sanoi, että valta ja vastuu aina olisi selkeästi kunnissa havaittu. Minulla on jo esimerkkejä tämän asian osalta siitä, miten nyt kun on mahdollista, rahastetaan nuorilta lukiota ja ammatillista oppilaitosta käyville oppilailta. Minulla on esimerkki siitä, miten erään kuntayhtymän talouspäällikö perusteli kesken vuoden tulevaa ruokahuoltomaksua sillä, että kerätään rahaa kunnille, vaikka kuntayhtymällä oli jo nyt varaa palauttaa kunnille niiden osuuksia, kerätään rahaa kunnille, kun se on mahdollista, tällä ruokahuoltomaksulla.

Nyt tässä lakiesityksessä saatetaan nämä ruokahuoltomaksut, jos ovat maksamatta, korollisiksi ja annetaan mahdollisuus ulosmitata ne. En voi muuta kuin kysyä, miten käy asiakkaan, sen nuoren, joka käy ammatillista oppilaitosta tai lukiota, hänen koulunkäyntinsä, jos ulosmittaus uhkaa hänen perhettään tai, jos hän on täysi-ikäinen, häntä itseään. Korot juoksevat. Käykö hän sitä koulua? Minun vastaukseni on, että hänen koulunkäyntimotivaationsa on kyllä ko-

vin tiukalla. Tästä esityksestä on mielestäni kaksi seurausta, tästä ulosmittauksesta.

Toinen varapuhemies: Kehotan puhujaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Jäin kysymään, miten nuori kohtaa sen, että hänen koulumaksujaan ulosmitataan ja niiden viivästyttämisestä peritään korkoa, ja pelkäsin sitä, että nuoren koulumotivaatio ei tästä kyllä kasva. Hänen vanhempansa saattavat olla työttömänä, ja yksinkertaisesti näitä maksuja ei ole varaa maksaa tai jos nuori on itse täysi-ikäinen, hän joutuu itse ulosmittauksen kohteeksi. Seurauksena on se, että sosiaalihuolto tulee kouluihin ihan niin kuin ”vanhaan hyvään aikaan”, sanon tämän sarkastisesti. Silloin niille, joilla ei ollut varaa, kenties sosiaalihuollon kautta koulunkäynti turvattiin tai sitten koulunkäynti keskeytettiin. En vielä tiedä, jos ei sosiaalihuoltokaan tätä koulunkäyntimaksua maksa, erotetaanko oppilas koulusta sen jälkeen, kun maksut ovat maksamatta.

Minun mielestäni ruokahuoltomaksusta on mitä pikimmin luovuttava. Lakiin säädettiin väliaikaiseksi, ja tämän vuoksi minusta tätä muutosta, että voidaan periä korkoa ja koulumaksut ulosmitata, ei pitäisi ollenkaan tehdä.

Arvoisa puhemies! Yhdyn valiokunnan mietinnössä olevaan vastalauseeseen koskien puheessa käsittelemääni asiaa sekä myös vastalauseessa oleviin muihin asioihin, joihin en tässä yhteydessä puutu. Niitä on täällä eri puheenvuoroissa jo käsitelty.

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron lähinnä ed. Virrankosken puheenvuoron johdosta, koska hän esitti, että ministerit Isohookana-Asunmaa ja Uosukainen ovat myös olleet mukana. He olivat mm. valiokunnan käsittelyn yhteydessä tuomassa julkia omia mielipiteitänään. Silloin ministeri Isohookana-Asunmaa oli sitä mieltä, että huoli pienten koululaisten koulumatkoista ja matkaaajasta on täysin aiheellinen. Hän toivoi, että eduskunta suorittaisi vaadittavat toimenpiteet, jotka tähän lakiin on tehtävissä. Olisi toivonut tietysti, että myös tässä yhteydessä valiokunnan oikeisto olisi kyennyt olemaan samaa mieltä oman ministerinsä ja meidän vasemmiston kanssa, mutta valitettavasti näin ei käynyt, vaikka ed. Virrankoski tässäkin totesi, että ajatuksemme on aivan oikea ja kannatettava. Olisimme voineet miettiä tunti-määrää ehkä vielä toiselta pohjalta, jos se olisi

ollut teistä parempi, mutta näinhän valiokunnassa ei valitettavasti käynyt.

Ed. Seivästölle totean, etten minäkään usko siihen, että kouluja perusteettomasti lakkautetaan, mutta se tehdään taloudellisesta pakosta, kun päättäjät ovat valitettavasti puun ja kuoren välissä. Tuntuu siltä, että lapset tässä aikuisten elämässä ovat heittopusseja, joita taloudellisten suhdanteiden mukaan kuljetellaan vähän sinne sun tänne.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Tämä laki on yksi siitä sarjasta, jossa rakennemuutosprosessi purkaa normeja, kunnille annetaan valtaa ja kunnat ottavat valtaa. Tämä painehan on kytenyt tässä yhteiskunnassa jo pitkään, että kunnat ovat protestoineet byrokratiaa ja tiukkaa normintantoa vastaan. Samoin ammattijärjestöt ainakin koulupuolella ovat jo pitkään arvostelleet tätä. Arvostelun ja paineen kuulemattomuus edellisten hallitusten aikana on johtanut nyt tällaiseen rajuun purkuprosessiin, ja sitä on myös kiihdyttänyt taloudellinen tilanne ja rahojen riittämättömyys. Kunnat uskovat, että kykenevät kuntina tai kuntayhtyminä, kuntaliittoina, järjestämään asiat halvemmalla kuin normitetuina ja ylhäältä päin ohjattuina. Eli sen saa, mitä vaatii. Tässä sitä sitten ollaan.

Tämä oletamus kuitenkin, että kunnat kykenevät taidokkaasti oppilaasta, lapsesta ja nuoresta, käsin tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti asiat järjestelmään ja myös halvasti, on uskonvarainen asia. Mutta tietenkään yhteiskunta ei kehity, ellei uskalleta ottaa riskejä. Sivistysvaltio Suomi olettaa olevansa jo kypsempi demokraattisen vallan käyttäjä, kuin ainakin meistä osa täällä eduskunnassa luulee.

Vaarana tässä ilman muuta on se, mitä täällä on jo puheenvuoroissa tuotu esille, että haja-asutusalueet, syrjäseudut, missä kylillä on vähemmän asukkaita, joutuvat ensimmäisinä sääntölinjan kohteiksi, koska sieltä on kunnanvaltuustossa vähemmän edustajia. Valta pyrkii kumuloitumaan, ja kasvukeskuksessa, kirkonkylä ja taajama, keskeisesti kehitetään asioita ja syntyy pikkubyrokratia kunnan päätöksenteon tasolle. Oletan kuitenkin, että se on välivaihe, mutta siinä välivaiheessa ennen kuin pikkubyrokratia puretaan siellä ja kansa ottaa todellisen kypsän vallan käyttöönsä äänestäjinä, siinä on uhrattu monta kyläkoulua ja haja-alueet ovat tästä maksaneet raskaan veron.

Tätä lakia hallituspuolueen sisällä käsiteltäessä, lakia joka ei suinkaan varmasti ole meille

kellekään kouluhmiselle helppo, totesimme, että jos oikein varman päälle pelataan, valistuneita kuntia varten tarvittaisiin tämän tyylinen hyvin avonainen laki ja ei-valistuneita kuntia varten vielä normitettu laki. Mutta kun siihen ei ole mahdollisuuksia, niin normien purku Kuntaliitonkin painostamana on nyt sitten edessämme.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että kyläkoulujen lopettaminen ei välttämättä tuo loppujen lopuksi markkamääräisiä säästöjä, vaan se on tavallaan hätäapukeino kunnan rakenteellisia muutoksia tehtäessä. Hallinto- ja tarkastusjaosto, johon ed. T. Roos viittasi, on moneen kertaan kiinnittänyt huomiota valtion säästöissäkin kokonaisvaikutukseen. Tässä voisi todella myös varoittaa kuntia, että kokonaisvaikutukset tulee selvittää, ennen kuin lopulliset kyläkoulujen lopettamiset tehdään.

2,5 tuntia alaikäisen lapsen työpäivän päätteeksi, joka jo muuten on peruskoulussa keskimäärin 5—6 tuntia, on aika paljon. Monta ilkeävaltaa kunnan kaljakapakassa on ehtinyt tapahtua jne., ja kasvatukselliset ja nuorisopuolen ongelmat lisääntyvät. Minä pidän tätä erittäin suurena vaaratekijänä, ja koululaitoksen on siihen varauduttava, että ohjattua läksyjenlukua tai ohjattua kerhotoimintaa tapahtuu. Mutta kysymys on taas, millä markoilla ja millä voimilla.

Hallituksen esityksessä väitetään, että kulkuyhteydet ovat olennaisesti paremmat kuin säännöksiä alun perin säädettäessä. Toki näin on, jos verrataan 1800-luvun tilanteeseen, mutta näitä säädöksiä on uusittu mm. 10—15 vuotta sitten. Jos siihen verrataan, niin liikenneolosuhteet eivät ole haja-alueella parantuneet, vaan heikentyneet. Tämä laki jättää osittain auki sen, mikä on kuntien kuljetusvastuu siinä tilanteessa, jos kyläkoulu jätetään. Toivottavasti asetuksella tämä tarkemmin säädetään, etteivät kunnat joudu kovasti ottamaan tappiota itselleen.

Toinen iso vaara, joka täällä on ja jonka haluan pöytäkirjaankin puheenvuoroni muodossa, on se, että pienet, alle 10 000 asukkaan kunnat ovat jo nyt säästöjä etsiessään toteamassa, että verille on säästetty ja pitää mennä yli kuntarajojen. Silloin astutaan ei vain ala-asteen piirien lopettamiseen vaan myös yläasteen piirien lopettamiseen ja mahdolliseen yhdistämiseen. Väitetään, että täällä on 47 § jne., jotka ovat turvapykälää. Saa nähdä, odotetaan palautetta. Tiedän, että laskelmia ollaan jo tekemässä kuntien sisällä. Eli tavallisten vanhempien yhdessä erilaisten koululaisjärjestöjen kanssa tulee seura-

ta kuntatasolla hyvin tarkkaan kehitystä ja lähteä myös peräämään oikeuksiaan. Pitkin hämpäin joudun hallituspuolueen edustajana tämän lain nielemään.

Valiokunnan mietinnössä on myös erityislukioitten osalta mainittu, että erityisen tehtävän saaneen lukion toiminta tulee turvata jne. Tämähän tarkoittaa lähinnä musiikkilukiota, urheilulukiota, kuvataidelukiota, kansainvälistä lukiota jne. Nämä erityistehtävän saaneet lukiot ovat isoissa kaupungeissa, ja kaupunkien entinen tuntekehyspotti — nyt tämä markkamääräinen valtionosuus — tulee pottina, ja rehtorit raadollisesti äänestävät kokouksissaan. Jos se siihen päästetään, niin siellä on 20—1 äänestyksen tulos ja erityislukioitten erityistuntekehys sosiaalisoidaan muitten hyväksi ja näin sisältä päin kutistetaan näitten erityislukioitten toimintamahdollisuudet.

Olen ehdottomasti sitä mieltä, että asetuksen yhteydessä tulee turvata erityistehtävän saaneille lukioille ihan oma laskennallinen tuntekehys eli valtionosuuteen oikeuttava korotus, jotta turvataan tämä hieno järjestelmä, joka kansainvälisestikin Suomessa on saanut kiitosta. Muussa tapauksessa niitten sisäisen toiminnan kutistamisen kautta on mahdollisuus myöskin, että nämä joutuvat luopumaan erityistehtävistään rahan niukkuuden takia.

Hyvät ystävät, edustajatoverit! Olen ed. Hacklinin kanssa samaa mieltä, että keskiasteen maksujen ulosottokysymys on hyvin vaikea. Olen tämän talon edustajana Yleisradion hallintoneuvostossa, ja siellä tänä aamuna tuli esille, että meillä on kasvamassa nuorisokäluokka, joka ei välitä enää yhteiskunnan velvoitteista, ja lupamaksut jätetään maksamatta eikä niitä saada ulosoton kauttakään. Siellä on 30 miljoonaa rästissä olevia, maksamattomia lupamaksuja. Minä epäilen, että samalla tavalla tulee käymään myöskin tämän ruokamaksun ulosmittauksen kanssa ja poliiseja ja ulosottomiehiä tarvitaan lisää, vaikka pitäisi hallintoa keventää ja ohentaa. Tässäkin se kokonaisvaikutus pitäisi realistisesti hyvissä ajoin nähdä, että ei tehdä väliaikaisia näennäissäästöjä, jotka kuitenkin tulevat meille syliin muutaman vuoden päästä ja pannaan luottotappiona valtion budjettiin.

Koulupuolella lukuvuosi alkaa aina kesken vuoden, ja näin ollen koulupuolen säästöt ovat niin kuin pioneerisäästöjä, puolta vuotta ennemmin kuin sosiaali- ja terveyspuoli ja muut hallinnonalat. Tässä suhteessa näkisin, että enää ei pidä kiirehtiä lisää näitten normien purkua kou-

lupuoella ennen kuin nähdään näitten jo tehtyjen todellinen vaikutus. Otetaan hiljaisempia vuosia ja katsotaan, miten kypsä kunnallinen demokratia on toteuttamaan sitä vapautta, johon me nyt uskomme.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Renko mainitsi, että tämä laki olisi aivan hyvä ns. valistuneille kunnille, mutta sitten niille, jotka eivät ole valistuneita, pitäisi kehittää toisenlainen lainsäädäntö. Mielestäni kaikki kunnat maassamme ja niiden päättäjät ovat paljon valistuneempia kuin me edustajat, kun tätäkin koulukeskustelua on kuultu. Toivonkin, kun ed. Renko on opettajajihminen, että hän valistaisi omaa ryhmäänsä, ettei tällaisia susia pääsisi syntymään, niin kuin nyt, jos tämä hallituksen esitys tällaiseksi muutetaan. Törkeimpänä näen, jos ajatellaan pieniä lapsia, sen, että on tämä kohtuuton 2,5 tunnin odotusaika.

Mitä tulee lukiolain 26 §:ään, joka tarkoittaa sitä, että nyt ruvetaan oppilaalta perimään viivästyskorkoa, me käytännössä tiedämme, mihinkä se johtaa. Se johtaa siihen, että eihän oppilailla ole varaa, vaan se otetaan vanhemmilta, ja käytännössä tulee toteutumaan se, että ulosottomies entistä useamman oven takana kolkuttelee perimässä näitä maksuja. Toivon, että myös käytännössä toimitaisiin niin, ettei tätä lakia missään nimessä hyväksyttäisi tämän muotoisena.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kiittää arvoisaa puhemiestä siitä, että saan nyt tässä vaiheessa vastauspuheenvuoron. On valitettavaa, jos kansanedustajien puheoikeutta ei sallita esimerkiksi vastauspuheenvuorojen osalta, sitä en saanut. Olisin halunnut nimittäin vastata ed. Virrankoskelle. Jätän sen johonkin toiseen käsittelyyn.

Sen sijaan olen iloinen siitä, että ed. Renko otti esille erityistehtävän saaneiden lukioiden kohdan. Tämä oli esillä valiokunnassa ja siellä oli kuultavana kaksi ministeriä. Molemmat ministerit totesivat, kun kysyin, tuleeko näille lukioille omat erikoismaksunsa ja mikä tulee näiden lukioiden asema olemaan, että he eivät osanneet vastata tähän asiaan. Tämän johdosta toivoisin, että hallituspuolueen ed. Renko

pitäisi huolen siitä, että erityistehtävän saaneet lukiot säilyisivät Suomessa ja niiden asema myöskin turvattaisiin tulevaisuudessa.

Ed. H a c k l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin ajattelin kiittää ed. Renkoa siitä, että hän otti erityislukioiden aseman esille. Se oli valiokunnassakin vilkkaassa keskustelussa. Me erityisesti mietintöön vaadimme tämän sanonnan, että kun erityislukioiden asema on luvanvarainen, siis se erityistehtävä, niin opetusministeriö on luvannut seurata, että se erityisresurssi, joka niille myönnetään, myöskin käytetään näiden lukioiden toimintaan. Tässä vaiheessa, kun tämä laki nyt tulee voimaan, emme vielä sitä tiedä, miten kunnat tässä menetelevät. Mahtavatko ne huomata tämän erityis-seurannan? Jos ne sen sopimuksen rikkovat, siihen sitten seurannalla toivon mukaan puututaan. Eli tätä pidettiin hyvin tärkeänä, ja meillä oli hyviä asiantuntijoita näistä erityislukioista.

Toiseksi toivoisin, että ed. Renko saisi näkemyksiään koulutusasioissa ryhmänsä kannaksi. Viitataan nyt hänen puheenvuoroonsa koulumaksuista ja koulumaksujen ulosottokelpoisuudesta ja maksujen perinnästä, joka minun mielestäni-kin johtaa mahdottomiin tilanteisiin eikä tuota mitään muuta kuin hankaluutta ja lisää kuluja.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Minusta tämäkin keskustelu paljastaa, kuinka tempoilevaa ja ajoittain epäjohtonmukaistakin meidän lainsäädäntömme tuppaa olemaan siitä syystä, että me toisaalta olemme vaatineet kovasti kunnille itsemääräämisoikeutta, ja kun valtion-osuusudistuksen myötä kunnat ovat sitä saaneet, niin nyt me olemme sitten parkumassa perään tyhmiä kuntia varten normilakeja, niitä varten, jotka eivät osaa olla viisaita ja käyttää päätäntävaltaa oikein. Hämmästykseni on sitä suurempi, kun kovin moni kansanedustaja toimii itse kunnallispolitiikassa. Eivätkö he luota itseensä, eivätkö he luota toisiinsa?

Tähän tempoilevuuteen liittyy myös se, miksi minä kummallisella tavalla vastustin oman ministerini pykälämuutosesitystä koskien lapsen koulupäivän pituuden määrittelyä. Muistutan edustajavereita oppositiossa: Kun heille esitetään joku uusi asia koskien jotakin pykälämuutosta, he vaativat pitkällisen ja perinpohjaisen asiantuntijakuulemisen, joka minunkin mielestäni kuuluu hyvään lainsäädäntötyöhön. Me emme olleet kuulleet yhtään ainoaa asiantuntijaa, me emme ole käyneet yhtään ainoaa keskus-

telua koskien koulupäivän pituutta. Minunkin mielestäni se on tarkistamisen arvoinen asia, mutta yhtäkkiä me emme voi olla varmoja siitä, onko päivän pituuden ja odotusajan pudottaminen 2,5 tunnista 2 tuntiin ratkaiseva vai pitäisikö sen olla peräti 1,5 tuntia vai tunti. Johonkin tässä työssä on pantava paalu, ja minusta se on pantava kuitenkin eräänlaiseen johdonmukaisuuteen tässä lainsäädäntötyössä. Sitä ei voida tehdä hetken mielijohteesta.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suholalle toteaisin, että olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että lainsäädännössä pitää todellakin kuunnella asiantuntijoita eikä se saisi olla niin tempoilevaa ja epäjohdonmukaista kuin se tänä päivänä valitettavasti on. Sitä olen kritisoinut hyvin usein.

Ministeriö lupasi lähettää tähän lakipykälään tekstiä, jota ei kuitenkaan haluttu odottaa. Se minusta on epäoikeudenmukaista, koska minä olisin kuvitellut, että heiltä löytyy asiantuntemus, kun he ovat tätä lakia valmistelleet. He toivat näihin lakipykäliin myös muita muutosesityksiä, joista me emme myöskään kovin laajasti asiantuntijoita kuulleet. Näin ollen olisin todella toivonut, että ministeri Isohookana-Asunmaa olisi nyt paikalla, että hän voisi kertoa hieman omasta näkemyksestään tässä asiassa. Näin ei valitettavasti ole.

Ed. H a c k l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suholalle kansanedustajasta kunnallisessa päätöksenteossa: Meitä tosiaan on siellä aika paljon. Minusta on ruvennut näyttämään, että sielläkin vaikuttaa kansanedustaja se, mitä mieltä hän on eduskunnassa eli hallituspuolue — oppositio. Hallituspuolueiden kansanedustajat puolustavat aika usein ruokahuoltomaksua. Ja jos siellä sattuu opposition kansanedustaja olemaan, niin hän sitä vastustaa. Lisäksi on muistettava, että vaikka näin ei olisikaan, niin sielläkin vallitsee enemmistö — vähemmistö. Aika usein nyt tiukkoina aikoina käy niin, että ne, jotka koulutuksen tasa-arvoisuutta puolustavat mm. siinä muodossa, että maksuja ei olisi, jäävät vähemmistöön.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Ed. Renko totesi puheessaan, kuinka välttämätöntä on poistaa normeja, jotta kunnat saavat valtaa. Nythän on niin, että samalla tavalla kuin eduskunnassa myös kunnassa on yksinkertainen enemmistö päättämässä asioista. Näin ollen

kuntien valtaa käytetään ehkä yhä useammassa tapauksessa myös vähän väärin. Nyt on kysymys siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa päätöksenteko on melkoista heiluriliikettä, ikään kuin opitaan vasta vahinkojen kautta viisastuen. Tämä tuhansien normien maa on nyt muuttumassa villervallan maaksi. Vapautta päättää ja itse valita voidaan käyttää myös väärin. Minusta on ihan realistista puhua valistuneista ja eivaltuneista kunnista. Tämän takia peruspalveluissa meidän pitäisi paljon enemmän puhua subjektiivisista oikeuksista, ei vain kuntien oikeudesta päättää, vaan myös kansalaisten ja perheiden omasta oikeudesta päättää tärkeistä elämän asioista.

Olen, puhemies, myös toisesta asiasta hyvin huolissani hallituksessa esityksessä, ja se on aineopiskelijoilta perittävä oppilasmaksu. Käsitteäkseni nyt ensi kertaa opetuksesta todella ryhdytään perimään maksua. Hallituksen perustelut ovat kestäättömät, kun siinä puhutaan, että tämä on vain harrastustoimintaa. Monille ihmisille, jotka aineopiskelua harrastavat, kyseessä on välivaihe, kokeillaan ikään kuin sitä, tulisivatko siivet kantamaan opiskelua vähän määrällämuotoisemmassakin muodossa. Esimerkiksi kielten opiskelu on monien vuosien taukojen jälkeen hyvin vaikeaa.

Oppilasmaksujen perinnästä sanoisin, että se on erittäin kallista puuhaa ja perimiskustannusten hinta nousee koko ajan ulosottojen vaikeutuksessa eikä viivästyskorolla kateta perimiskuluja. Tämä on huono esimerkki.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Olen seurannut mielenkiinnolla keskustelua. Olen erittäin hämmentynyt tästä keskustelusta niin kuin koko hallituksen esityksestäkin.

Ed. Renko totesi täällä aikaisemmin, että hän pitkin hampain tämän hyväksyy. Minulla ei ole sellaisia pitkiä hampaita, niin en oikein voi hyväksyä hallituksen esityksen ensimmäistä lakiesitystä.

Me olimme istuntoa nyt johtavan eduskunnan varapuhemiehen kanssa jokin viikko sitten eduskunnassa lapsen oikeuksien seminaarissa, jossa esitettiin jopa sellaista menettelyä, että eduskuntaan perustettaisiin ryhmä, joka valvoo eri lakien yhteydessä lapsen oikeuksia. Tämän hallituksen esityksen perusteluissa todetaan piirijaosta, että se luo oppilaille eräitä oikeuksia. Niitä oikeuksia on sitten tarkemmin täällä selitetty. Ensimmäisen lakiesityksen 8 §:ssä on kysymys siitä, niin kuin täällä on todettu, että 5 kilometrin sääntö

poistetaan. En oikein jaksa uskoa monien hallituspuolueiden edustajien puheenvuorojen tavalla siihen, että tämä ei merkitsisi mitään.

Haluan luottaa esimerkiksi ed. Virrankosken asiantuntemukseen, mutta pelkään silti, että kun tässä on kysymys säästölaista, niin jotakinhan täytyy muuuttua, joittenkin palvelujen täytyy huonontua, ennen kuin tämä johtaa säästöihin kunnissa ja koulutoimessa. Sen takia toivoisin, että ennen kuin tämä viedään lopulliseen päätökseen, niin tässä voitaisiin vielä tarkastella sitä, mitä 5 kilometrin säännön poisto merkitsee. Se tuo tilalle, niin kuin on todettu, asetuksessa olevan 2,5 tunnin säännön. Minusta on kohtuutonta, niin kuin ed. Renkokin totesi, että alasteen oppilas voisi olla 2,5 tuntia päivästä koulumatkalla. Se vaikeuttaa myös ed. T. Roosin mainitsemaa erityisopetusta, varsinkin itseleni läheistä kehitysvammaisten lasten opetuksen integrointia peruskouluun. Tämä on epäinhimillisen tuntuinen, ja sen takia toivon, että olisi vielä mahdollisuus neuvotella. Nimittäin vastalausekaan ei ole minun mielestäni tyydyttävä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotukset laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 81

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelu:

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Tämä rahoituslaki sisältää monia hyviä ja kannatettavia asioita toisin kuin ehkä äskeinen laki. Mutta kyllä tässäkin on puutteita, jotka kunnollisella lainvalmistelulla olisi ollut korjattavissa, kuten me ed. Suholan kanssa hyvin tiedämme. Tuntuu oudolta, että oli kyse mistä laista hyvänsä, niin täällä joutuu esittämään kritiikkiä lain huonosta valmistelusta. Vähemmällä kiireellä tulisi kyllä tehtyä harkittuja lakeja, jolloin ehkä ne nettosäästötkin olisivat tiedossa, eikä kuten

nyt, jolloin ei ole kyllä kunnolla tietoa tämän lain vaikutuksista. Käsittelyssä olevan lain asetukset nimittäin puuttuvat kuten myös vuoden 1992 tiedot, jotka olisivat olleet hyvin oleellinen osa mietittäessä lainmuutosten mukanaan tuomia vaikutuksia, ja nythän ne jäävät arvailujen ja jatkotarkastelujen varaan.

Lain hyväksi puoliksi voi kirjata sen, että valtion ja kuntien maksujärjestelyt yksinkertaistuvat sekä kuntien ja oppilaitosten ylläpitäjien välinen maksuliikenne selkiytyy. Tämä parannus otetaan varmasti kunnissa tyytyväisenä vastaan.

Mitä tulee erityisopetukseen, sen osalta on ilolla todettava, että valinnan vapautta ja tasaa arvoa lisää se, että 11-vuotisen oppioikeuden piiriin kuuluvien lasten opetusjärjestelyistä tulee nyt kunnalle samaa suuruusluokkaa olevat kustannukset valtion erityiskouluissa kuin kunnan omissa opetusjärjestelyissä eli ns. integroituna oppilaina yleisopetuksen parissa. Täten taloudelliset seikat eivät jatkossa ole ratkaisemassa koulun valintaa kuten eräissä kunnissa valitettavasti on tänä päivänä jo tapahtunut, vaan opetukselliset ja kuntoutukselliset perustelut kyetään pitämään etusijalla. Täten yksi oleellinen valtion-osuusuudistukseen jäänyt epäkohta kyetään korjaamaan.

Eräs pelko kuitenkin tähän kokonaisuuteen liittyy, ja se koskee eritoten kunnan koululaitoksen omien erityisopetusjärjestelyjen toteuttamismahdollisuuksia. Esimerkiksi näkövammaisten oppilaiden osalta tulee kuntiin saada tietoa ja taitoa osa-aikaisen erityisopetuksen järjestelyihin näkövammaisia oppilaita varten. He tarvitsevat erityisosaamista avustavalta henkilökunnalta. Tätä osaamista kyetään antamaan valtion erityiskoulussa, jolla on jo pitkät perinteet avustavan henkilökunnan ja opetusta antavan opettajakunnan kouluttamisessa. Taloudelliset vaikeudet saattavat aiheuttaa ylitsepääsemättömiä vaikeuksia joillekin kunnille opettajien ja kouluväestöjen lähettämisessä eri paikkakunnalle, joten on välttämätöntä, että opetusministeriö suorittaa seurantaa siitä, että vammaiset oppilaat saavat tarvitsemansa opetuksen ja avun riippumatta kunnan taloudellisesta tilanteesta. Sama vaikeus liittyy myös muiden vammaisten opetukseen, kuten ed. Alarannan esille nostamaan kehitysvammaisten opetukseen, myös liikuntavammaisten ja kuulovammaisten opetukseen liittyviin erityisjärjestelyihin.

Ammatillisten oppilaitosten ja ammatillisten erityisoppilaitosten yksikköhinnan laskemiseen

rusteen muutoksen osalta todetaan lain perusteissa aivan oikein, että oppilaitosmuodon sisällä erityisen kallista koulutusta saavien opiskelijoiden osalta yksikköhintaa voitaisiin asetuksen nojalla korottaa. Onneksi asia on huomioitu jopa opetusministeriössä asti. Sieltä nimittäin luvattiin säätää asetuksella, että yksikköhintaa korotetaan vaikea- ja monivammaisille opiskelijoille annettavan koulutuksen osalta tämän koulutuksen muuta erityisopetusta korkeampien kustannusten vuoksi.

Valiokunnan oikeisto tyytyi siihen, että näiden oppilaiden "mahdollisuudet" koulutukseen turvataan. Koska me nyt olemme voineet todeta, kuinka tulkinnanvarainen tällainen mahdollisuuksien turvaaminen on, vaati oppositio selvempää sanontaa. Tämän kohdan olisi tullut olla huomattavasti jämäkämmin sanottu, jotta yksikköhinnan korotus olisi pysyvä ja oppilaiden tulevaisuuden koulutus turvattu. Eivät taloudelliset eivätkä hallinnolliset seikat saa ohjata oppilaiden koulun valintaa, vaan se tehdään opetussellisten ja koulutuksellisten perusteiden mukaan. Erityisopetuksen tarpeessa oleville oppilaille voidaan siten turvata tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet.

Arvoisa puhemies! Ne kunnat, joissa ammatilliset oppilaitokset toimivat pääasiassa vuokratiloissa, joutuvat epäoikeudenmukaiseen asemaan. Hallituksen esityksessä on muotoiltu, että "voidaan korvata" tästä aiheutuvat ylimääräiset kulut. Opposition mielestä yksikköhintaa tällaisessa tapauksessa "on korotettava" vuosittain aiheutuville kustannuksilla. On toki kansantaloudellisestikin viisasta käyttää tyhjiä olevia tiloja koulujen tarpeisiin, mikäli ne siihen sopivat. Ammatillisessa koulutuksessa voidaan hyvin hyödyntää tyhjiä hallitiloja, joita on nykyisin aika monessa kunnassa työttömyyden seurauksena. Tämäkään asia ei hallituspuolueiden mielestä ollut korjauksen tarpeessa, joten oikeiston edustajat haluavat jättää lakiin epämääräisen sanonnan, jonka joudumme vielä tulevaisuudessa korjaamaan.

On valitettavaa, ettei valiokunnassa kyetä tarkastelemaan asioita asioina, vaan pidetään tiukasti kiinni hallitus — oppositio-asemasta. Valiokunnassa äänestykset hävinneenä ei auta tässä vaiheessa kuin pitkin hampain todeta valiokunnan muotoilu. Yhdyn kuitenkin 14 §:n 2 momentin osalta vastalauseen muotoiluun ja tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä kannattamaan sitä.

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Tämä koululaki ei tunnu niin mahdollottomalta ja niin paljon uhkatekijöitä sisältävältä kuin tuo edellinen, mutta tämä vaatii jatkokseen asetukseen, jolla säädellään, kuka maksaa koulumatkat keskitteellä. Tähän lakiin olisi ollut aivan luontevaa liittää pykälät, joissa koulumatkakustannus kotikunnan, ylläpitäjäkoulun ja oppilaan itsensä kesken olisi määritelty. Jos pyritään kolmikaan, se on silloin pykälöitävä. Tällä hetkellä meillä on kentällä ihan villi tilanne. Jotkut kunnat maksavat, jotkut oppilaitokset maksavat, mutta tämä eriarvoisuus on erittäin epämiellyttävää, mikä on olemassa.

Toivoisin, että valiokunnan jäsenet valottaisivat tätä puolta, onko tätä lakia käsiteltäessä luvattu tuoda toinen laki, joka koskee koulumatkoja. Jos se tuodaan, tuleeko se opintososiaalisissa eduissa vai tuleeko se matkalakina, keskitteen rahoituslakien muutoksena?

Täällä on myöskin toteutumassa sijaintikuntien pitkäaikainen haave saada jäsenkunnat maksamaan rakennusinvestointikustannukset. Se imee pieniltä, köyhiltä kuntayhtymästä olevilta kunnilta maksuosuuksia ja rikastuttaa jo vaurasta sijaintikuntaa, joka jo muuten saa opettajien ja rehtoreiden verotulot. Olen aivan varma, että Kuntaliitto tulee vaatimaan verotulojen tasausta sijaintikuntiin, eli tämäkin tältä osin on askel uuteen väittelyyn jatkovuosina.

Matkakysymys minua eniten askarruttaa. Tämähän ei ole vain keskiasteen kysymys, vaan tulee laajenemaan ehkä jatkossa myös peruskoulun puolelle.

Ed. V i r r a n k o s k i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys n:o 81 opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain muuttamisesta on, niin kuin olemme voineet todeta, pitkästä aikaa koulutointa tukeva ja kehittävä esitys. Koululainsäädännössä on valitettavasti pitkään näkynyt valtiontalouden heikko tila ja sen aiheuttamat säästö- ja supistamistarpeet, ja siksi nyt käsittelyssä oleva esitys on tervetullut poikkeus tästä linjasta. Lakiesitys koskee ammatillisen koulutuksen rahoitusta sekä näkö-, kuulo- ja liikuntavammaisten koulutuksen rahoitusta ensisijaisesti.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakia säädettäessä opiskelu eri alojen ammatillisissa oppilaitoksissa tuli oppilaan kotikunnan kannalta hyvin eriarvoiseksi. Koska oppilaan kotikuntakorvaus riippuu koulutuksen hinnasta, saattaa kotikuntakorvaus vaihdella voimakkaasti. Esimerkiksi kauppaoppilaitoksen oppilaskohtainen

yksikköhinta on noin 25 000 markkaa vuodessa per oppilas, kun taas yleisissä ammattikouluissa hinta on noin 41 000 markkaa. Metsä- ja puutalousoppilaitoksissa oppilaskohtainen hinta nousee jopa yli 80 000 markan.

Kotikuntakorvaus näissä oppilaitoksissa opiskelevista on 1.—5. kantokyläluokan kunnille noin 10 000—32 000 markkaa oppilasta kohden. Tämä tilanne olisi hyvin nopeasti johtanut kuntien pyrkimykseen määrätä oppilaan opiskelupaikka nimenomaan siten, että kunnan kantalta etualalle olisi nostettu ns. kustannuksiltaan halvat ammattialat.

Hallitus ja myös sivistysvaliokunta pitää ja piti ensiarvoisen tärkeänä oppilaiden vapaata hakeutumisoikeutta haluamaansa ammattikoulutukseen. Tämän hakeutumisvapauden turvaaminen onkin lakiesityksen yksi keskeinen tavoite. Tähän pääseminen toteutetaan siten, että kotikunnan maksuosuus säädetään samaksi kaikessa ammatillisessa koulutuksessa. Tämä koskee lakiesityksen mukaan myös vammaisille tarkoitettuja ammatillisia erityisoppilaitoksia. Näin kunnalle tulee periaatteessa ja myös käytännössä yhtä kalliiksi oppilaan hakeutuminen mihin ammatilliseen koulutukseen tahansa.

Lakiesityksen mukaan kotikunnan maksuosuus lasketaan tulevaisuudessa maan kaikkien ammatillisten oppilaitosten oppilaskohtaisten menojen keskiarvosta, joten kunnan osuus riippumatta koulutusalaista tulisi jatkossa olemaan edellä mainittujen 10 000 ja 32 000 markan välillä. Koska ammatillisen koulutuksen järjestäminen edelleen on kalliimpaa esimerkiksi metsä- ja puutalousoppilaitoksissa kuin kauppaoppilaitoksissa, valtionosuus kattaisi laskennallisen oppilaskohtaisen yksikköhinnan ja kotikuntakorvauksen eron. Tällä tavalla siis valtio tasoittaa nämä erot.

Toinen keskeinen uudistus, kuten jo tuli mainittua, koskee vammaisille tarkoitetun ammatillisen koulutuksen järjestämistä erityisammattikouluissa. Tämä koulutus on varsin kallista, noin 100 000 markkaa per oppilas, joten myös kotikuntakorvaus on monesti varsin korkea, 1.—5. kantokyläluokan kunnille 40 000 markkaa per oppilas. Koska tämä kalleus on nousemassa myös vammaisten ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen esteeksi, hallitus esittää, että erityisoppilaitokset lasketaan mukaan samaan kustannuspohjaan kuin muutkin ammattikoulut ja täten myös kotikunnan maksuosuus on sama riippumatta siitä, käykö ammattikoulua vai erityisammattikoulua. Täten

tasa-arvo ammatillisessa koulutuksessa toteutuu tämän lakiesityksen jälkeen mitä parhaimmalla tavalla.

Lakiesityksen muut keskeiset kohdat koskevat, kuten täällä jo on mainittu, ammatillisten oppilaitosten perustamiskustannusten sisällyttämistä kotikuntavastuuseen. Se, että perustamiskustannukset nostavat kotikuntakorvausta 10 prosenttia, on taka-askel sellaisille kunnille, joilla ei ole omaa koulua. Yleensä ne ovat pieniä kuntia. Perustamiskustannusten jättäminen aikoinaan pois kotikuntakorvausten piiristä on ollut eräänlainen sijaintipaikkaedun hyvitys. Tällä tavalla koulun sijaintipaikkakunta on osallistunut enemmän koulun ylläpitoon kuin sellaiset paikkakunnat, jotka eivät ole saaneet esimerkiksi verotuloja koulun työpaikoista.

Lakipaketti kuitenkin kokonaisuutena tuo 1.—4. kantokyläluokan kunnille enemmän kuin vie. Tästä syystä lakimuutos on tässä yhteydessä hyväksyttävissä.

Ammatillisten koulujen vuokramenojen hyväksyminen valtioneosuuden piiriin yksikköhintaa korottavana on sinänsä perusteltua. Toisaalta siihen sisältyy myös mahdollisuus kiertoon. Esimerkiksi voidaan perustaa kiinteistöyhtiö, joka korkealla vuokralla vuokraa koulutiloja, ja tästä syystä tämä lakipykälän muotoilu, että vuokramenot ”voidaan hyväksyä” yksikköhintaa korottamaan, on ilman muuta oikea.

Arvoisa puhemies! Erityisen tärkeä lakiesitys on kuulo- ja näkövammaisille sekä liikuntavammaisille oppilaille. Kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisten koulujen oppilaiden yksikköhinnat ovat valtavan kalliit, tällä hetkellä noin 220 000 markkaa per oppilas, joten kotikuntakorvaus nousee myös korkeaksi, 1.—5. kantokyläluokan kunnissa noin 90 000 markaksi. Tällainen korkea kotikuntakorvaus on ilman muuta muodostumassa esteeksi näkö-, kuulo- ja liikuntavammaisille hakeutumisessa alan erityisoppilaitoksiin.

Lakiesityksen mukaan kotikuntakorvaus jatkossa laskettaisiin 11-vuotisen perusoppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden keskimääräisistä oppilaskohtaisista kustannuksista, jotka ovat tällä hetkellä noin 60 000 markkaa per oppilas, eli kotikuntien korvausvastuu laskee lakiesityksen johdosta 90 000 markasta noin 24 000 markkaan per oppilas, mikä on aivan ensiarvoisen tärkeää näille vaikeavammaisille oppilaille, että he voivat saada tarvitsemaansa opetusta.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnassa kä-

siteltiin myös peruskoulutusta sikäli, kuin se koskee ns. pidennettyä peruskoulutuskautta, siis 11-vuotista oppivelvollisuuskoulutusta, joka on tällä hetkellä noin kolme kertaa kalliimpaa kuin tavallinen koulutus. Tähän varmaankin olisi paikallaan keksiä järjestelmä, jossa sovellettaisiin samaa periaatetta kuin erityisammattikoulutuksessa, toisin sanoen sitä, että myös näiden lasten kotikuntakorvaukset olisivat saman suuruisia kuin on tavallisessa peruskoulussa. Nämä kustannukset ja hinnat laskettaisiin yhteiseen kustannuspohjaan. Valitettavasti tässä tilanteessa siihen uudistukseen ei peruskoulutuksen osalta ole päästy, mihin päästiin ammatillisessa erityisopetuksessa.

Ed. Renko puuttui keskiasteen koulumatkoihin. Keskiasteen koulumatkojen järjestäminen ja korvaaminen voidaan varsin hyvin toteuttaa nykyisen rahoituslain puitteissa vähäisin muutoksin. Päämääränä tulee olla, että oppilaan kotikunta saa itse päättää, järjestääkö se oppilaalle koulukuljetuksen vai ei. Tällä hetkellä tämän päätöksen tekee oppilaitoksen ylläpitäjä. Tästä syystä esimerkiksi suuret kaupungit, joilla ei ole kuljetettavia oppilaita, ovat hyvin vastahakoisia järjestämään koulukuljetusta, koska siitä hyötyisivät pääsääntöisesti vain naapurikuntien oppilaat. Tästä syystä koulukuljetus jätetään järjestämättä. Siitä seuraa myös se, että siihen ei saada valtionosuutta, ja se, että oppilas ei saa ilmaista koulumatkaa ja hänelle aiheutuu jopa tuhansien markkojen vuotuiset kulut. Siksi on odotettava ja edellytettävä, että hallitus noudattaa sitä yleensäkin valtionosuusuudistuksessa noudatettavaa periaatetta, että kotikunta saa päättää tarjottavista palveluista, myös siitä, järjestetäänkö oppilaalle maksuton koulukuljetus keskiasteen oppilaitokseen. Tällä pohjalla päästään varmasti keskiasteen koulukuljetuksissakin parhaaseen mahdolliseen tulokseen.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Totean, että ainakaan valiokunnalle ei ilmoitettu mitään koulumatkojen korvauslakiesitystä, että se olisi tulossa.

Samassa yhteydessä haluaisin todeta muutamia tilastotietoja, että myös kansanedustajat olisivat tietoisia siitä, mistä ollaan päättämässä. Laki on osittain hyvä eräiden kaupunkien ja kuntien kohdalla, mutta Suomen Kuntaliiton lausuntoon perustuen ottaisin esille sen, että tällä hetkellä ei tiedetä, miten tulee käymään kuntayhtymien kohdalla, tulevatko ne kärsimään tästä laista.

Toteaisin myös kaikkein eniten menettävät vuoden 1991 tilinpäätöstietojen perusteella: Esimerkiksi Helsingin kaupunki menettää 31 miljoonaa markkaa, Espoo 9 miljoonaa markkaa; 10,5 miljoonaa markkaa menettää Vantaa. Vastaavasti hyötyvät tästä laista esimerkiksi Oulu, joka hyötyy eniten, 7 miljoonaa markkaa; Turku 5,4 miljoonaa markkaa; ja otan vielä esille Tampereen: 5,4 miljoonaa markkaa; ja Kuopion: 1,8 miljoonaa markkaa.

Jos edustajat haluavat vaikuttaa siihen, että tämä laki ei toteudu heidän omien alueidensa kohdalla niin, että menetyksiä tulee, siihen on mahdollisuus vaikuttaa lain 9 §:n kohdalla.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Koska kävi ilmi, että valiokunnassa ei ole ollut esillä eikä ole luvattu lakia, joka korvaisi matkat, minä toivoin, että tässä tulisi esimerkiksi yhteinen ponsi, kun aikanaan tätä kolmannessa käsittelyssä käsitellään, koska ei se riitä, että oppilaalla on vapaus hakeutua läpi Suomenmaan mihin tahansa, kun ei tiedetä, kuka maksaa matkat. Sen on jo yhteisvalintaoppaan ja muiden takia syksyllä oltava tiedossa. Näin auki oleva laki edellyttää jatkolain tai sitten asetuksilla rahoituslain muutoksia, niin kuin ed. Virrankoski arveli, että asia sitäkin kautta voisi hoitua. Mutta jotain pitää tehdä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotukset laiksi työnantajan työttömyysvakuutusmaksusta vuonna 1993 sekä laiksi yksityisen työnantajan kansaneläkemaksun korottamisesta vuonna 1993

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 86

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 15

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelu:

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Hallitus on esityksessään todennut oikein sen tosiasian, että työnantajien työttömyysvakuutusmaksut

ovat kohonneet kymmenkertaisiksi kolmen vuoden aikana. Tämä on omalta osaltaan johtanut siihen, että pienyrityksille samoin kuin suuremmille yrityksille on tullut useita konkurssseja, toimintaedellytykset ovat heikentyneet ja, mikä on myös arkipäivän todellisuutta, monet yrittäjät ovat lamaantuneet. Mutta siitä huolimatta sosiaalivaliokunta on päättänyt hallituksen esityksen hyväksymiseen, mikä tarkoittaa sitä, että työttömyysvakuutusmaksua alennetaan niiden työnantajien osalta, joiden maksama palkkamäärä ei ylitä 1:tä miljoonaa markkaa. Tämähän koskee noin kahdeksan työntekijän yritystä. Mutta kun samalla esitetään työnantajien kansaneläkevakuutusmaksun korottamista porrastetusti aina 4,9 prosenttiin ennakkoperinnän alaisen palkan määrästä, pienyritykset, joilla on työntekijöitä yli kahdeksan, joutuvat jälleen maksumiehiksi.

Senpä tähden esitänkin, kun tämä laki tulee toiseen käsittelyyn, yksityiskohtaisessa käsittelyssä yhteen pykälään muutosta, joka tarkoittaa sitä — olen tehnyt sen hyvin vaatimattomasti, en halua puuttua kansaneläkelakiin — että työnantajille, joiden palkkamäärä on enintään 2 miljoonaa markkaa, tulisi myös tämä aleneva työttömyysvakuutusmaksu eli 3,75 prosenttia maksetuista palkoista.

Mikäli halutaan pkt-yritysten toimintaedellytyksiä parantaa tämän päivän karusta tilanteesta, pitäisi puuttua välillisten työvoimakustannusten oikeudenmukaisuuteen, myös pitäisi riskirahoitusta saada lisää ja ottaa tarkastelun pohjaksi työaika ja myös lomat. Tässä luulisi hallituksella ja työmarkkinajärjestöillä olevan purtavaa, koska tiedetään, että työttömiä on runsaat 500 000.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan työnantajan työttömyysvakuutusmaksuun sellaista porrastusta, että alle 1 000 000 markan palkkasummasta vakuutusmaksu olisi alhaisempi ja kokonaisuudessaan sellaisen palkkasumman osalta, joka ylittää 1 000 000 markkaa, työttömyysvakuutusmaksu olisi korkeampi.

Pidän tätä mallia hieman epäonnistuneena, mutta tiedustellessani asiaa valiokunnassa asian tuntijoilta kävi ilmi, että malli, jossa olisi varsinainen porrastus, joka alkaisi vain tuon 1 000 000 markkaa ylittävältä osalta, on mahdollon toteuttaa sen vuoksi, että siihen liittyy niin suuria käytännön hankaluuksia. Niinpä valiokuntakäsittelyssä tyydyin esitettyyn malliin.

Toisessa laissa eli työnantajan kansaneläkemaksussa esitetään maksun porrastamista sillä tavalla, että maksu on suurempi suurtyönantajien osalta. Olisin pitänyt parempana sellaista mallia, että esimerkiksi haittaverolla tai vientiverolla olisi kohdennettu rahoitusta Kansaneläkelaitokselle. Mutta koska tällainen malli ei ole saanut hallituksen puolelta suurempaa tuulta siipiensä alle ja koska tämä esitys hieman tasoittaa niitä epäkohtia, jotka ovat pienyritysten kohdalla, pidän hallituksen esitystä kokonaisuudessaan kuitenkin parempana kuin tämänhetkistä tilannetta.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Pidän tällaista jyrkkää porrastusta, jossa määräytyvät tietyt maksut, tietyllä tavalla ongelmallisena sikäli, että vaikka ongelma on tietysti pieni, niin joka tapauksessa työnantajalle alkaa tulla siinä miljoonan markan seutuvilla aikamoiset säästötarpeet työpalkoissa, ja jos voisi vaikka sen yhdeksän ja kymmenenkin palkata, niin siinä tapauksessa, että maksut nousevat, niin tämä kyllä aika tavalla rajoittaa työnantajan haluja lisätyövoiman hankkimiseen ja palkkojen korottamiseen. Tämä ei nyt tietysti muodostu sillä tavalla suuremmaksi ongelmaksi, mutta on varmasti monessa tapauksessa säästön syynä. Ei ylitetä sitä miljoonaa, että päästään vähemmällä eikä myöskään työllistetä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus laiksi työttömyyskassalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 87
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 16

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies:
Päiväjärjestyksestä poistetaan 12) ja 13) asia.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään
kello 18.55.

**14) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o
13 (HE 83)**

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuk-
sen mukaisesti huomiseen täysistuntoon.

Täysistunto lopetetaan kello 18.49.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies:
Päiväjärjestyksestä poistetaan 15) asia.
